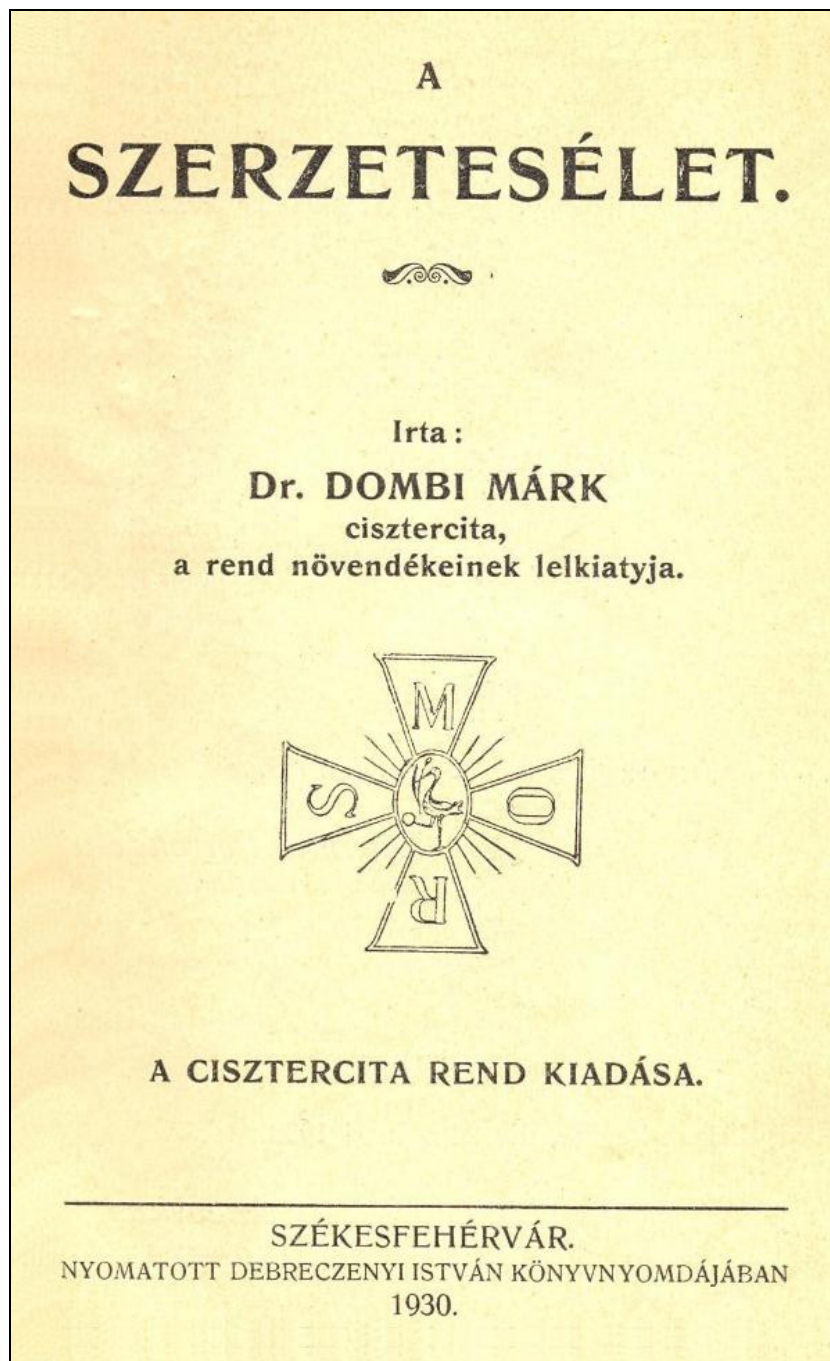

Dombi Márk

A szerzetesélet

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Dombi Márk **A szerzetesélet**

Nihil obstat.
Dr. Emericus Piszter O. Cist.

Nr. 244/1930. Imprimatur.
Zircii, die 28. Maii, 1930.
Adolphus
abbas

Nihil obstat.
Albae-Regiae, die 22-a Junii 1930.
Dr. Emericus Potyondy
censor dioecesanus.

1663./1920. sz. Imprimatur.
Albae-Regiae, die 24-a Junii 1930.
Ludovicus
episcopus

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a cisztercita rend kiadásában Székesfehérvárott 1930-ban megjelent könyv szöveghű elektronikus változata. A programot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerző jogutódjáié.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Előszó.....	5
I. A keresztyén és szerzetesi tökéletesség.....	6
1. A tökéletesség fogalma.....	6
2. A szerzetesség.....	7
3. A hivatás.....	8
4. A tökéletességre való törekvés és a szerzetesélet.....	9
5. A fogadalmak.....	11
6. A szent szegénység.....	13
7. A szent tisztaság.....	15
8. A szent engedelmesség.....	17
II. Az önmegtagadás.....	21
A) Az érzékek megtagadása.....	22
1. A látás.....	22
2. A hallás és beszéd.....	23
3. Az evés és ivás.....	24
4. A tapintás.....	24
5. A szaglás.....	25
B) Lelki tehetségeink megtagadása.....	25
1. A képzelet.....	25
2. Az értelem.....	26
3. Az akarat.....	26
C) A világgal való szakítás.....	27
III. A szerzetesélet legszükségesebb erényei.....	31
1. Az alázatosság.....	31
2. A türelem.....	34
3. A testvéri szeretet.....	36
4. Függelék: A különleges barátkozások.....	39
IV. A szerzetesélet legfontosabb gyakorlatai.....	40
1. Vágyódás a tökéletesség után.....	40
2. Az Isten jelenlétére való gondolat.....	41
3. A munka.....	43
4. A részletes lelkiismeretvizsgálat.....	44
5. A lelki olvasmány.....	46
V. A lelkiélet kegyelemforrásai.....	48
A) Az imádság.....	48
1. Az Egyház imádsága vagyis a zsoltosma.....	48
2. A magánimádság.....	51
3. A belső imádság.....	52
4. Az elmélkedés.....	52
5. Az érzelmes (affektív) belső imádság.....	56
6. Az egyszerű hit imádsága.....	57
7. Misztikus imádságok.....	57
B) A szentségek.....	60
1. A törödelem szentsége.....	60

2. Az oltáriszentség (Eucharistia)	63
3. Az oltáriszentség mint áldozat, vagyis a szentmise	63
4. Az oltáriszentség mint lelkünk eledele, vagyis a szentáldozás.....	66
5. Szentséglátogatás	68
C) Jézus Krisztus.....	69
D) A szentek és a Boldogságos Szűz Mária	71
VI. A szerzetesélet jutalma	73

Előszó

Ez a kis könyv a szerzeteséletre vonatkozó *aszketikai kalauznak* készült a cisztercita rend noviciusai számára. De ez a közelebbi cél nem jelenti azt, mintha kizárólag ők lebegtek volna szemem előtt. Növendékeink ugyanis a szent szabályok és konstitúciók magyarázatának kapcsán eléggé megismerik a rend magyar kongregációjának különleges hivatását és életformáját. Nekem az volt a főadatam, hogy röviden, de mégis lehető teljességgel összefoglaljam és kifejtsem mindazt, amit a szerzetesség mivoltáról, kötelességeiről, külső és belső föltételeiről *általában* tudniok kell. Éppen azért azt gondolom, hogy művem megírásával más rendeknek s a női szerzetes-kongregációknak is némi szolgálatot tettem. Sőt talán a világi ifjúság is haszonnal forgathatja, mert módot nyújt neki arra, hogy a szerzetesi életideált megismerje s ezáltal előkészítse lelkét az esetleges hivatás kegyelmének befogadására.

Zirc, 1930. április 29., szent Róbert apátúr ünnepén.

A Szerző

I. A keresztény és szerzetesi tökéletesség

1. A tökéletesség fogalma

„Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.”¹ Az Úr Jézus ezeket a szavakat nemcsak egy-két kiválasztott lélekhez, hanem az őt hallgató egész sokasághoz intézte s ezáltal világosan értésünkre adta, hogy a tökéletességre törekedni minden keresztény hívőnek kötelessége. A tökéletesség lényege pedig a szeretet, mely bennünket Istennel, végső célunkkal egyesít. Azért mondja szent János apostol: „Szeretet az Isten és aki a szeretetben marad, Istenben marad és az Isten őbenne.”²

Ez a szeretet kettős: első és főtárgya maga az Isten, második, az elsőnek alárendelt tárgya pedig felebarátunk, akit Istenért kell szeretnünk. „Szeressed a te Uradat, Istenedet – mondotta az Üdvözítő – teljes szívedből és teljes lelkedből és teljes elmédből és teljes erődből. Ez az első parancsolat. A második pedig hasonló ehhez: Szeressed felebarátodat, mint tennenmagadat.”³ Az ily módon értelmezett és gyakorolt szeretet Szent Pál szerint valóban a „tökéletesség köteléke”,⁴ mert a többi erényeket is már magában foglalja az Úr Jézus szavai szerint: „E két parancsolaton függ az egész törvény és a próféták.”⁵ S mivel a szeretet és a halálos bűn együttesen nem lehet a lélekben, azért a szeretet elválaszthatatlan a megszentelő malaszt állapotától, vagyis a természetfölötti, isteni élettől.

Az Isten iránti szeretet lényegét teljesíti, tehát már a tökéletesség legalsó fokára eljutott az, aki a megszentelő kegyelem birtokában van s kerül mindent, ami által azt elveszthetné. Az ilyen lélek ugyanis Istennek megismert akaratát minden fölé helyezi s ezzel megmutatja, hogy semmit se szeret Istennél jobban vagy akárcsak hozzá hasonlóan is. Ez a tökéletesség, mely csupán a parancsok megtartásában áll, az Úr Jézus szavai szerint elég az üdvösségre. „Ha be akarsz menni az életbe, tartsd meg a parancsokat.”⁶

Vannak azonban olyanok, akik ezzel nem érik be, hanem a szeretetnek s így a tökéletességnek magasabb fokára törekesznek az úgynevezett evangéliumi tanácsok követése által. Ezek szorosabban akarják követni az Üdvözítőt s a lassúbb, szélesebb és kényelmesebb út helyett a gyorsabb, keskenyebb és fáradtságosabb utat választják, hogy minél biztosabban és minél hamarabb elérjék az óhajtott célt. „Ha tökéletes akarsz lenni, mondotta az Úr Jézus egy ifjúnak, aki a parancsolatokat saját vallomása szerint pontosan megtartotta, – menj, add el, amid vagyon és oszd el a szegényeknek, és kincsed leszen mennyekben, és jer, kövess engem.”⁷ Azokat, akik az Üdvözítőnek erre a tanácsára a nagyobb tökéletesség kedvéért önként lemondanak olyan javakról is, melyeknek birása, élvezete egyébként nem ellenkezik Isten akaratával, s erre magukat az Egyház színe előtt fogadalommal is kötelezik, szerzeteseknek nevezzük.

¹ Mt 5,48.

² 1Jn 4,16.

³ Mk 12,30–31.

⁴ Kol 3,14.

⁵ Mt 22,40.

⁶ Mt 19,17.

⁷ Mt 19,21.

2. A szerzetesség

Szerzetességen azt az állandó, közös és az Egyház által helybenhagyott életmódot értjük, melyben a hívek a parancsolatokon kívül az evangéliumi tanácsok követésére is kötelezik magukat az engedelmesség, tisztaság és szegénység fogadalmi által. Ez a szerzetes állapot Aquinói Szent Tamás szerint⁸ 1. eszköz a keresztény tökéletességre való törekvésben; 2. megszabadítja az embert a külső, földi gondoktól; s 3. „égő áldozat” (holocaustum), mely által az ember magát és mindenét egészen Isten szolgálatára szenteli s föláldozza.

Valóban, a szerzetes állapot a legalkalmasabb eszköze a tökéletességnek, mert egyesíti magában a parancsok és az evangéliumi tanácsok követésének előnyeit s a fogadalom által támasztékot, biztosítékot nyújt az emberi gyarlóság, állhatatlanság ellen. S míg „a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége”⁹ vagyis az érzékiség, a gazdagság és az önakarat állandó nyugtalanságot, gondot okoz és zavarja az embert a lélek magasabb törekvéseiben, a három fogadalom éppen ezekre a természetünk mélyén gyökerező hajlamokra tesz féket, s ily módon biztosítja a lelki élet szabadabb, eredményesebb fejlődését. Végül mivel a szerzetes fogadalmi által elhagy mindent, amit az emberi természet kívánatosnak tart s ily módon szinte önmagáról is lemond, a szerzetesség igazi s nagy „áldozat,” melyet Istennek hozunk. Szent Bernát a vértanúság egy nemének mondja, melyben az ember enyhébb módon ugyan, de annál hosszabb ideig – egy egész életen át – ontja lelke vérére.¹⁰

A szerzetesség lényege szerint isteni eredetű s az Úr Jézus példájára és buzdító szavaira vezethető vissza. Mikor az ifjúnak (lásd fent) azt tanácsolta, hogy adja el mindenét s ossza szét a szegények között; mikor azt ígérte, hogy az, aki érte elhagyja családját, birtokát, – százannyit kap ennek fejében és az Örök életet fogja birni,¹¹ akkor az önkéntes szegénységet ajánlotta hallgatóinak. Mikor meg az önmegtartóztató életről, tehát a tisztaságról beszélt, azt mondotta: „Vannak férfiatlanok, kik magukat tették férfiatlanná a mennyek országáért. Aki fel tudja fogni, fogja fel.”¹² Ezekkel a szavakkal a hittudósok általános véleménye s magyarázata szerint a tökéletes tisztaságot állította oda eszményképül hallgatói elé s ennek fölkarolására buzdította őket. De még tovább ment. A tökéletesség után vágódó és kérdezősködő ifjúhoz intézett szavait így fejezte be: „Jöjj, kövess engem!”¹³ Vagyis: lépj nyomdokomba, gondolkodásodat, cselekedeteidet mintázd minél jobban az után a példakép után, amelyet bennem látsz. Már pedig az Úr Jézus egész élete az engedelmesség jegyében folyt le. Azért mondta róla szent Pál: „Engedelmes lett a halálig és pedig a halálig a keresztfán.”¹⁴ S ő maga így jellemezte az engedelmességről való fölfogását: „Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, aki engem küldött.”¹⁵ Minthogy pedig a szegénység, a tisztaság és az engedelmesség s a vele együtt járó lemondás, önmegtartóztatás szükséges és lényeges alapja a szerzetességnek, joggal mondhatjuk, hogy ezt az alapot maga az Úr Jézus rakta le az evangéliumban. A hívek megértő, áldozatkész szeretete s a Szentlélek által vezetett Egyháznak bölcsessége azután tovább épített rajta, s megalkotta a lelkek különleges hajlamainak és a korszakok szükségleteinek megfelelő külső formákat: az egyes szerzetesrendeket. „A szerzetesrendek, mondotta XIII. Leó pápa, eredetüket és létjogukat azoknak a fölséges evangéliumi tanácsoknak köszönik, melyeket isteni Megváltónk a

⁸ Sum Theol. 2–2, q. 186, a. 7.

⁹ 1Jn 2,16.

¹⁰ Serm. I. in Oct. Paschae, n. 7.

¹¹ Mt 19,29.

¹² Mt 19,12.

¹³ Mt 19,21.

¹⁴ Fil 2,8.

¹⁵ Jn 4,34

századok egész folyamára azokhoz intézett, akik meg akarják szerezni a keresztény tökéletességet; azokhoz az erős és nemes lelkekhez, akik imádság, szemlélődés, szent szigorúság és bizonyos szabályok megtartása által a lelki élet legnagyobb magaslataira igyekeznek följutni. Az Egyház hatása alatt születve, melynek tekintélye szentesíti kormányformájukat és fegyelmüket, a szerzetesrendek Jézus Krisztus nyájának választott részét alkotják.”¹⁶

3. A hivatás

Az isteni Gondviselés mindenkinek kijelölte a maga helyét; s az ember csak akkor élhet igazán Isten dicsőségére s akkor munkálhatja biztosan lelke üdvösségét, ha azon a helyen van, ahol őt a Gondviselés akarja. A hivatás kegyelme az a természetfölötti segítség, mely által az ember Istennek vele való szándékát fölismeri s életében megvalósítani törekszik. Minden hivatás szent, mert forrása Istennek bölcsessége és teremtményei iránt való szeretete; de különösen szent és magasztos a szerzetes hivatás, melynek célja az, hogy a gyarló ember minél közelebről kövesse Krisztus nyomdokait s minél hívebben utánozza életében az ő isteni példaképét.

A szerzetes hivatás kérdésében meg kell különböztetni 1. a belső hívást, 2. az alkalmasságot vagy rátermettséget s 3. a külső vagy kánoni meghívást. A belső hívás Istennek lelkünk mélyén hangzó titkos szózata, mellyel közli velünk szándékát s annak megvalósítására ösztönöz. Ez a kegyelem igen sokszor erős és tartós vonzódást ébreszt a lélekben a szerzetesélet iránt s egészen világossá teszi előtte, hogy Isten őt erre az életmódra hívja. Ez azonban nem okvetetlenül szükséges ahhoz, hogy a hivatást igaznak tartsuk. A kegyelem működése lehet homályosabb, s elég, ha hatása alatt megvan a lélekben a jó szándék, hogy tudniillik az Istent keresi s a szerzetesi kötelességeket híven akarja teljesíteni. Sőt az is megtörténhetik, hogy Isten a természetfölöttiek iránt még nem elég fogékony lelket valami természetes, de magában véve tisztességes okkal nyeri meg az első lépés megtételére; s csak azután adja meg neki azt a világosságot, mely teljesen tájékoztatja, s azt az erőt, hogy szándékát eszerint a világosság szerint tisztítsa meg s alakítsa át természetfölöttivé.

Az alkalmasság vagy rátermettség azoknak a testi, értelmi és erkölcsi tulajdonságoknak összességében áll, melyek alapos reményt nyújtanak arra, hogy az illető kielégítő módon tudja majd teljesíteni állapotbeli kötelességeit. Minthogy pedig ezek az egyes rendek különleges földadatai szerint mások és mások, azért az elüljárók bölcsességétől függ ennek az alkalmasságnak lelkiismeretes megállapítása.

S ha ez megtörtént, akkor hátra van még a harmadik mozzanat: a külső, vagy kánoni meghívás, mellyel az illetékes elüljáró a jelöltet a rendbe valósággal is fölveszi.

A szerzetesi hivatás az evangéliumi tanácsok megtartását állítja elénk, mint a tökéletesedésnek hathatós eszközét. Mivel pedig a tanácsnak természeténél fogva nincs parancs-jellege s az Üdvözítő kinek-kinek szabad választásától tette függővé, hogy akarja-e őt ezen az úton követni, azért azt kell mondanunk, hogy a szerzetesi hivatásnak senki sem köteles *önmagában véve* bűn terhe alatt engedelmeskedni. Azonban részint az indítóokok miatt, melyek tőle visszatartanak, részint pedig azok miatt a lelki veszedelmek miatt, melyeknek az ember kiteszi magát, a gyakorlatban alig fordul elő az az eset, hogy valaki a világosan fölismert hivatást legalább is bocsánatos bűn nélkül elhanyagolhatná. Az indítóok ugyanis, amiért ezt teszi, rendszerint nem tiszta, hanem inkább a lélek alacsonyabb ösztöneiben gyökerezik. Sajnálja elhagyni a világi élet örömeit, élvezeteit, mert szíve nagyon hozzájuk tapad; fél az önmehtagadástól, az áldozatoktól, mert nem becsüli elég nagyra az örökkévaló javakat s azért nem tartja méltónak őket arra, hogy a földi, ideiglenes javakról

¹⁶ Lettre à Sa Em. Card. Archev. de Paris. Acta Leon XIII. p. 339.

értük lemondjon. De nemcsak bocsánatos, hanem halálos bűnt is követhet el az ember a szerzetesi hivatás elhanyagolása által üdvösségének komoly veszélyeztetése miatt abban az esetben, ha tapasztalatból ismerve nagy gyarlóságát előre látja, hogy a világban súlyos bűnöket követ majd el, és mégsem akarja megragadni az Istentől lelke megmentésére kegyelmesen fölkinált alkalmat, életmódot. Mivel a szerzetbelépés ilyen rendkívül fontos dolog, szükséges, hogy komoly, érett megfontolás előzze meg; mert nem kevésbé veszedelmes hivatás nélkül vállalkozni a szerzetesélet sok és súlyos kötelezettségére, mint a világban maradni, ha Isten nyilvánvalóan szerzetességre hívott bennünket. Aggályoskodástól azonban óvakodni kell, mert sok esetben lehetetlenség teljes és minden kétséget kizáró bizonyosságra jutni. Ilyenkor elég a komoly valószínűség is, melyre a jóakarátú ember a Szentlélek segítségével s a lelki életben járatos egyéneknek, különösen gyóntatójának tanácsával könnyen eljuthat. Ekkor azután egész nyugodtan cselekedhetik, mert Isten kegyelme kétségtelenül vele lesz s biztosan támogatni fogja azon az úton, melyre az őiránta való szeretetből lépett.

A szülőknek nincs joguk megakadályozni gyermeküket abban, hogy szerzetessé ne legyen; s halálos bűnt követnének el, ha igazi ok nélkül erőszakkal visszatartanák őt. Azt azonban megtehetik, sőt kiskorú gyermeknél kötelességük is megtenni, hogy hivatását megvizsgálják és okosan, magukban véve megengedett eszközökkel próbára tegyék. Ez a próba azonban nem tarthat nagyon soká; s ha egyszer meggyőződtek hivatásáról, bűn nélkül nem tagadhatják meg tőle beleegyezésüket. A gyermeknek viszont természetes kötelessége hivatása ügyét szüleivel is megbeszélni és ehhez a nagyfontosságú lépéshez beleegyezésüket kikérni. Ha azonban azt látja, hogy azok igazságtalanul akadályokat gördítenek eléje, őt hivatásában megingatni s tőle mindenáron eltéríteni akarják; vagy ha úgy érzi, hogy a halogatás lelkét és jövőjét komolyan veszélyezteti, akkor a szülők engedélye nélkül, sőt akaratuk ellenére is megvalósíthatja szándékát. A szentek élete nem egy példát mutat erre. Ha azonban a szülők ésszerű okokból kívánják, hogy legalább egy időre halassza el lépését, s ezt veszély nélkül megteheti, a gyermeki kegyelet parancsolja, hogy hallgasson kérésükre. Ha pedig nagy szükségükben egyenesen rászorulnak támogatására, melyet mint szerzetes nem adhatna meg nekik, köteles a világban maradni, akármilyen vonzódást érez is a szerzetesülethez. Ez esetben Isten a világban is megadja majd neki mindazt a kegyelmet, mellyel az adott viszonyok között biztosan és eredményesen munkálhatja üdvösségét.

4. A tökéletességre való törekvés és a szerzetesélet

A keresztény tökéletesség lényege szerint csak egy és a szeretetben áll. Ennek az egyetlen tökéletességnek azonban sokféle fokozata van föl egészen a dicsőült szentek befejezett tökéletességéig. A szerzeteséletet a tökéletesség állapotának szokás nevezni. Ez a kifejezés azonban nem azt jelenti, hogy mindenki, aki ebben az állapotban van, már ezáltal tökéletes is; hanem csak azt, hogy benne, mint állandó életmódban megtalálja az ember mindazokat az eszközöket, melyeknek segítségével könnyen eljuthat a tökéletességnek arra a legmagasabb fokára, melyet Isten tőle elvár. Ezért a szerzetességet egész szabatosan a „tökéletesség megszerzésére szolgáló állapot”-nak (status perfectionis acquirendae) nevezhetjük. „A szerzetesrendek, mondja Szalézi Szent Ferenc, nem azért vannak, hogy olyan személyeket gyűjtsenek össze, akik már tökéletesek, hanem olyanokat, akikben megvan az elszántság arra, hogy a tökéletesség után törekedni akarjanak.”¹⁷ Ez az elszántság azután arra bírja ezeket a lelkeket, hogy fogadalmak által is lekössék magukat az Üdvözítő szorosabb követésére s ily módon magukra vállalják azt a kötelezettséget, hogy a közös ideál, a szeretet tökéletessége

¹⁷ Vrais entretiens, 16.

felé nagyobb erőfeszítéssel és szentebb, magasztosabb úton fognak törekedni, mint a közönséges hívek, vagyis az evangéliumi tanácsok útján.

Hogy a szerzetesnek állapotánál fogva kötelessége nagyobb tökéletesség után törekedni, arra nézve az összes szabályok és az összes hittudósok teljesen egyetértenek. Ezt a fölfogást fejezi ki az új egyházi törvénykönyv is, mikor ezt mondja: „Minden szerzetes, elüljáró és alattvaló egyaránt, nemcsak arra van kötelezve, hogy fogadalmait híven és sértetlenül megtartsa, hanem arra is, hogy rendjének szabálya és konstitúciói szerint rendezze életét és ily módon törekedjék a saját állapotának megfelelő tökéletességre.”¹⁸ Éppen azért bünt követ el a szerzetes, ha ezt a törekvést vagy teljesen elhanyagolja, vagy csak nagyon hanyagul teljesíti. Ez a bűn halálos vagy bocsánatos lehet a mulasztás foka és természete szerint. Liguori Szent Alfonz azt tanítja, hogy halálosan vétkezik ez ellen a kötelezettség ellen az a szerzetes, aki semmi erőfeszítést sem tesz, hogy a tökéletességre eljusson, vagy az ehhez szükséges eszközöket, aminők a fogadalmak, elhanyagolja.¹⁹ Ha valaki egyszer vagy kétszer súlyosan vétkezik fogadalmi ellen, ez nem jelenti azt, hogy már megszűnt törekedni a tökéletességre; mert bizonyos fokú emberi gyarlóság és a jószándék még összefér. De a súlyos bűnnel járó gyakori fogadalomszegés már föltétlenül kizárja ezt a jó szándékot, úgyhogy az ilyen szerzetes kétféle halálos bünt követ el: egyet fogadalma, egyet pedig a tökéletesedésre vonatkozó kötelezettsége ellen.

A szabályok és konstitúciók megsértése enyhébb megítélés alá esik. Önmagában tekintve halálos bünt ez ellen a kötelezettség ellen még akkor sem követ el a szerzetes, ha csak a halálos bűn terhe alatt kötelező szabályokat akarja megtartani. De viszont bünt, sőt bizonyos esetekben halálos bünt követhet el még azoknak a szabályoknak áthágása által is, melyek magukban véve bűn terhe alatt nem köteleznek, ha tudniillik botrányt okoz vele, a fegyelem lazulását segíti elő, különösen pedig, ha a szabályoknak vagy általában az elüljárói tekintélynek durva megvetése (*contemptus formalis*) vezeti őt cselekedeteiben. Sőt súlyosan vétkezik az is, aki újra meg újra elkövet bizonyos bocsánatos bűnöket, amelyek miatt alapos oka van attól félni, hogy hivatását elveszti, s annak a veszélynek teszi ki magát, hogy a rendből elbocsátják.²⁰

De ha a halálos bűn a szóban forgó kötelezettség ellen ritka is, sok bocsánatos bűnnel terhelheti lelkét rá vonatkozólag az a szerzetes, aki nem veszi elég komolyan hivatását s nem használja buzgón a lelki előhaladásnak eszközeit. S éppen azért, hogy fölséges életcélját ne tegye kockára, a jó szerzetes gondosan örökdiel lelkiismerete tisztaságára és kerül mindent, ami őt a tökéletesség felé vezető úton föltartóztathatná vagy róla letéríthetné. Nem azt nézi, hogy valamely mulasztással egyes esetekben átlépi-e azt a határt, melyen túl már a bűn – akárcsak a bocsánatos bűn is – kezdődik, hanem teljes erejével törekszik megtenni mindent, amivel Isten iránt való szeretetét kimutathatja. Jól tudja, hogy az Úr Jézus szavai szerint „aki a kicsiben hű, az hű a nagyban is; és aki a kicsiben hamis, az a nagyban is hamis;”²¹ és „ki a kevéssel nem gondol – elhanyagolja az apróbb kötelességeket – lassanként elesik.”²²

Az ilyen szerzetes nem elégszik meg a közepes teljesítménnyel, hanem magasabbra vágyódik, ideálja az életszentség. Igaz, hogy az emberi gyarlóság miatt sokszor nem éri el oly fokban, mint ahogy szeretné; de ez a vágyódás még így is nagy segítségére van haladásában, mert folyton arra ösztönzi őt, hogy minden erejét megfeszítse és törekvésében sohase lankadjon. Tudja, hogy aki ezen az utón megáll, egy-kettőre visszafelé kezd menni. Az életszentségről helyes fogalma van s nem azonosítja a rendkívüliségekkel. Nem vállalkozik tehát olyan dolgokra, melyek erejét fölülműlják s melyekre Isten nem adott neki megfelelő

¹⁸ Can. 593.

¹⁹ Theol. mor. L. IV. 9.

²⁰ Vö. Lehmkuhl: Theol. Moral. Edit. XII. I. 671–672.

²¹ Lk 16,10.

²² Sir 19,1.

kegyelmeket. Ehelyett megelégszik azzal, hogy gondosan felhasználja a mindennapi élet apró, magukban véve talán jelentéktelen alkalmait, a jószándékkal megszentelt s tökéletességének mindmegannyi tényezőjévé avatja őket. Különösen nagy gondja lesz arra, hogy állapotbeli kötelességeit lelkiismeretesen, a lehető legtökéletesebb módon teljesítse, mert ez az életszentségnek legszilárdabb alapja és legbiztosabb fokmérője. Ez egyúttal a legjobb előkészület az igazán nagy áldozatokra, hősies erő kifejtésre, ha Isten úgy kívánná s ezen az úton akarná őt kegyelmével vezetni.

A tökéletességre való törekvésnek „rendje-szabálya és konstitúciói szerint” kell igazodnia. Ez megóvjaa a szerzetest a bizonytalan tapogatódzástól, zavaró külöködéstől; csak így alakulhat ki minden rendben, bizonyos egyöntetű szellem, mely aztán neki jellemző vonása, működésének irányítója s eredményeinek egyik hathatós tényezője lesz. Minden szerzet egy-egy család lesz, melynek életét éppen az teszi bensőségessé, hogy közös célra azonos úton azonos eszközökkel s azonos elvek szerint kialakult lelkülettel törekszenek.

A szerzeteséletnek három alaptípusát különböztetjük meg, melyen belül a más és más egyéniségű rendek egész sokasága alakult ki és teszi változatossá az Egyház kertjét. Vannak rendek, melyeknek tagjai az imádságot, az isteni dolgokba való elmerülést, vagyis a szemlélődést (*contemplatio*) tekintik életük föladatának (*vita contemplativa*). Ezek a szemlélődő, vagy kontemplatív rendek. Külső dolgokkal, névszerint kézi munkával vagy a hittudományok művelésével rendszerint csak annyiban foglalkoznak, amennyiben életük fönntartására, illetőleg lelkük fölfrissítésére és táplálására szükséges. A második csoporthoz az úgynevezett tevékeny rendek tartoznak, melyeknek élete (*vita activa*) első sorban a felebaráti szeretet műveinek, különösen pedig a testi irgalmasság cselekedeteinek gyakorlatában telik. Végül más rendek a szemlélődésnek és a tevékenységnek *harmonikus* egybeolvasztását törekszenek megvalósítani életükben (*vita mixta*). „Nem úgy, mintha a szemlélődő és tevékeny élet egymást fölvaltánák; hanem inkább úgy, hogy egymást kölcsönösen áthatják és segítik. A szemlélődés élteti és edzi a külső foglalkozást s viszont a szemlélődés új életet és erőt merít a tevékenységből.”²³

Arra a kérdésre, hogy a háromféle életmód közül melyik a tökéletesebb, Szent Bernáttal²⁴ és Aquinói Szent Tamással²⁵ következőleg válaszolhatunk: Önmagában tekintve a szemlélődő élet kétségtelenül jobb, mint a tevékeny, mert Isten dicsőítésével foglalkozik, tehát közvetlen tárgya maga az Isten. Megtörténhetik azonban, hogy „a jelen élet szükségletei miatt” egyes esetekben a tevékeny élet előbbre való a szemlélődőnél. De mindkettőt fölülmúlja a „vegyes élet” (*vita mixta*), mert amint nagyobb dolog megvilágosítani, mint csupán fényleni, éppen úgy nagyobb dolog, ha szemlélődésünk eredményét másoknak is átadjuk, mintha csak mi magunk szemlélődünk. „A legodaadóbb apostolkodásnak ez az egyesülése a legmagasabban szárnyaló szemlélődéssel –mondja a lelki életnek egy nagy mestere – hozta létre a legnagyobb szenteket: Szent Dénest, Szent Mártont, Szent Bernátot, Szent Domonkost, Asszisi Szent Ferencet, Xaveri Szent Ferencet, Szent Fülöpöt, Szent Alfonzot, akik mind nemcsak lángoló lelkű szemlélődők, hanem hatalmas apostolok is voltak.”²⁶

5. A fogadalmak

A fogadalom Istennek megfontoltan és szabadon tett ígéret, melynek tárgya valami olyan dolog, amely jobb, mint az ellenkezője. Az ember részéről mindig valami lemondás, erőfeszítés jár vele, azért joggal mondhatjuk, hogy a fogadalom Istennek hozott *áldozat*.

²³ Biederlack–Führich S. I.: *De Religiosis*. Cap. I. art. 2. Edit: 1919.

²⁴ In Assumpt. B. M. V. Sermo III. 3.

²⁵ Sum. Theol. 2–2, qu. 182, a. 1. és qu. 188, a. 6.

²⁶ Chautard O. Cist. Ref.: *L'âme de tout apostolat*, p. 69.

Közte és a jóföltétel vagy jóelhatározás között az a különbség, hogy a fogadalom lelkiismeretben is kötelez, s az istentisztelet, a vallásosság erénye ellen vétkezik az, aki megszegi.

Az ember természeténél fogva gyöngé, változékony, gyakran visszaél szabad akaratával, és Istennek ez a nagy ajándéka saját hibájából érdemek helyett bűnök forrása lesz. A jóföltétel, jó elhatározás nem mindig elég ahhoz, hogy féket vessen rá és a köteles határok között tartsa. Buzgó lelkek tehát oly módon erősítik meg akaratukat s teszik elhatározásaikban szinte megingathatatlaná, hogy önként, szabadon bizonyos kényszerhelyzetet teremtenek: fogadalommal kötik le és ajánlják föl magukat az Istennek. Ezáltal akaratuk szorosabban bekapcsolódik Isten akaratába s az, aminek teljesítése előbb tetszésüktől függött, ettől kezdve a szeretetnek önként vállalt kötelességévé lesz. S az a tudat, hogy most már nincs joguk másként cselekedni, megacélozza akaratukat s nagy erőt ad nekik a kísértések legyőzésére és a hűséges kitartásra. De a fogadalom cselekedeteink értékét is növeli. Általa ugyanis ezek az istentisztelet, a vallásosság erényének (virtus religionis) mindmennyi gyakorlatává lesznek s éppen azért a minden jócselekedettel közös erkölcsi értéken fölül az istentisztelet erényének érdemeivel is gazdagodnak.

Aquinói Szent Tamás a szerzetesfogadalmak jelentőségét a következőképpen okolja meg: Az a cselekedet, melyet fogadalom alapján végzünk, három oknál fogva jobb és érdemszerzőbb, mint az, amely fogadalom nélkül történik: 1. A fogadalom mint Istennek tett ígéret, az imádásnak (latría) egy neme, mely első helyen áll az erkölcsi erények között. Minthogy pedig valamely erényes cselekedet annál jobb és érdemszerzőbb, minél nemesebb erény a kútfeje, azért egy természeténél fogva alacsonyabb erénygyakorlat értékben növekszik azáltal, ha egy magasabb rendű erény parancsolja, egy magasabb rendű erény a forrása. Ennélfogva a többi erkölcsi erények cselekedetei (pl. a böjt, önmegtartóztatás stb.) kiválóbbak és érdemszerzőbbek, ha fogadalomból származnak, mint aminők önmagukban volnának, mert a fogadalom által maguk is istentiszteleti cselekedetté, mintegy Istennek hozott áldozattá válnak. 2. Aki valamit megfogad s úgy cselekszik, nagyobb hódolatot tanúsít Istennel szemben, mint aki csak cselekszik. Az első esetben ugyanis nem csupán cselekedetével, hanem képességével is hódol az Istennek, mint ahogy valaki többet ad embertársának, ha a gyümölcsöt együtt a fát is odaadja neki, mint ha csupán a fa gyümölcsével ajándékozná meg. 3. A fogadalom által az akarat visszavonhatatlanul oda van erősítve a jóhoz. Már pedig ily módon megszilárdult akarattal tenni a jót az erény tökéletességét jelenti, amint hogy viszont súlyosabbá lesz a bűn, ha forrása a rosszban megátalkodott akarat.²⁷

„A szerzetes fogadalmak által Krisztus rendelkezésére kívánja bocsátani mindazt, ami benne van; nem akarja, hogy közte és Krisztus között bármi is legyen, ami egyesülésüknek útjában állhatna. Egész személyét és életének minden részletét átadja neki, mert imádata és szeretete tökéletességre törekszik.”²⁸ Szent Bernát találó kifejezéssel második keresztségnek nevezi a fogadalmakat, nem mintha szentségi hatást tulajdonítana nekik, hanem azért, mert általuk a szerzetes meghal a sátánnak, a világnak és önmagának, lelke visszanyeri az isteni képmást, ismét magára ölti Krisztust s egybe nő vele halálának hasonlatosságában. (Szent Pál: Róm. 6, 5).²⁹

A fogadalmak, bár közvetlen tárgyukra vonatkozólag megkötik az akaratot, egyébként nemcsak hogy nem gátolják a lélek szabadságát, a nemesebb egyéniség kialakulását, hanem inkább hathatósan előmozdítják. Azok a hajlamok ugyanis, amelyek ellen fogadalmunkkal védekezni akarunk, örökös veszéllyel fenyegetnek bennünket magasabb, eszményibb törekvéseinkben. De amikor így visszaszorítjuk őket, ugyanakkor fölszabadulnak és

²⁷ Sum. Theol. 2–2, qu. 88, a. 6.

²⁸ Marmion O. S. B.: Le Christ Idéal du Moine.

²⁹ De praecept. et dispens. c. 17, n. 54.

nyugodtan fejlődhetnek bennünk azok a nemesebb hajlamok, azok a mélységesen emberi s egyúttal örök értékek, melyeknek magvát a Teremtő elhintette ugyan lelkünk mélyén, de a gátló okok miatt nem tudták volna meghozni Isten akarata szerint s természetüknek megfelelő módon gyümölcsüket. A fogadalom tehát nem lefokozása, hanem inkább emelése a lelki energiáknak s ezáltal igen fontos eszköze a tökéletességre való törekvésnek. A szenvedélyek rabszolgátságát megtöri, vagy előzetesen megvéd ellene bennünket s biztosítja lelkünkben Isten fiainak szabadságát.

6. A szent szegénység

Szent Pál azt mondja, hogy „minden bajnak gyökere a kapzsiság.”³⁰ Az emberek mohón vágyakoznak a földi javak után, mert azt hiszik, hogy bennük nyugalmat, boldogságot találnak. Pedig éppen az ellenkező történik. Az a törekvés, hogy vagyonhoz jussanak s a már megszerzettet megőrizték és gyarapítsák, folytonos izgalomban tartja őket. Sőt a bűnös utaktól és eszközöktől sem riadnak vissza, csak hogy kapzsiságukat kielégítsék. Isteni Megváltónk az emberi léleknek ez ellen a gyöngesége ellen a szegénységet ajánlotta szavával és példájával hathatós orvosszerű. A hegyi beszédet, az evangélium alapelveinek ezt a csodálatos összefoglalását a szegénység magasztalásával kezdi: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.”³¹ S amit így szóval magasztalt és másoknak ajánlott, azt életében maga is gyakorolta és pedig a legtökéletesebb formában. Azért mondhatta: „A rókáknak odúik vannak és az ég madarainak fészkeik; az Emberfiának pedig nincsen, hova fejét lehajtsa.”³²

Az Úr Jézusnak azonban nem volt az az akarata, hogy ebben a tökéletes szegénységben az egész világ kövesse őt; mert hiszen az Istennek örök tervei szerint az emberiségnek olyan földi életföladatai vannak, melyek megoldása nem történhetik bizonyos anyagi javaknak az erkölcsi törvények által megengedett fölhasználása nélkül. De tanácsolta mindazoknak, kik az ő példáján föllelkesülve erre a lemondásra erőt éreznek magukban. Ezzel a tanácsával megvetette alapját az önkéntes szegénységen fölépült szerzetességnek. S mikor ennek tagjait mentesíti a vagyonszerzéssel és birtoklással összekötött nehézségektől, gondoktól és bűnalkalmaktól, bennük és általuk szünet nélkül figyelmezteti a világot a földi javak relatív értékére s az örökkévalóknak mindenek fölött való becslésére.

Krisztus Urunk, a többi erényhez hasonlóan, a szegénységet is a legtökéletesebb módon gyakorolta. A szerzetes intézményeknek azonban számolniuk kell az emberi természet gyöngeségével, mely sokszor a legjobb szándékkal sem tudja az isteni Mester példáját nyomon követni. Ez a körülmény s az egyes rendek sajátos jellege, foglalkozása, célja, az idő- és korviszonyok határozzák meg a szegénységnek azt a kisebb vagy nagyobb szigorúságát, melyet tagjaiktól megkívánnak. S az Egyház legfőbb tekintélyével helyben hagyja a fogadalmakban ezeket a különbségeket, mert mindegyikük szent és tökéletes s mert a szerzetes még legenyhébb formájában is többről mond le s így nagyobb áldozatot hoz az Istennek, mint ha valaki földi javak birtokában s velük szabadon rendelkezve a legbőségesebben gyakorolná is a jótékonyt.

A szegénységi fogadalom szoros köteletségünkké teszi, hogy tartózkodjunk minden olyan cselekedettől, mely tulajdonjog gyakorlatát jelentené. Szabadon és az elüljáró akaratától függetlenül nem szabad rendelkezünk semmivel, ami anyagi, pénzben kifejezhető értéket jelent; tehát nem adhatunk el, nem ajándékozhatunk oda s nem fogadhatunk el mástól – ideértve rendtársainkat is – semmit, ha csak nincs meg rá az elüljárónak megadott vagy

³⁰ 1Tim. 6,10.

³¹ Mt 5,3.

³² Mt 8,20.

szükség esetén alaposan föltételezett engedélye. A rendtől kapott javakat (pénz stb.) csak arra fordíthatjuk, amire kaptuk; a rendelkezésünkre bocsátott, használatra kapott tárgyakat, (bútor, ruha stb.) nem tekinthetjük sajátunknak s úgy kell kímélnünk, gondoznunk őket, mint nálunk letétbe helyezett s bármikor számonkérhető idegen tulajdont. Egyébként bünt követünk el fogadalmunk ellen. Ha másnak – akár a szerzetnek, akár kívülállóknak – nem okozunk anyagi kárt, hanem csak önállóan, tulajdonos módjára rendelkezünk anyagi javakkal, cselekedetünk csupán a fogadalom ellen való bűn. Ha azonban ezen kívül még meg is károsítunk valakit – akár a szerzetet, akár valamely idegent –, akkor kettős bünt követünk el: egyet fogadalmunk, egyet pedig az igazságosság (iustitia commutativa) erénye ellen. S hogy halálos vagy bocsánatos-e a bűn, arra nézve az erkölcstannak ide vonatkozó elvei irányadók. Az az összeg, melyet az súlyos anyagnak állapít meg másoknak igazságtalan megkárosításában, halálos bünt jelent a szerzetesi szegénység ellen is. Rendjéhez azonban a szerzetes olyan viszonyban van, mint a gyermek a családhoz; éppen azért, ha a szerzetnek okozott kárt, akkor az idegenekkel szemben súlyos anyagnak kétszerese szükséges ahhoz, hogy halálos bünt kövessen el. Abban az esetben pedig, ha csak a fogadalom ellen való vétségről van szó, anélkül hogy valakit megkárosított volna, akkor bűne súlyosságának megítélésében tekintetbe kell venni azokat az esetleges szabályokat is, melyeket rendje konstitúciói erre vonatkozólag tartalmaznak.³³

Magasabb foka a szerzetesi szegénységnek az, ha megelégszünk az éppen szükségessel és lemondunk minden fölösleges dologról. Az ilyesmihez való *ragaszkodás* ugyanis nagyon akadályozza az Istennel való tökéletes egyesülést, mert annak a jele, hogy a lélek nem elég független, s hogy Istenen kívül még valaminek szükségét érzi boldogságához. Ruházkodásunkban kerüljünk mindent, ami világias, ami keresett, ami hiúságra mutatna, vagy az elpuhultságot szolgálná. Egész külső megjelenésünk legyen szerény, komoly, úgy hogy még a rosszakarátú szem se találjon rajtunk semmit, ami szerzetes jellegünkkel nincs tökéletes összhangban. A külsejét túlságosan gondozó ékesgető szerzetes kétségtelen bizonyítékát adja annak, hogy lelke elhanyagolt, sivár és tartalmatlan. Szobánk berendezése szintén feleljen meg az egyszerűség követelményeinek. Ne tartsunk benne semmit, ami fényűzésre vallana. S ha a rend a viszonyokra való tekintettel ebben a pontban talán többet, kényelmesebbet és választékosabbat nyújt, mint amennyit és aminőt más körülmények között a szigorúbb fegyelem megengedne, legalább azzal elégedjünk meg s egyéni kedvtelésből ne csigázzuk még följebb igényeinket. A mezítelen feszület szobánk falán legyen számunkra állandó figyelmeztetés, mert ő fog majd kárhoztatni bennünket az ítéletben.

Még tökéletesebben gyakoroljuk a szegénységet akkor, ha panasz nélkül, sőt tökéletes belső nyugalommal tudunk nélkülözni. Krisztusért lemondunk a földi gazdagságról; ne kívánjuk tehát azt, hogy mindenben bővelkedjünk. A rend kétségtelenül gondoskodik rólunk, amennyire anyagi ereje megengedi s szerzetesi mivoltunkkal összefér, de lelkünknek ehhez sem szabad hozzátapadnia s tőle tenni függővé belső megelégedettségét. Éppen azért ne legyünk követelődzők sem szóval, sem viselkedésünkkel. Ha valamiben igazán hiányt szenvednénk, azt egyszerűen, kérés alakjában közöljük az elöljáróval; s az ő intézkedésében nyugodjunk meg még akkor is, ha kérésünket elutasítaná.

Végül viseljük türelemmel s nagy lelki békével azokat a kellemetlenségeket, talán megalázásokat, melyeket szegénységi fogadalmunk és következményei miatt a világ részéről esetleg szenvednünk kell. Azok ugyanis, kiket nem éltet az evangélium szelleme, könnyen lenézik az olyanokat, akik egy magasabb eszményért le tudnak mondani arról, ami az ő földies szemükben a legnagyobb érték; s hajlandók arra, hogy amint a valóságos koldust semmibe se veszik, szinte alsóbb rendű lénynek tekintik, hasonló módon ítéljék meg Krisztusnak önkéntes koldusát, – a szerzetest is. Nekünk azonban éppen az legyen a

³³ Vö. Fanfani O. P.: De iure religiosorum, 225.

legnagyobb dicsőségünk, hogy szegénységünkben az ő isteni nagylelkűségének példáját követjük s ezzel is kimutatjuk iránta való nagy viszont-szeretetünket. „A mennyekben, mint szent Bernát mondja, bőven volt gazdagság, dicsőség ... de a szegénység, az hiányzott kincsei közül. A földön ellenben sok-sok volt belőle, csakhogy az ember nem ismerte értékét. S az Isten Fia megkívánta ezt, leszállt érte a földre, hogy magának osztályrészül válassza s azzal, hogy ő így megbecsüli, a mi szemünkben is drágává tegye.”³⁴ A világ szeme nem lát tisztán, azért ítéletei sokszor tévesek; Krisztus azonban maga az örök Bölcsesség, tehát értékeléseiben csálhatatlan.

7. A szent tisztaság

A tisztaság azoknak az érzéki hajlamoknak és vágyaknak legyőzésében áll, melyek a test kívánságából származnak és a szemérmert sértik. A szent tisztaság fogadalmá által a szerzetes lemond a házasságról s kötelezi magát arra, hogy gondolatban és kívánságban, szóban és cselekedetben kerülni fog mindent, ami a tisztaság erényével ellenkezik. Ennek az a következménye, hogy mindaz, ami egy olyan egyénnél, aki nem tett fogadalmat, bűn a tisztaság ellen, a szerzetesnél kettős bűn lesz: megsértése a tisztaság erényének s azonfölül még szentségtörés (sacrilegium) fogadalmának megszegése miatt.

Az emberben igen nagy a ragaszkodás testéhez s a test gyönyöreihez. Ezek sokkal jobban hozzá tartoznak mint más javak, s szinte egyek vele; éppen azért a legnagyobb akadályai az Isten iránt való szeretetnek, a vele való tökéletes egyesülésnek. A földi javakat a pogány bölcsek is meg tudták vetni, a testi örömök megtagadására azonban csak Krisztus tanított meg bennünket és csak az ő kegyelme ad erőt hozzá.

Ez oknál fogva a szent tisztaság nagyobb áldozat, mint a vagyonról való lemondás; tehát kedvesebb Isten előtt, nagyobb bizonyítéka iránta való szeretetünknek, mely áldozatunk arányában növekszik. Közönséges lelkek nem is képesek rá; azért mondta az Üdvözítő: „Nem mindenki fogja fel ezt az ígét, hanem akiknek megadatott.”³⁵ Szinte kiemel az emberi természet korlátaiból s életünket angyalivá, sőt Aranyszájú Szent János szerint³⁶ annál is főségesebbé teszi; mert az angyalnak nincs teste s éppen azért minden küzdelem nélkül tiszta, mi pedig az érzékiséggel való folytonos és kemény küzdelemben biztosíthatjuk csak tisztaságunkat. S ez aztán mint lelki erő és természetfölötti szépség szinte észrevétlenül érezteti hatását a világgal s a legalkalmasabb eszköz arra, hogy általa a szerzetes, mint Istennek belső meghittje, megnyerje és Istenhez vezesse az embereket. Végül lelkileg csodásán termékeny is ez az élet, mert a természetfölötti világban sok-sok gyermeket szül az önmegtartóztató, a tiszta lelkek isteni Jegyesének, Jézus Krisztusnak, gyermekeket, kik az örökkévalóságban magának a szerzetesnek is dicsőségére lesznek és gyakran már a földön a legszentebb s legmélyebb örömök forrásai rá nézve.

A szent tisztaság megőrzésében maga az Egyház siet segítségére az emberi gyarlóságnak a klauzúra törvényével. Ez tiltja bármely korú és állapotú nőnek bemenetelét és pedig bármely ürügy alatt a kolostornak elzárt falai közé. Azok a nők, kik a klauzúrát megsértik, az elüljárók és mások (még laikusok is pl. a portás), akik nőket bevezetnek vagy beengednek, még ha csak egyéves kis leányka volna is az, a szorosabb értelemben vett rendekben a Szentszéknek egyszerűen fönntartott kiközösítés alá esnek. A megsértő szerzetes azonfölül elveszti hivatalát s aktív és passzív választó jogát.³⁷

³⁴ In. Vig. Nativ. I. 5.

³⁵ Mt 19,11.

³⁶ Lib. de Virginitate.

³⁷ Cod. Jur Can. 597, 598, 2342. – Az ünnepélyes fogadalmas apácák s az egyszerű fogadalmas férfi és női kongregációk klauzúrájának törvénye ettől egy-két pontban különbözik.

A külső klauzúra maga azonban nem sokat segít, ha nincs meg a lélek belső klauzúrája, mellyel a szerzetes kerüli mindazt, ami reá nézve bűnveszély lehetne, s fölhasznál minden eszközt arra, hogy magát a külső és belső támadások ellen fölvertezze.

Első és alapvető fontosságú dolog e tekintetben, hogy legyen nagyon alázatos és ne a saját erejében bízzék, hanem Isten kegyelmében. A Szentlélek ugyanis maga mondja, hogy senkisémet lehet önmegtartóztató, hacsak Isten nem adja meg neki.³⁸ Szükséges ez a bizalmatlanság önmaga iránt annak, aki már vétkezett a tisztaság ellen; mert szomorú tapasztalata megmutatta neki, hogy mennyire gyöngé, s új veszély esetén a bukás könnyen megismétlődhetik. De nem kevésbé szükséges annak, aki megőrizte tisztaságát; mert a vihar bármely pillanatban kitörhet s az erejét túlbecsülő lélek könnyen áldozatul eshetik neki. Szükségük van azonban rá még azoknak is, kik már a tökéletesség magas fokára jutottak, mert a gonosz lélek őket különös módon gyűlöli s minden ravaszságát fölhasználja megejtésükre. S ennek a bizalmatlanságnak s a vele kapcsolatos alázatosságnak el kell kísérenie a szerzetest egész a sírig, minthogy a rendetlen kívánság tüze sohasem alszik ki testünkben teljesen, hanem legföljebb a hamu alatt lappang s egy óvatlan pillanatban lángra lobbanhat.

De ez a magunk erejében való bizalmatlanság ne tegyen bennünket kishitűvé, a hosszú harc ne verjen le és ne okozzon csüggedést, hanem annál inkább „élessze, növelje Istenben való bizalmunkat. Ő, a végtelen Jóság, nem fogja engedni, hogy elessünk, hanem a kísértésekkel arányban kegyelmet, erőt is ad, hogy úrrá legyünk rajtuk.³⁹ S minél hevesebb volt a küzdelem, annál tündöklőbb lesz majd a mennyben győzelmi koronánk. Fontos dolog az is, hogy ne aggódalmaskodjunk előre, mert ez izgatja a fantáziát s maga is kísértést okozhat; de ne ijedjünk meg akkor sem, mikor a kísértés már jelentkezik, mert Isten segítségével biztosan győzni fogunk. Isten azonban a győzelemhez szükséges kegyelmet rendszerint csak úgy adja meg, ha előbb alázatos, bizakodó és állhatatos imádságban kérjük tőle. Éppen azért imádkoznunk kell a tisztaság kegyelméért akkor is, mikor szélcsend van a lelkünkben, de különösen imádkoznunk kell akkor, ha közeledik a vihar. S legyünk meggyőződve, hogy vagy nem tör ki, vagy az Úr szavára lecsendesülnek a hullámok.

Kerüljük a másneműekkel való szükségtelen érintkezést; ha mégis találkozunk kell velük, a bizalmasságban sohase menjünk túl a minden művelt embertől megkívánt figyelem és udvariasság határain. Ne akarjuk a másneműek különös szimpátiáját megszerezni; s álljuk útját mindjárt kezdetben minden szentimentalizmusnak, hogy utóbb meg nem engedett érzések rabjává ne legyünk. Óvatosnak kell lennünk még a gyóntatószékben is, mert a léleknek bizalmas föltárása és a vele kapcsolatos megbeszélések szintén veszélyt rejthetnek magukban.

Sőt az ifjúsággal, különösen a kedvesebb megjelenésű gyermekekkel szemben is kerüljük a túlságos bizalmaskodást; komoly és ésszerű ok nélkül ne igen nyúljunk testükhöz. Nem mintha ez már magában véve bűn volna, hanem azért, mert a romlott természet számára olyan szikra lehet, mely esetleg egész lelki életünket fölgyújtja. Sőt a veszély egyenesen fenyeget akkor, ha valami rendetlen vonzalmat érzünk irántuk, és mégis könnyelműen cirógtatjuk, fogdossuk őket.

A tisztaság megőrzése szempontjából szükséges az is, hogy kerüljük a puhaságot, hogy testünket állandóan kemény fegyelem alatt tartsuk, folyton éberek legyünk követelődzéseivel szemben, vonjunk el tőle mindent, ami izgathatná, s lázongás esetén bánjunk vele nagyon szigorúan. A szentek ebben a tekintetben nem ismertek kíméletet vagy megalkuvást, s testüknek sokszor kegyetlen sanyargatásával törekedtek győzelmet aratni rendetlen indulataikon. Az ő rendkívüli példái azonban akárhányszor inkább csodálandók, mint

³⁸ Bölcs 8,21

³⁹ Szent Pál: 1Kor 10,13.

utánzandók. Isten nem ugyanazon az úton vezet mindenkit; testszervezetünk minősége s a kapott kegyelmek természete és mértéke más és más; ennek megfelelően különböző lesz a harcmód, kisebb vagy nagyobb fokú az az erőkifejtés, mely bennünket diadalra juttat. Az okosság szabályait tehát nem szabad túlbuzgóságból elhanyagolnunk, mert ezáltal alááshatjuk egészségünket, melyre pedig Isten szolgálatában szükségünk van; s azonfölül megtörténhetik, hogy éppen a test megzabolázására célzó meggondolatlan cselekedetek ahelyett, hogy elnyomnák, inkább még szítják annak érzéki hevét. Ennek a kettős veszélynek elkerülése végett nagyobb testsanyargatásra vonatkozólag kérjük ki mindig az elüljárónak engedélyét vagy egy, a lelki életben tapasztalt gyóntatónak a tanácsát, s akkor az orvosság nem válik maga is méreggé.

De ha az ilyen rendkívüli önsanyargatás nem való is mindenkinek, nemcsak megengedett, hanem kívánatos is, hogy a mérsékeltebb, de azért komoly önmegtagadás alkalmait és módjait teljes erőnkől fölhasználjuk s a léleknek a test fölött való uralmát ily módon biztosítsuk. S ami gyöngeségünk miatt a testi szigorból talán hiányzik, azt pótolja és egészítse ki a benső önmegtagadás, névszerint a fantáziának, érzelmeinknek és vágyainknak fékentangtása. Ezt mindenki megteheti s vele nemcsak a testi ingerek hatását fogja csökkenteni, hanem egyúttal a kegyelmek bő csatornáit nyitja meg a győzelemhez.

Végül ne felejtjük el, hogy az egész lelki élet lehető gyöngédsége és tisztasága a leghathatósabb tényező a testiség ellen való sikeres harcban. Kerüljünk tehát gondosan minden szándékos, bocsánatos bűnt s ne alkudjunk meg, ne kössünk békét egyetlen eggyel sem. Kerüljük különösen a hiúságot, a képességeink vagy sikereink miatt való elbizakodottságot, mert a kevélyt sokszor azzal bünteti az Isten, hogy megalázására a tisztátalanság bűnébe engedi őt esni. Gondoljuk meg, hogy a szerzetesség a legbensőbb lelki viszony: a vőlegény és ara viszonya az Örök Ige, Jézus Krisztus és a lélek között. Ennek a viszonynak tisztaságát, szentségét sérti s örömeit zavarja, sőt utoljára meg is semmisítheti a léleknek minden szándékos szennye, elhanyagoltsága. Krisztus ugyanis nem fogja sokáig fönntartani a meghitt, meleg szeretet viszonyát egy olyan lélekkel, amely nem akar kizárólag az övé lenni, amely nem akarja minden gondolatát, érzelmét és cselekedetét megosztás nélkül ennek az isteni Jegyesnek szentelni.

8. A szent engedelmesség

Az engedelmesség fogadalma Istennek tett ígéret, mellyel a szerzetes kötelezi magát arra, hogy elüljáróinak, mint Isten helyetteseinek engedelmeskedik mindabban, amit ők a szent szabályok és a rend konstitúciói értelmében neki parancsolnak.

Ennek a fogadalomnak szépségét, igazi természetfölötti értékét az adja meg, hogy a szerzetes elüljáróiban Isten helyetteseit látja az Úr Jézus szavai szerint: „Aki titeket hallgat, engem hallgat.”⁴⁰, S Szent Benedek, a nyugati szerzetesek pátriárkája egészen az evangélium szellemében beszél, mikor azt mondja: „Az engedelmesség, melyet az elüljárókkal szemben tanúsítunk, Istennek szól,”⁴¹ s az apát „Krisztus helyét foglalja el a monostorban.”⁴² Ez a meggyőződés megnemesíti és egyúttal megkönnyíti az engedelmesség gyakorlását. Nem a hozzánk hasonló, gyarló ember az, aki előtt meghajlunk s akit talán rabszolgalelekkel urnak ismerünk el akaratunk fölött, hanem Isten képviselője, kinek ajkával maga az Úr szól hozzánk; s azért az ilyen engedelmesség nem sérti, hanem inkább emeli méltóságunkat, mivel „Istennek szolgálni uralkodást jelent.” De könnyebbé is válik az engedelmesség, mert az a gondolat, hogy Isten parancsolja, s az ő örök szándékait szolgáljuk vele, erőt ad, sőt lelkesít,

⁴⁰ Lk 10,16.

⁴¹ Reg. c. 5.

⁴² Reg. c. 2.

hogy természetünk ellenkezését legyőzve akaratunkat minél tökéletesebben egyesítsük az ő szent akaratával.

Az engedelmisség fogadalmának tárgyát az elöljárók parancsai és rendeletei teszik. Ha ezeken a parancsokon és rendeleteken túl megy s nem nézi, miben köteles bűn terhe alatt engedelmeskedni, hanem azon fölül is készséggel megtesz mindent, amit az elöljáró a szabályok megsértése, vagy általában bűn nélkül kíván, ez már nagyobb tökéletességnek a cselekedete s Szent Tamás kifejezése szerint pertinet „ad cumulum perfectionis.”⁴³ S viszont ha az engedelmisséget a fölsorolt esetekben megtagadja, kettős bünt követ el: egyet az engedelmisség *erénye* ellen, mellyel minden, még világi alattvaló is tartozik törvényes följobbvalójának; egyet pedig az engedelmisség *fogadalma* ellen, melyet cselekedetével megsértett. Az engedelmisség ellen elkövetett bűn rendesen bocsánatos; halálos csak akkor lesz, ha az elöljáró „a fogadalom erejénél fogva, az engedelmisség terhe alatt, Jézus Krisztus nevében,” vagy más ugyanilyen nyomatékos formában fejezi ki akaratát. Az nem szükséges, hogy a parancs tárgya kifejezetten benne legyen a szabályban vagy a konstitúciókban; elég, ha összhangban van azok szellemével s az illető rend sajátos céljait szolgálja. Ha kétség merülne föl arra nézve, hogy ez vagy az a parancs megfelel-e a szabályoknak, hogy adnak-e rá jogalapot a rend viszonyai és életföladatai, ilyen esetben az elöljáró fölfogása az irányadó: a szerzetes nem követheti a saját egyéni véleményét, hanem engedelmeskedni tartozik.

A szabály és a konstitúció intézkedései magukban véve (*per se*) nem esnek a fogadalom alá s rendszerint nem is köteleznek bűn terhe alatt; csak akkor, ha ezt a kötelezettséget világosan kimondják, vagy ha valamelyik pontjuk természeténél, tartalmánál fogva ilyen. Ez az eset fordul elő egyebek között akkor, ha valamely konstitúció átveszi az egyházi törvénykönyv bizonyos intézkedéseit. Legtöbbször azonban mégsem történik bűn nélkül az említett intézkedések megsértése, mert oka rendszerint valamely rendetlen indulat; a tisztátalan forrásból származó cselekedet pedig maga is tisztátalanná válik. (Bővebben lásd a tökéletességre való törekvésnél.)

Az engedelmisség fogadalma alá tartoznak még az Egyháznak kizárólag a szerzetesek számára hozott törvényei is. Az a szerzetes, aki ezeket megsérti, nemcsak az Egyház törvénye, hanem fogadalma ellen is vét.⁴⁴

Az engedelmisség fontosságát és Isten előtt való nagy értékét elsősorban és főképpen az Üdvözítő példája mutatja. Az ő egész földi élete az engedelmisség szakadatlan és hősies gyakorlása volt. Bárki volt is az, akinek valami jogcíme volt rá, hogy neki mennyei Atyja nevében parancsoljon, legott a legnagyobb készséggel hajolt meg előtte s áldozta föl akaratát. Krisztus igazi tanítványait minden időben ugyanaz a szellem lelkesítette; s mivel éppen a szabad akaratvaló visszaélés volt forrása az emberi nem bukásának s e bukásból származó minden bűnnek, arra a következtetésre jutottak, hogy aki Istenért lemond az önrendelkezés jogáról, az el fogja kerülni a poklot s a legbiztosabb és legegyszerűsebb úton halad a mennyország felé. Azért mondja szent Bernát: „Szűnjék meg az önakarat és pokol nem lesz többé.”⁴⁵

Ez természetesen nagy áldozat s az engedelmisség kétségtelenül a legfontosabb fogadalom és a szerzeteséletnek tulajdonképpen alapja. A szent szegénység által lemondunk a külső javokról, a szent tisztaság által megtagadjuk, keresztrefeszítjük a testet s rendetlen vágyait, a szent engedelmisség által azonban szabadságunkat, lelkünket adjuk oda Istennek. Tehát a legtöbbet, a legértékesebbet, amink csak van. Sőt tulajdonképpen nem is „valaminket,” hanem „magunkat,” legbensőbb lényegünket nyújtjuk Istennek áldozatul. „Akaratom a lelkem vére, mondja szent Bernát, s lelkemnek élete akaratomban van.”⁴⁶ De

⁴³ Sumrn. Theol. 2–2, qu. 104. a.

⁴⁴ Fanfani O. P.: De iure religiosorum, 234, D.

⁴⁵ In temp. resurr. Sermon. 3,3.

⁴⁶ Sermo de divers. 108.

aztán azért, hogy akaratumk ily módon egyesül Isten akaratával, bizonyos fokig az isteni akarat tökéletességében is részesül: azt tesszük, amit Isten akar, úgy ahogy Isten akarja, s tisztán azért, mert Isten akarja.

Ez az oka annak, hogy a természetfölötti okból származó engedelmesség általában, különösen pedig az engedelmesség fogadalma Isten előtt a legkedvesebb és legérdemszerzőbb cselekedet. Már az ószövetségben Sámuel próféta azt mondta Saulnak : „Jobb az engedelmesség, mint az áldozat.”⁴⁷ S a szentatyák nem fogynak ki dicséretéből. Szent Ágoston szerint „az engedelmesség anyja és forrása minden erénynek és egyúttal védőjük is.”⁴⁸ Szalézi Szent Ferenc így magasztalja: „A legkisebb dolog, ha engedelmesség az oka, nagyon kedves Isten szemében. Mikor valaki engedelmességből eszik, Isten előtt kedvesebb dolgot művel, mint az anakoréták böjtjeikkel, ha ez engedelmesség nélkül történt. Mikor valaki engedelmességből pihen, ezt a pihenést Isten kedvesebben fogadja, mint munkáját, ha engedelmesség nélkül vitte végbe.”⁴⁹

A szent engedelmesség megszámlálhatatlan jónak a forrása és igen sok büntől óv meg. Isten az ő nagy szeretetében nem hagy semmit megfelelő, isteni viszonzás nélkül; s ha mi neki adtuk azt, ami legdrágább kincsünk, lesz rá gondja, hogy bőségesen kárpótoljon érte bennünket kegyelmi ajándékaival. Éppen ezért ez a legbiztosabb útja a tökéletességnek, mert Isten világossága és keze vezet bennünket. Magunk sokszor nem látunk tisztán, sokszor sötétségben tapogatózunk; nem tudjuk, mit válasszunk, merre menjünk s hogyan végezzük azt, amibe belekezdünk. Ha alázatosan rábízunk magunkat Istenre és helyettesére, nem tévedhetünk.

Az engedelmesség legyen egyetemes, azaz terjedjen ki mindenre, ami nem nyilvánvalóan bűn. A válogatás „voluntas propria”: önakarát. Aki csak azt teszi meg, ami neki tetszik, az nem engedelmességből, hanem önnön akaratából cselekszik. Akárhon, akármire akar bennünket alkalmazni az elüljáró, bárminő lemondást kíván tőlünk, habozás nélkül engedelmeskedjünk. Korunk, eddig végzett munkáink, eredményeink sohase szolgáljanak okul arra, hogy az elüljárónak nehézséget okozzunk, vagy kezét megkötni akarjuk a velünk való rendelkezés tekintetében. „A tökéletes engedelmesség – mondja szent Bernát – nem ismer korlátokat, mindenre kész, amit parancsolnak neki és csak akkor ér véget, amikor életünk.”⁵⁰

Legyen készsége, gyors, késedelem nélkül való.⁵¹ A szentek rögtön abba hagyták, amivel foglalkoztak, ha az engedelmesség mást kívánt tőlük. Kövessük az ő példájukat. Ha ugyanis csak nehezen, halogatva, kelleetlenül, sőt talán zúgolódva teljesítjük a parancsot, érdemünk nem lesz, mert hiányzik engedelmességünkben a szív. „Ha a parancsokat kellemetlennek kezded találni, – mondja szent Bernát, – ha az elüljárót bírálgatod, ha szívedben zúgolódsz: külsőleg teljesíted ugyan azt, ami parancsolva van, de ez nem az engedelmesség erénye, hanem a gonoszság takarója.”⁵²

Egyenes lélekkel történjék. Ne akarjuk kerülő úton a magunk akaratát érvényesíteni az engedelmesség külső látszata alatt. Szent Bernát az ilyen képmutató viselkedésről azt mondja: „Aki nyíltan vagy titokban azon mesterkedik, hogy elüljárója azt parancsolja neki, ami az ő saját akarata, az önmagát csalja meg, ha azzal hizeleg magának, hogy engedelmeskedett.”⁵³

⁴⁷ 1Kir 15,22

⁴⁸ De civ. Dei, L. 14, c. 12.

⁴⁹ Vrais entretiens, 11.

⁵⁰ Liber de praecept. et dispens. c. 6.

⁵¹ S. Ben. Reg. c. 5.

⁵² In Circumcis. Sermo 2,8.

⁵³ De diversis, 35,4.

Engedelmeskedjünk jókedvvel. Ezáltal örömet okozunk az elüljárónak, megkönnyítjük a köteles munka terhét s lelkiismeretünk nyugalma is teljes lesz. Aki engedelmeskedik ugyan, de csak nehéz szívvel, az annak a bizonyítékát adja, hogy lelkében még nem a Szentlélek az Úr, aki mindent megédesít kenetével. Vannak, akik szívesen engedelmeskednek nehéz dolgokban is, de csak akkor, ha az ízlésüknek megfelel; s viszont vannak, akiknek még a könnyű is nehéz lesz s kedvetlenséget okoz, csak azért, mert parancsolják, vagy mert éppen akkor nincsenek megfelelően hangolva. A jó szerzetes függetleníti magát ízlésétől, hangulatától, nem riad vissza semmiféle nehézségtől, mely az engedelmességgel jár; hanem arra gondol, hogy mit tett értünk s milyen körülmények között engedelmeskedett az Úr Jézus: s az ő iránta való szeretetből nagylelkűen és örömmel engedelmeskedik.

Tagadjuk meg a saját ítéletünket, győzzünk le minden belső: érzelmi vagy értelmi ellenkezést. Higgyük erősen, hogy – ha talán önmagában véve nem is – reánk nézve mindig az a legjobb, amit az engedelmesség követel tőlünk. Isten bölcsessége és mindenhatósága a mi javunkra tudja fordítani azt is, ami a parancsban esetleg tökéletlenség volt. A felelősség az elkövetett hibákért nem minket, hanem az elüljárót terheli. Ezt az engedelmességet vak engedelmességnek is nevezik. Ez a kifejezés azonban nem foglal magában semmi hiányt, semmi korlátoltságot. A szerzetes, hogy engedelmességében semmi része se legyen a természetes indító okoknak, szándékosan bezárja szemét előttük és csak azt az egyetlen természetfölötti indító okot akarja látni, hogy Isten parancsol helyettese által. S ez neki tökéletesen elég.

II. Az önmegtagadás

Az eredeti bűn következtében az emberi természet megromlott s a korábbi összhang helyett akaratunkban és alsó vágyókéességünkben elhatalmasodott a bűnre való hajlandóság. Ez a hajlandóság folyton szítja a testnek rendetlen indulatait, az értelmi belátást elhomályosítja s ezáltal akadályozza a léleknek Istenhez való fölemelkedését, Istennel való belső egyesülését. Ezt az állapotot jellemzi Szent Pál, mikor így ír: „Más törvényt látok tagjaimban, ez küzd értelmem törvénye ellen s a bűn törvényének foglyává tesz, amely tagjaimban van.”⁵⁴ Az önmegtagadás nem egyéb, mint harc ezek ellen a rossz hajlamok, indulatok ellen, abból a célból, hogy őket az akaratnak, az akaratot pedig Istennek alá vessük.

Az önmegtagadás eszerint nem a természet lerombolására vagy gyöngítésére törekszik; hisz ami bennünk Isten műve, az jó s nekünk azt nem megsemmisíteni, hanem fejleszteni kötelességünk. A bűn folytán azonban megzavarodott a természetes képességek egymáshoz való viszonya, a test akar uralomra jutni a lélek fölött s ez azzal a veszéllyel jár, hogy az embert végső céljától eltéríti. Az önmegtagadásnak tehát az a föladata, hogy az Isten akarta viszonyt, összhangot helyreállítsa s belső világunkban és külső cselekedeteinkben egyaránt biztosítsa a léleknek a testtel szemben való felsőbbtségét. Tehát nem cél, hanem csak eszköz s az erényes életnek nélkülözhetetlen föltétele. „Mert a test a lélek ellen vágyakozik, mondja Szent Pál, a lélek pedig a test ellen.”⁵⁵ Aki ebben a harcban nem áll teljes erejével a lélek pártjára, aki nem igyekszik a testnek jogosulatlan követelődzéseit minden áron visszaszorítani, letörni, annak természetfölötti élete nem lehet állandó s hamarosan a lelki halál állapota váltja föl. S viszont az érzékiségen való uralom tiszta, egészséges légkört teremt számunkra, hol szabadon fejlődik a lelkiség, növekszik s a folytonos harcban egyre jobban megerősödik az Isten iránt való szeretet.

Az önmegtagadást minden kereszténynek gyakorolnia kell, mert az Üdvözítő fölhívása: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen engem”⁵⁶ – mindenkinek szól; s aki nem teszi, lelkének kétségtelenül nagy kárát vallja. De különösen kötelessége mégis a szerzetesnek, akinek hivatásánál fogva még tökéletesebb módon kell kialakítania magában a bűnt gyökerében legyőző Krisztusnak képmását. Az önmegtagadás tulajdonképpen nem is egy bizonyos erény, hanem az összes erények első *lépcsőfoka*: csak rajta keresztül emelkedhetünk magasabbra.

A romlott természet ellenkezésétől nem szabad megijednünk s miatta az önmegtagadás gyakorlatát elhagynunk, vagy csak hanyagul végeznünk. Az ösztönös, állati élet nem méltó az emberhez, mert értékben lealacsonyítja s egyúttal sokkal nagyobb terhet rak rá, mint amekkorát viselnie kell, ha szenvedélyeit keményen megfékezi. Joggal mondhatta Szent Ágoston: „Minden rendetlen vágyakozás önmagának büntetése.”⁵⁷ S az az ember, aki szenvedélyeinek uralma alatt áll, akinek életében az élvezetvágy játssza a főszerepet, a teremtés királyából nyomorult rabszolgává aljasult. Az önmegtagadás ellenben nemcsak a süllyedéstől óv meg, nemcsak magasabb erkölcsi életre segít rá, hanem a gyakorlat folytán egyre könnyebbé is válik, elveszti kellemetlen ízét, a test erejét fönttartja és sok lelki örömetek forrásává lesz. Ez az oka annak, hogy a szentek sok és nagy önmegtagadásaik mellett is annyit tudtak dolgozni s belső világuk nyugalalmát, derűjét a legnehezebb megpróbáltatások között is megőrizték. S viszont a legtöbb korhadtt, örömtelen és életunt

⁵⁴ Róm 7,23

⁵⁵ Gal 5,17.

⁵⁶ Mt 16,24.

⁵⁷ Confess. 1.12.

ember éppen azok között van, akik szabadjukra hagyták indulataikat s az élvezetek poharát fenékgig ürítették.

Vannak azonban az önmegtagadásnak a romlott természet megfékezésén kívül még más indító okai is. Akit igazán áthat a bűnbánat szelleme, az nem elégszik meg azzal, hogy a szentgyónásban bocsánatot nyert és Istennel kiengesztelődött, hanem azon van, hogy lelkét minél tisztábbra mossa és a múltért minél teljesebb elégtételt nyújtson az isteni igazságosságnak. Ezt önként vállalt bűnbánati cselekedetekkel törekszik elérni s evégből sok olyan dologban is megtagadja, sanyargatja magát, amivel különben megengedett módon és veszély nélkül élhetett volna.

S még ennél is nemesebb indító ok: az Úr Jézus példájának követése. Mikor a lélek azt látja, hogy az Üdvözítő „az előtte levő öröm helyett – holott így is megválthatott volna bennünket – keresztet szenvedett, nem törődve a gyalázattal,⁵⁸ tisztán irántunk való szeretetből: akkor a hála és a viszonzszeretet arra ösztönzi, hogy a szenvedésekből ő is minél jobban kivegye részét. Azért örömmel fogadja mindazt a keresztet, melyet az Isten vállára rak, s azonfölül még a lemondásnak és önsanyargatásnak maga vállalta gyakorlataival is igyekszik minél hasonlóbbá válni keresztviselő s kínhalált szenvedő isteni Mesteréhez.

Az önmegtagadás két irányban történhetik: vagy elhagyunk vagy teszünk valamit. És pedig: elhagyunk olyasmit, ami jól esnék, ami gyönyört keltene bennünk; s megteszünk valamit, ami nehezünkre van s kellemetlenséget, fájdalmat okoz. Az előbbi a szűkebb értelemben vett önmegtagadás vagy lemondás, az utóbbi pedig az önsanyargatás. Az előbbire lépten-nyomon kínálkozik kisebb-nagyobb alkalom, s gyakorlása rendszerint veszélytelen. Az önsanyargatásnál azonban óvatosságra van szükség, mert nagyobb mértékben és meggondolatlanul alkalmazva káros lehet, a testi, sőt néha a lelki egészségre is. Éppen azért, mint már fentebb is említettük, nem szabad a lelkie vezető tanácsának kikérése nélkül olyasmit tenni, ami a szervezetet talán erősebben megviselné, esetleg megrongálná! De a magukban véve veszélytelen túlzásoktól is óvakodni kell, ha a lélek még nem erősödött meg s nem tett már jelentékeny haladást a tökéletesség útján. Könnyen megesik ugyanis, hogy a buzgalom hevében olyasmire vállalkozik, amit testi-lelki ereje nem bír soká; akkor aztán abbanhagyja, amit elkezdett, gyöngeségének láttára bátorságát veszti s még a kisebb és könnyebb önsanyargatásokra is képtelennek gondolja magát. Éppen azért legbiztosabb lassan, fokozatosan haladni előre, hacsak minden kétségen kívül nem érezzük lelkünkben Istennek hathatós kegyelmi indítását, amellyel többre és nagyobbra ösztönöz bennünket.

S minthogy az ember testből és lélekből áll s a bűnre való hajlandóság nemcsak testi, hanem lelki képességeinket is a maga szolgálatába akarja hajtani, az önmegtagadást testi és lelki téren, érzéki valónkkal és lelki erőinkkel szemben egyformán gyakorolnunk kell, mert a kegyelmi élet csak úgy erősödhetik meg és juthat bennünk teljes diadalra.

A) Az érzékek megtagadása

1. A látás

A látás a legszükségesebb, de egyúttal a legveszedelmesebb érzék. Az hozza létre a legszorosabb kapcsolatot köztünk és a világ között. Látás által szerezzük fogalmaink legnagyobb részét s ezek után igazodnak érzelmeink, vágyaink és cselekedeteink. Nagy és folytonos lelki veszedelem fenyegeti tehát azt, aki szemét nem akarja féken tartani.

Vannak súlyosan vétkes tekintetek, melyek egyenesen sértik a szemérmet vagy a szent tisztaságot. Ezeket mindenáron kerülni kell az Üdvözítőnek erélyes figyelmeztetése szerint:

⁵⁸ Szent Pál: Zsid. 12,2.

„Ha szemed megbotránkoztat téged, vágd ki azt és vedd el magadtól; jobb neked egy szemmel az életre bemened, mint két szemmel a gehenna tüzére vettetni.”⁵⁹ Máskor a tekintet önmagában véve nem bűnös ugyan, de mégis veszedelmes, ha tudniillik olyan tárgyakra szegezzük szemünket, melyek természetüknél fogva alkalmasak kísértéseket támasztani bennünk. Az önmegtagadás tehát ezekben is szükséges, mert különben előbb-utóbb kárát valljuk tisztaságunknak. S hogy annál jobban biztosítsuk magunkat a bukás ellen, lehetőleg tartózkodjunk a tisztán kíváncsi tekintetektől még akkor is, ha semmi közvetlen bűnveszélyt sem rejtenek magukban. Ezzel hathatósan erősítjük akaratunkat a veszélyes alkalmakkal szemben.

A szemek jártatásának még az a káros következménye is van, hogy megnehezíti s szinte lehetetlenné teszi az összeszedettséget. Az a sok kép ugyanis, melyet ezáltal a külső világból szerzünk, belevésődik lelkünkbe, fölősegesen foglalkoztat bennünket s különösen az imádság idejére egész sereg szórakoztató gondolatnak forrásává válik.

De nemcsak a saját lelke javáért, hanem mások miatt is köteles a szerzetes szemét gondosan őrizni. A szabados tekintettel tudniillik könnyen megbotránkoztathatja az embereket; s a világiak az ő rossz példájában mentséget találnak a saját könnyelmű, bűnös nézegetődésükre. S viszont, ha azt látják, hogy egy szerzetes alig veszi észre környezetét s e tekintetben csak annyit enged meg magának, amennyit az illem megkíván s amennyi a legtökéletesebb szerénységgel is összefér, viselkedésén épülnek s joggal azt következtetik belőle, hogy ennek a szerzetesnek belső világa is rendben van.

2. A hallás és beszéd

A látás után a hallás érzéke s vele a beszélő képesség az, amely a legszorosabban fűz bennünket a kívülünk való világhoz; sőt bizonyos tekintetben még szorosabb kapcsolatot hoz létre közöttünk, mert általa az emberek lelke nyilatkozik meg s jön érintkezésbe egymással. Istennek nagy jótéteménye, de ha nem vigyázunk, könnyen bűnalkalommá lesz. Szent Pál mondja s a mindennapi tapasztalat bőven nyújt rá példát, hogy „megrontják a jó erkölcsöket a gonosz beszédek.”⁶⁰ A bűn terjedését, a lélekgyilkolást a rossz olvasmányok mellett a gonosz beszédek mozdítják elő legnagyobb mértékben. Vigyázzunk tehát, hogy ne hallgassunk s ne mondjunk soha olyant, ami sértené a szeretetet, a tisztaságot, az alázatosságot vagy bármely más erényt. Fontoljuk meg jól minden szavunkat, mielőtt kimondanók, hogy botrányt ne okozzunk vele; s dugjuk be fülünket az olyan beszédek elől, melyek lelkiismeretünk tisztaságát elhomályosíthatnák. S hogy az önmegtagadást még tökéletesebben gyakoroljuk, ne hallgassunk olyan beszédeket, amelyek tisztán csak kíváncsiságunkat elégítenék ki; kerüljük a sok és hangos beszédet, szükségtelen vitatkozást; fojtsunk magunkba néha egy-egy szót, megjegyzést, amely kikiváncsozik belőlünk, de magunk vagy mások kára nélkül elmaradhat. Az ily módon megedződött akarat nagy segítségünkre lesz, hogy máskor se lépjük át a kellő határt.

Az óvatosságban azonban ne menjünk túlzásba. A szótalanság, a kimértségek lehetetlenné teszi a közvetlen, kedélyes társalgást. Már pedig ez – főleg a szellemi munkával foglalkozó embereknél – bizonyos fokig életszükséglet, mert a lelket fölfrissíti s képessé teszi arra, hogy újult erővel tudja végezni kötelességeit.

Hogy azonban a társalgás csakugyan ezt a célt szolgálja s ne váljék ehelyett időfecsérléssé és a fegyelem sírásójává, a szent szabályok és konstitúciók gondoskodnak arról, hogy csak bizonyos időben legyen megengedve; máskor pedig szigorú hallgatásra (silentium) kötelezik a szerzetest. Már Szent Vazul megmondotta, hogy a hallgatás a

⁵⁹ Mt 18,9.

⁶⁰ 1Kor 15,33

szerzetes szellem őre. Szent Benedek szabályában így intézkedik: „A tökéletes tanítványnak a hallgatagság fontossága miatt még a jó, szent és épülésre szolgáló dolgokról is ritkán szabad beszélnie.”⁶¹ Ezt a fölfogást a későbbi rendek is mind magukévá tették azok miatt a nagy előnyök miatt, melyek vele járnak. Mert csak a hallgatagság teszi lehetővé, hogy a szerzetes igazán befelé éljen, gondolatai Istenre és kötelességeire összpontosuljanak, komolyan el tudjon merülni a munkába s a világ zajától, az emberek beszédeitől nem akadályozva meghallja és megértse a Szentléleknek a maga lelke mélyén halkán sutogó szavát. Pedig mindez szükséges ahhoz, hogy hivatásának igazán megfeleljen s Isten szándékait összeszedett, imádságos és munkás élet által önmagában és a külső világban is minél tökéletesebben megvalósítsa. Éppen azért szeressük mindig szobánk magányát és a silentiumot; s tapasztalni fogjuk, hogy egy régi író mélyértelmű szavai szerint: „Aki Istennel van, soha sincs kevésbé egyedül, mint mikor egyedül van.”⁶²

3. Az evés és ivás

Az ételben és italban való önmegtagadást nagyon megnehezíti az a körülmény, hogy a táplálkozás nélkülözhetetlen életszükséglet. Azért oltotta belénk maga az Alkotó az utána való vágyat s kapcsolta össze kielégítését bizonyos, magában véve büntelen élvezettel. Az érzékiség azonban itt is zavarólag lép közbe s azt, ami csak eszköz, céllá akarja változtatni. Ez a visszás fölfogás és következménye: a mértéktelenség nem méltó az emberhez, mert az oktalan állat színvonalára alacsonyítja le; de még bántóbb jelenség, ha egy szerzetes tartozik azok közé az emberek közé, akiknek Szent Pál kemény szavai szerint „istenük a hasuk.”⁶³ Annál is inkább, mert mint Sziénai Szent Katalin mondja: „Aki nem tagadja meg magát az evésben, nem tudja megőrizni az ártatlanságot, mert Ádám is a torkosság által veszítette el.” A mértéktelenség az önuralom hiánya miatt a legkülönbözőbb bűnök forrása lehet, de mégis főképpen a tisztaság erénye az, melyet a legközvetlenebbül veszélyeztet. Míg ellenben könnyen úrrá lesz a rendetlen indulatokon az, aki nem szolgáltat nekik ételben és italban fölösleges gyújtó anyagot, hanem inkább hozzá szoktatja magát ahhoz, hogy lehetőleg minden étkezés alkalmával, ha csak kis mértékben is, megtagadja magát. Liguori Szent Alfonz a torkosság leküzdésére Szent Bonaventura után a következő tanácsokat adja: 1. Minőség tekintetében: ne legyünk válogatósak, hanem elégedjünk meg azzal, amit elénk adnak. A finomabb, ínycsiklandó dolgok az életfönntartáshoz nem szükségesek, sokszor károsak az egészségre s a mértékletesség erényét minden esetben nagyon próbára teszik. 2. Mennyiség tekintetében: ne együnk sokat és ne kelleténél többször, hogy a testnek elegendő táplálékot adjunk ugyan, de meg ne terheljük. A túlságosan erős táplálkozás árt testi egészségünknek, az értelmi munkát megnehezíti, a lelki életet pedig szinte pangásra kárhoztatja. 3. A mód tekintetében: ne együnk máskor (a betegség esetét leszámítva) mint mikor az étkezés ideje van s akkor is sietség, mohóság nélkül s teljes illedelemmel.⁶⁴

Végül önmegtagadó lélek jele, ha a szerzetes a táplálkozásra vonatkozó dolgokkal étkezés idején kívül sem gondolataiban, sem beszédeiben szükség nélkül nem foglalkozik.

4. A tapintás

A tapintás érzékét az teszi különösen veszélyessé, hogy szerve a test egész fölületére kiterjed s könnyen fölébreszti vagy szítja a rendetlen kívánságot. Azért kerülnünk kell mindazt, ami az érzékiséget ingerelhetné s táplálékot adna neki. Tehát: 1. ne nyúljunk

⁶¹ Reg. c. 6.

⁶² Quillelmus a Sancto Theodorico O. Cist.: Epist. ad Fratres de Monte Dei. I. 4,10.

⁶³ Fil 3,19.

⁶⁴ Szent Alfonz: La vera sposa, I, c. 8,3.

szükség nélkül senkihez, még az ilyen fajta tréfákat is kerüljük; 2. különösen más neműekkel szemben kerülünk minden szabadabb érintkezést; 3. fontos ok nélkül ne engedjük, hogy testünket mások megérintsék; 4. legyünk nagyon óvatosak akkor is, ha magunk kénytelenek vagyunk érinteni testünket; 5. kerüljük az elpuhultságot s fordítsunk gondot testünknek okos módon való edzésére, mert ezáltal egyrészt sok gyújtó anyagot vonunk el tőle, másrészt meg tompítjuk ingerlékenységét.

5. A szaglás

A szaglás a legkevésbé veszedelmes érzék, de azért visszaélhetünk vele s így vétkezhetünk. Az illatszerek használatát a szerzetesnek kerülnie kell, mert az elpuhultságnak, világias és nem egyszer érzékies lelkületnek jele lenne; s egyúttal alkalmas arra, hogy másokban érzékies gondolatokat és indulatokat keltsen. Ez utóbbi oknál fogva nagyon óvatosnak kell lennünk olyanok közelében, akiken illatszert érzik. De lehet alkalmunk valóságos önmegtagadásra is, különösen ha a kötelesség olyan helyre küld, vagy olyan helyen tart, ahol rossz szagot kell eltűrnünk. Pl. beteg mellett, vagy néha iskolában, templomban. Viseljük el ezt ilyenkor nyugodtan, készséges lélekkel.

B) Lelki tehetségeink megtagadása

1. A képzelet

A képzelet csapongó játéka igen nagy károkat okozhat a léleknek. Még ha a tárgyak, melyek körül forog, nem jelentenek is közvetlen erkölcsi veszélyt, sok időt rabol el, megnehezíti a komoly, elmélyedő munkát és az imádságban való összeszedettségét. Ezért nagy gondot kell fordítanunk rá, hogy semmi haszontalan álmodozásnak ne engedjük át magunkat, hanem mihelyt észrevettük, hogy gondolataink cél és korlát nélkül kalandoznak, azonnal törekedjünk őket a kötelesség szabta munkához visszaterelni.

Még nagyobb a baj, ha a fantázia olyan tárgyakkal foglalkozik, melyek természetüknél fogva alkalmasak arra, hogy bennünk rendetlen indulatokat ébresszenek, a talán már meglevőket szítsák és a szenvedély gőzével az értelmet elhomályosítani s az akaratot a maguk számára megnyerni törekedjenek. Itt már a leghatározottabban kell velük szemben fellépünk, hogy idejekorán és könnyörtelenül útját álljuk a képzelet pusztító munkájának. A kísértések legnagyobb része – főleg a szent tisztaság ellen – onnan származik, hogy fantáziánkat az érzéki vágyódás tárgykörében bizonyos könnyelműséggel, meggondolatlansággal szabadjára eresztettük vagy ha ez nem történt is szándékosan, nem voltunk elég határozottak vele szemben, mikor már észrevettük, hogy tilosba kalandozott.

De hogy a védekezés annál könnyebb legyen, kerüljük már megelőzőleg mindazt, ami képzeletünket veszélyes módon izgathatná: az ilyen természetű érintkezéseket, beszédeket, olvasmányokat stb. Főleg pedig szemünkre vigyázzunk nagy gonddal. Fontos továbbá s a legjobb pozitív eszköz a henye képzelődés ellen, ha törekszünk minél jobban odafigyelni kötelességszerű munkánkra, elmerülni tanulmányainkba, imádságunkba stb. Egy szóval, ha teljes odaadással tesszük mindig azt, amit tennünk kell. Sőt menjünk még ennél is tovább: nyújtsunk képzeletünknek olyan anyagot, mely a jónak, a nemesnek s az Isten felé való törekvésnek szolgálatába állítja. Gondoljunk gyakran – és pedig imádatlaltal, szeretettel – Isten jelenlétére, állítsuk lelki szemünk elé az Üdvözítő életének egyes mozzanatait, keressük föl lélekben az Oltáriszentséget, idézzük emlékezetünkbe a Boldogságos Szűznek és a szenteknek ismert példáit. Ilymódon nem szárítjuk ki fantáziánkat, hanem tiszta, értékes képzetekkel töltjük meg, melyek a jelentkező bűnös vagy veszélyes képzeteknek azt fogják

mondani : mi már itt vagyunk, a ti számotokra nincsen hely. S ha mindez az erőfeszítés sem elég arra, hogy szeszélyes kalandozásának teljesen útját állja, maradjunk nyugodtak, mert az az elszórakozás, mely akaratunk ellenére történik, nem fog erkölcsi kárt okozni lelkünknek.

2. Az értelem

Az értelem tárgya az igazság, melynek megismerésére ösztönszerűleg törekszük. Ennek az ösztönnek egyetemessége arra figyelmeztet bennünket, hogy az értelem kiművelése természetes kötelességünk. Ennek a kötelességnek életbevágó fontosságát bizonyítja az a tapasztalati tény, hogy az akarat maga is az értelem után igazodik: rendszerint azt akarjuk és azt tesszük, amit az értelem világánál jónak ismertünk föl.

Éppen azért először is a szellemi renyhesség és a tudatlanság ellen kell fölvennünk a harcot. Mindenki tartozik megszerezni azokat az ismereteket, melyek állapotbeli kötelességének teljesítéséhez szükségesek. Ámde a kereszténynek s még inkább a szerzetesnek nem lehet fontosabb és szükségesebb tudnivalója, mint az Isten és az embernek Istenhez való viszonya. Végtelen könnyelműség volna tehát, ha valaki megelégednék a teremtett dolgokra vonatkozó ismeretekkel s elhanyagolná a legszentebb és legértékesebb tudományt, melytől örök boldogsága függ: nem törekednék minél jobban megismerni a Teremtőt és az ő szent akaratát.

A kíváncsiság a másik betegsége az értelemnek. Ez arra ösztönzi az embert, hogy idejét, munkáját olyan ismeretek megszerzésére fordítsa, melyek érdekesek, tetszetősek ugyan, de amelyekből semmi komolyabb szellemi haszna nincs. Éppen azért, hogy ebbe a betegségbe bele ne essünk, első helyen a szükséges, azután a hasznos ismereteket törekedjünk elsajátítani. Más egyébbel csak mellékesen, üdülésként foglalkozzunk. Olvasmányainkban ne rohanjunk s mint mondani szokás: ne faljuk a könyveket, mert ez rendszerint csak a kíváncsiság szolgálatában történik, vagy ha nem is, hamar kimerít s minden esetben az alaposság rovására megy. Az ilyen embernek a gondolkodásra, magabamélyedésre nem marad ideje; sőt könnyen odajut, hogy ezt nem is érzi szükségesnek: egyszerűen, ítélet nélkül átveszi az olvasott írók gondolatait, elveit, meggyőződését.

A hiúság, kevélység a harmadik betegség, melynek az értelem zsákmányul eshetik s amelytől a szerzetesnek nagyon kell óvakodnia. A kevély túlságosan sokat tart a saját értelmi erejére s túlságosan bízik a maga ítéleteiben. Azért a tudományosság, a haladás csillogó jelszavaival könnyen téved oly utakra, melyeken hitét is veszély fenyegetheti. De ha ez nem történik is meg, a dicsőség után való vágy, mely nála az ismeretszerzésnek legfőbb indítóoka, már gyökerében megrontja munkájának erkölcsi értékét. A baj csak fokozódik, ha mellette elhanyagolja a mindennapi, néha talán unalmas, de kötelességszerű munkát, ha ellanyhul a lelki életben s ennek rovására célá teszi azt, ami természeténél fogva nem lehet más, mint egyik eszköz Isten felé való törekvésünkben. Ezen a bajon csak az igazi, mélységes alázatosság segíthet, az a lelkület, amely egyrészt ismeri az emberi elme korlátoltságát, másrészt pedig semmiségének világos tudatában sohasem a saját, hanem Isten dicsőségét keresi.

3. Az akarat

Az ember tetteinek az akarat ad erkölcsi értéket s életét ez emeli magasan az állatok élete fölé. Igaz, hogy előzőleg szüksége van az értelem világosságára; csak amit az jónak tüntet föl előtte, azt követheti. Szabadsága azonban megmarad: több, valamiféle szempontból jónak fölismert dolog közül kényszer nélkül, tetszése szerint választhat. Ez nagysága, de ebben rejlik egyúttal veszedelme is. Ez a magában véve szabad akarat tudniillik különböző befolyásoló okok hatása alá kerülhet, melyek a jó színében, tehát kívánatosnak tüntetnek föl

előtte olyasmit, ami a lélek igazi javával ellenkezik. Az önmegtagadásnak mármost az lesz a föladata, hogy az ember teljes erővel és következetesen törekedjék elhárítani mindazokat az akadályokat, melyek a lélek tisztánlátását zavarhatnák vagy az akaratot a fölismert jónak választásában gátolhatnák. Ilyen akadályok: a meggondolatlanság, mikor az ember csak a pillanat, a szokás vagy szenvedély hatása alatt cselekszik; az erkölcsi tunyaság, mely fél a megerőltetéstől s mindig a könnyebbet választja; a csüggettség, mely nem mer bízni az eredményben s azért képtelen minden nagyobb lendületre; az emberi tekintet, mely fontosabbnak tartja az emberek véleményét, mint a saját lelkiismerete szavát és Isten ítéletét; a rossz példa, mely könnyen fölbreszti és táplálja a rendetlen kívánságot s így törekszik a lelket megejteni. Ezenföül hathatósan edzi az akaratot ha az ember olyan esetekben, mikor több jó közül bármelyiket helyesen választhatná, tudatosan azt választja, ami nehezebb, kellemetlenebb s ami nagyobb áldozatba kerül.

Eszerint tehát állandóan kemény harcot kell vívni a természet gyöngeségével. A győzelemnek azonban szükséges előföltétele az a rendíthetetlen meggyőződés, hogy a bűnt minden áron kerülnünk kell, mert elszakít bennünket végső célunktól: Istentől; s a magunk akaratát tökéletesen alá kell rendelni az ő szent akaratának, mert csak ily módon jöhet létre egyesülés közöttünk és Isten között s csak ezen az úton érhetjük el az őbenne remélt igazi, tökéletes boldogságot.

A tisztán emberi erőfeszítés azonban maga nem elég a győzelemhez, hanem az isteni kegyelem állandó, hathatós támogatására szorulunk. Az Úr Jézus nemcsak mintaképünk, hanem segítő társunk is akar lenni üdvösségünk munkálásában, hogy ily módon pótolja a mi jóakaratumk gyöngeségét. A kegyelem a természetföletti életben szinte mindenhatóvá tesz bennünket Szent Pál mondása szerint: „Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad.”⁶⁵ Szükséges azonban, hogy Isten kegyelmét szünet nélkül, alázatosan és határtalan bizalommal kérjük s a kapott kegyelemmel teljes erőnkéből s állhatatosan közreműködjünk.

C) A világgal való szakítás

A szerzetes fogadalmi által sorsát egészen az Úr Jézushoz kötötte, s ennek következtében életét az ő életének példája szerint kell alakítania. Ez a szerzetes nagy áldozata, „holokaustum”-a de egyúttal nagy dicsősége és boldogsága is.

Az Úr Jézus távol tartotta magát mindattól, ami nem Isten vagy legalább nem vonatkozott Istenre s amit ő a „világ” szóval foglalt össze. Először is tökéletesen ment volt minden bűntől; ugyannyira, hogy bátran kérdezhetette az őt mindig szemmel tartó és rosszakaratú zsidóktól: „Ki vádolhat engem közületek bűnről?”⁶⁶ „Mert illő volt, – mint Szent Pál mondja, – „hogy ilyen főpapunk legyen, szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönített.”⁶⁷ A bűnt minden kereszténynek kerülnie kell; de fokozott mértékben kötelessége ez a szerzetesnek. Ő ugyanis fogadalmi által még tökéletesebben meghal a bűnnek, még szélesebb körben és nagyobb eréllyel ellene mond a Sátánnak és minden cselekedetének, mint ahogy azt a keresztség szentségében minden keresztény megteszi. Azért azután nagyobb a kötelezettsége is, hogy ne csak a halálos, hanem a megfontolt bocsánatos bűnöket és a bűnnek alkalmait teljes erejéből kerülje és sohase hagyja abba azt a kemény harcot, melyet a Sátán, a világ kísértései és saját romlott természetének lázadása vagy akárcsak gyöngesége ellen is vívnia kell.

Az Úr Jézus továbbá lemondott mindarról, amiben a világ élvezetet szokott keresni; és pedig olyan dolgokról is, amelyekből az ember bizonyos határok között bűn nélkül kiveheti

⁶⁵ Fil 4,13.

⁶⁶ Jn 8,46.

⁶⁷ Zsid 7,26.

részét. A szerzetes csak akkor lesz hűséges tanítványa isteni Mesterének, ha ebben a tekintetben is hozzá hasonlóan gondolkozik és cselekszik. A világiak, még a jó keresztények is, sokkal többet megengedhetnek maguknak az élet ártatlan kedvteléseiből, szórakozásaiból, mint a „Krisztussal keresztrefeszített”⁶⁸ s igazán szent hivatásának élő szerzetes. Vigyázzunk tehát, hogy holmi futólagos örömekért s végül rendszerint ügyis keserűvé váló élvezetekért el ne veszítsük azt a belső békét és boldogságot, amely azokra vár, akik a kereszten állhatatosan megmaradnak. „Boldog lélek, mondja Szent Bernát, aki dicsőségét a kereszten keresi s ezen a kereszten diadalmaskodik. Csak maradjon meg rajta és le ne szálljon róla semmiféle kísértésre.”⁶⁹ Az úgynevezett „világias” szórakozások még azzal a káros következménnyel is járnak, hogy az összeszedettséget s vele a lelki életet nagyon akadályozzák, sőt lassan-lassan lehetetlenné teszik. Azok a különféle behatások ugyanis, melyek a lelket ilyen alkalmakkor érik, olyan képekkel töltik meg az emlékezetet és a fantáziát, melyek a szerzetest szobája magányában, sőt legszentebb foglalkozásai között is zavarni fogják; s az a világ, melyet hivatásánál fogva elhagyott, ily módon ismét helyet követel és kisebb-nagyobb mértékben helyet is kap lelkében. Az Úr Jézus a világ ügyes-bajos dolgaival csak annyiban foglalkozott, amennyiben Isten országának érdeke megkívánta. Nem akart bíró lenni embertársai között,⁷⁰ nem avatkozott bele hazájának politikai pártvillongásaiba;⁷¹ az anyagi jólét emelése, a tudományok és művészetek ápolása – mind kívül esett az ő isteni programján. Mennyei Atyja nem erre küldte őt. A szerzetesnek szintén van ilyen isteni programja: az, amelyet rendjének különleges hivatása szab meg. Első sorban és mindenképp följött arra törekedjék tehát, hogy ezt a programot egész terjedelmében megvalósítsa, azaz hivatásbeli kötelességeit a lehető legtökéletesebben teljesítse. Ha ideje van rá és a körülmények kívánatosnak mutatják, kivételesen részt vehet más munkában is. De ennek szükséges föltétele, hogy elüljárójának engedélyével történjék, kötelességei teljesítésében ne akadályozza, s a végzett munka ne a szerzetes becsvágyát, hanem legalább közvetve Isten dicsőségét szolgálja. A jó szerzetes mindig óvakodni fog attól, amit „szereplési viszketegség”-nek szoktak nevezni; s az emberek részéről várt elismerésért nem áldozza föl azt a jutalmat, melyet Isten azoknak ígért, akik munkájukban nem a maguk, hanem az ő dicsőségét keresik.

Az Úr Jézusnak nem voltak földies ambíciói. Kitüntetések, előkelő állásokat nem keresett; sőt mikor a csodálatos kenyérszaporítás után a nép lelkesedésében királlyá akarta kikiáltani, egyenesen kitért előle s elrejtőzött. A hatalmasok kegye, barátsága teljesen közömbös volt előtte. A szerzeteshez sem illik a törtetés, kapaszkodás, földies külön célok hajhászása. Elég neki, hogy jó szerzetes lehet s szíve egyszerűségében elüljáróinak akarata szerint dolgozhatik Isten országának érdekeiért. Tisztábban lát, mintsem hogy az időt az örökkévalóságnál többre értékelné; s lelke nagyobb, mintsem hogy Istentől kívül bármi is be tudná tölteni.

Krisztus az emberekkel való érintkezésben isteni kedvessége mellett is tartózkodó volt. Otthonukban csak ritkán s akkor kereste föl őket, mikor ez a látogatás lelküknek javára szolgálhatott; tisztán időtöltésből soha. A szerzetes se keresse a világiakkal való bensőbb ismeretséget; különösen pedig mellőzzön a családoknál való minden szükségtelen látogatást. Fogadalmainál fogva meghalt a világnak; élete tehát legyen lehetőleg elrejtve Krisztusban.⁷² Erőt s vigasztalást a kegyelem ad neki mindabban, amit Isten tőle elvár; ne keresse tehát azt az embereknél. Hivatásánál fogva lemondott a családi élet örömeiről; legyen tehát következetes és ne akarja magát mintegy kárpótolni azzal, hogy látogatásai, barátkozásai

⁶⁸ Gal 2,19.

⁶⁹ In Festo S. Andr. 2,8.

⁷⁰ Lk 12,14.

⁷¹ Mt 22,17–21.

⁷² Kol 3,3.

révén félig-meddig bekapcsolódik a családok életébe. Gondolja meg, hogy minő káros következményekkel járhat ez a viselkedése. Az a meghitt viszony, amely ily módon közte és ismerősei között szinte természetesen kifejlődik, osztályrészesévé teszi őt azok jó- és balsorsának s annyira belesodorhatja őt a világ árába, hogy ennek következtében lelke nyugalomát és függetlenségét is könnyen elvesztheti. Lassanként azután oda juthat, hogy a kolostorban él ugyan, de annak magánya többé-kevésbé unalmas lesz előtte. A belső élet fokozatos ellanyhulásával kezdi ridegnek érezni a maga szerzeteséletét; gondolatok, vágyak ébrednek benne az után, amit egykor elhagyott; s ha idejekorán föl nem ocsúdik s nem szakítja szét az egyre veszélyesebbé váló kötelékeket, végzetes katasztrófa érheti. Legjobb tehát ha a szerzetes mindennek eleve útját állja: ilyen látogatásokat ritkán és csak komolyan megokolt esetekben tesz.

Az Úr Jézus azonban még tovább ment s a legszentebb és legjogosabb emberi érzelmekkel szemben is tökéletesen megőrizte függetlenségét. Még csak tizenkét éves gyermek volt, mikor Jeruzsálemben elmaradt szüleitől, akik harmadnap a templomban találták meg őt a tanítók között. S mikor viselkedésén csodálkoztak, ezekkel a titokzatos szavakkal mutatott rá a gyermeki szeretet fölött álló s messiási hivatásából eredő kötelességeire: „Nem tudátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?”⁷³ S nyilvános föllépése idejének elérkeztével elhagyta rokonait, elhagyta édes anyját, hogy egészen és kizárólag annak a nagy munkának éljen, mellyel őt a mennyei Atya megbízta. Ettől kezdve azok voltak az ő igazi családja, kik tanítását elfogadták s a test és vér kötelékénél is szorosabb, szentebb lelki közösségbe léptek vele. Azért mondotta egy alkalommal tanítványai felé mutatva: „Íme az én anyám és atyámfiai. Mert aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagy, az az én fivérem és nővérem és anyám.”⁷⁴ Krisztus élete ebben a tekintetben is mintaképe a szerzetesének. S amint őt nem akadályozta megváltói hivatásának tökéletes teljesítésében az a kimondhatatlanul mély és szent érzélem, mely szívét édes anyjának, a Boldogságos Szűznek szívével a legbensőbbben, a legszorosabban egybeforrasztotta; a szerzetesnek is hasonlóképpen függetlenítenie kell magát még a leggyöngédebb, legszentebb családi kapcsolatoktól is, hogy Isten előtt vállalt kötelezettségeit mindenkor híven tudja teljesíteni. Nem arról van szó, hogy azokat a szent és jogos érzelmeket, melyeket maga a Teremtő oltott szívébe szülei, rokonai iránt, onnan kiirtsa; hanem csupán arról, hogy teljesen alárendelje őket Isten akaratának, vagyis szüleihez, rokonaihoz való szeretetből ne hanyagoljon, ne mulasszon el semmit, amit tőle szerzetesállapota megkíván, és ne tegyen soha olyant, amivel szent szabályait, szerzetesi kötelezettségeit a legkisebb mértékben is megsértené. Ha másképp cselekszik, akkor rá is illenek az Üdvözítő szavai: „Aki atyját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám.”⁷⁵ Aki itt engedékeny, az valójában kegyetlenséget követ el önmaga, de egyúttal azok iránt is, akikkel szemben szeretetet akart tanítani, mert Istennek szigorú büntetését vonják magukra azzal, hogy a szerzetesre vonatkozó föltétlen s megalkuvást nem tűrő jogát megsértették.

A szerzetes tehát szakít a világ ügyes-bajos dolgaival, de csak azért, hogy annál komolyabban s annál nagyobb eredménnyel tudja szolgálni igazi érdekeit azon a téren, melyet számára szerzetének különleges hivatása kijelölt. Lemond az élet kényelméről, lemond sok kedves, megengedett s a világiak szemében kívánatos dologról csak azért, hogy önkéntes áldozatával közletről kövesse az isteni Mestert s ily módon alkalmas kegyelemcsatorna legyen az emberiség számára. Magányosan éli le életét azért, hogy egy kisebb kör: a család le ne foglalja őt egészen magának, s így képes legyen tiszta, természetfölötti szeretetben minél többé lenni, Isten nagy családjának élni. Olyan lesz, mint

⁷³ Lk 2,49.

⁷⁴ Mt 12,49–50.

⁷⁵ Mt 10,37.

a nap, amely a földtől távol s magányosan jár égi pályáján, de éppen azért tudja bevilágosítani és melegével elárasztani az egész föld kerekességét.

III. A szerzetesélet legszükségesebb erényei

A szerzetesnek, mint láttuk, kötelessége tökéletességre törekedni. Ez a törekvés szükségképpen magában foglalja az összes erények szeretetét és gyakorlatát; s ha a szerzetes közülök csak egyet is hanyagul vesz, abban a veszélyben forog, hogy célját a maga teljességében csak később vagy nagyobb mulasztás esetén sohasem éri el. Az egyes erények jelentősége a szerzetesélet szempontjából mégis különböző; s minthogy e rövid munka keretében valamennyire nem terjeszkedhetünk ki, csak azokat fogjuk tárgyalni, melyek igazán alapvető fontosságúak s amelyeknek gyakorlására a szerzetes naponként talál több-kevesebb alkalmat.

1. Az alázatosság

A kinyilatkoztatás megtanít bennünket Istennek és magunknak igaz ismeretére. Világosságánál tisztán látjuk, hogy Isten minden, a teremtmény pedig semmi. Isten a létnek és minden tökéletességnek hiány nélkül való teljessége. Minden jószág, szépség, nagyság, erő ötöle származik, ő a forrása, okfeje minden fizikai és lelki értéknek. Vele szemben a teremtmény léte olyan, mint az árnyék, természete csupa korlátoltság, gyöngeség, nyomorúság, valósággal semmi. Ebből szükségképpen következik, hogy az embernek elmulaszthatatlan kötelessége az alázatosság, vagyis Istentől való föltétlen függésének belső tudata és külső megvallása. Ez annyira kivételt nem ismerő törvény, hogy maga az Úr Jézus is, a testté lett Isten-Fia, emberi természete szerint a legmélyebben átérezte semmiségét s egész élete az alázatosság leghősiesebb gyakorlásának szakadatlan láncolata volt. Teljesen meghalt önmagának és mindannak, amit az emberi hiúság, kevélység kívánatosnak szokott tartani. Mintha csak megszűnt volna külön egyénisége, egészen elmerült, szinte fölolvadt mennyei Atyjának akaratában. „Nem azért szálltam le mennyből – mondja egy helyen –, hogy a magam akaratát cselekedjem, hanem annak akaratát, aki engem küldött.”⁷⁶ Nem tett soha semmit azért, hogy az emberek megcsodálják, nagyrabecsüljék; s megváltásunk nagy művének végrehajtásában is a legegyszerűbb eszközöket, a legmegalázóbb körülményeket választotta. Betlehemben egy istállóban születik, az eldugott kis galileai városkában, Názáretben tölti életének legnagyobb részét, mint közönséges ácsmester nap-nap után kemény munkát végez; tanításában nem a világ bölcseinek magasztalt módszereivel, hanem beszédének egyszerűségével törekszik hallgatóinak szívéhez férközni; eltűri, hogy meggyanúsítsák, megrágalmazzák s végül mint gonosztevőt keresztre feszítsék. Prófétája által valóban méltán mondotta magáról nagy megalázottságában: „Féreg vagyok és nem ember.”⁷⁷

S a szentek ezt a Krisztusban csodált mintaképet akarták minél hívebben utánozni, mikor az alázatosságban szinte nem ismertek határt. Látván ugyanis, hogy az, akiben „az istenség egész teljessége lakozott”⁷⁸ annyira megalázta magát, hogy lehetetlen volt már mélyebbre szállania: még világosabban és még erősebben ráeszméltek saját természetes semmiségükre és lelki nyomorúságukra s megérdemelt osztályrészüknek tekintették és szinte szomjajták a legnagyobb megalázásokat.

A szerzetesnek ugyancsak a tökéletesség, az életszentség az ideálja, ezt pedig nyilvánvalóan csak az alázatos Krisztus nyomdokain érheti el. És pedig nem csak azért, mert ennek az erénynek hiján nem hasonlítanánk isteni példaképünkhöz, hanem azért is, mert míg

⁷⁶ Jn 6,38.

⁷⁷ Zsolt 21,7.

⁷⁸ Kol 2,9.

az alázatosság megnyitja a kegyelmek forrását, addig a kevélység valósággal elzárja: „Isten a kevélyeknek ellenáll, az alázatosoknak pedig kegyelmét adja.”⁷⁹ Hogy sok szerzetes kötelességeinek külsőleg pontos teljesítése mellett is olyan lassan vagy sehogysem halad előre a lelki életben, annak egyik főoka az, hogy hiúságával s talán kevélységével megköti Isten kezét s megakadályozza őt kegyelmeinek bőségesebb osztogatásában. S ha azt látjuk, hogy néha még olyanok is elesnek, akik már a tökéletességnek meglehetősen magas fokát érték el, szinte biztosra vehetjük, hogy romlásuk kiinduló pontja a kevélység volt, amelynek büntetéséül Isten magukra hagyta őket. Az alázatosság ellenben elhárítja az útból a lelki előhaladásnak legnagyobb akadályát, az ember saját gyöngeségét, mert Isten mindenhatóságára támaszkodva bizvást elmondhatja: „Mindent megtehetek azáltal, aki engem megerősít.”⁸⁰

Az alázatosságnak először is értelmünkben, meggyőződésünkben kell meglennie; s ez a magunkra vonatkozó helyes ítélet, helyes értékelés. Szent Bernát ezt az értelmi alázatosságot így határozza meg: „Az az erény, melynél fogva az ember legigazabb önismeret alapján maga előtt értéktelenné lesz.”⁸¹ Valóban nincs bennünk semmi, ami jogot adhatna az elbizakodottságra. Az alázatosság ugyanis, mint már láttuk, igazság; mert helyesen ítél Istennek és az embernek viszonyáról és mindegyiknek megadja azt, ami megilleti. Azért Szent Pál szavai szerint „ha valaki magát valakinek tartja, holott semmi, önmagát vezeti félre.”⁸² S ugyanő figyelmezteti a korintusiakat s öbennük mindnyájunkat: „Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?”⁸³ Tehát mindent úgy kaptunk, és pedig kizárólag Isten jóságából. Tőle van először is életünk. Az ő teremtő keze hozott létre s tart fenn bennünket, mert különben azonnal visszasüllyednénk a semmiségbe. Ő adta mindazokat a testi és szellemi képességeket, melyek életünknek az állatinál magasabb, nemesebb és emberien szép kialakítására szükségesek. S már ezáltal a teremtés koronájává tett bennünket. De még tovább ment. A megszentelő kegyelemmel természetfölötti életet oltott bele lelkünkbe, hogy az ő isteni természetének s majd egykor boldogságának is részeseivé legyünk. Ezt tette s ezt teszi velünk az Isten állandóan: ingyenes jóvoltából a porszemet, a semmit egészen önmagához emeli föl. Mindezzel szemben szinte magától értetődne, hogy az ember az alázat és szeretet eksztázisában fönntartás nélkül, teljesen Istennek éljen, mindent öneki adjon vissza és az ő dicsőségére fordítson. És ehelyett azt látjuk, hogy az adományozó kézről megfélemedezik s ajándékaival az ő megbántására úgyszólván naponként visszaél. Az ember sajátja tehát csak ez, vagyis a rossz, a bűn, ami értékét még a semminél is alábbra süllyeszti, úgyhogy nem egyszerűen semmi, hanem bűnös semmi lesz. Valóban, minél jobban megismerjük bűneink számát és súlyát, annál jobban meg fogunk alázódni Isten előtt és hűtlenségünk, hitványságunk tudatában az ő igazságos büntetésének tekintünk minden sérelmet, minden gyalázatot vagy büntetést, amit jónak lát ránk bocsátani, vagy velünk szemben az embereknek megengedni.

Ebből következik, hogy egyáltalán semmivel sincs jogunk dicsekedni; mert hiszen minden jónak, ami bennünk van, Isten a forrása, tehát egyedül őt illeti érte a dicsőség. Ez azonban nem jelenti azt, hogy tisztán alázatosságból ne lássuk meg, ne ismerjük el azokat a természetes vagy természetfölötti ajándékokat, melyekben Isten részesített bennünket. Ezt nem kell, de nem is szabad tennünk, mert ez esetben elmulasztanók az értük járó hálaadást is, amit pedig Isten teljes joggal elvár tőlünk. Csak az szükséges, hogy helyesen fogjuk föl velük kapcsolatban Isten és a magunk viszonyát, szerepét, mert ily módon csak növekedni fog hálánk és szeretetünk az iránt, aki nagy nyomorúságunk, semmiségünk ellenére is annyira

⁷⁹ Jak 4,6.

⁸⁰ Fil 4,13.

⁸¹ Fract. de grad. humil. et superb. 1,2.

⁸² Gal 6,3.

⁸³ 1Kor 4,7.

éretteti velünk jóságát. Az alázatos hálaadás viszont új meg új kegyelmek forrásává lesz számunkra.

Aki alázatosan gondolkodik magáról, az nem támaszkodik törekvéseiben a saját erejére, mert hite és tapasztalata egyaránt megmondja neki, mennyire gyöngé, mennyire esendő; hanem Istenbe veti minden bizodalját abban a rendíthetetlen, meggyőződésben, hogy nem fog csalódní. És ha hibába, bűnbe talál esni, nem csodálkodik rajta, nem lesz ingerült maga ellen s nem csügged el, hanem mélyen megalázódik, megbánja bűnét s gyarlóságának tudatában annál nagyobb bizalommal támaszkodik Isten erejére. Ily módon nemcsak megtisztul a lelke, hanem a bizó alázatosság következtében még kedvesebbé is válik Isten előtt.

Ez az igaz önismeret azután nem engedi, hogy hiú legyen valódi vagy képzelt erényeire, miattuk másoknál különbnek tartsa magát s keményen, szeretetlenül ítélje meg azokat, akiket esetleg vétkezni lát vagy akiknek bűnei tudomására jutnak. Hiszen tudja, hogy mily gyarló, tehetetlen önmaga is; és ha Isten keze nem tartaná, bármely pillanatban elbuknék és bukása talán még mélyebb volna, mint az illetőké. Fülében cseng az apostol figyelmeztető szava: „Aki azt hiszi magáról, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.”⁸⁴ És ismét: „Te pedig miért ítéled meg testvéredet? Te meg miért veded meg testvéredet? Hiszen mindnyájan oda állunk majd Krisztus ítélőszéke elé.”⁸⁵

De az az alázatosság, mely tisztán az értelemben van meg, nem elég. Erre a fokra aránylag könnyű eljutni az embernek, ha a hit világánál egy kissé mélyebben beletekint magába. Hisz valósággal az esztét kellene megtagadnia, ha nem akarná elismerni, hogy semmi és pedig bűnös semmi.

Aki azonban igazán és az Úr Jézus példája szerint alázatos, az nemcsak így gondolkodik, hanem így is érez és a saját semmiségéről, nyomorúságáról való meggyőződést minden szava és minden cselekedete elárulja. Az ilyen nem vágyakozik rendetlenül mások elismerése után. Nem tesz semmit azért, hogy ezt magának megszerezze. Nem emlegeti, még kevésbé fitogtatja jótulajdonságait, mert nem akarja, hogy az emberek magasztalják értük; de fontos ok nélkül hibáiról sem beszél, mert ez sokszor csak leplezett hiúság: azt szeretné az ember, hogy ne higgyék el, amit magáról mond, vagy alázatossága miatt nagyrabecsülnék. Ha dicsérik valamiért, gondolatait azonnal Istenhez emeli és őreá hárít vissza minden dicsőséget. Ha félreismerés, megalázás vagy talán megvetés éri, nem csodálkodik, még kevésbé lobban haragra, mert meg van győződve, hogy csak az történt vele, amit megérdemelt. Az persze megeshetik, hogy a természet szenved ez alatt, tiltakozik, lázong ellene; de ez ne zavarjon meg bennünket: Isten nem a természet ösztönös ágaskodását, hanem az akarat készségét nézi. Akaratunknak tehát úrrá kell lennie az önszereteten, s akkor nyugodtan tudunk fogadni minden méltatlanságot, még ha talán szívünk sajog is bele.

Az alázatos szerzetes bizalmatlan még nyilván meglevő képességeivel és jó tulajdonságaival szemben is, mert fél, hogy vissza talál élni velük és csak még szigorúbb lesz számadása Isten előtt. Nem vágyakozik tehát semmiféle kitüntető állás vagy munkakör után, mert attól tart, hogy a velük járó kötelességeknek nem tud majd megfelelni vagy hogy a magasabb hely, az elért eredmény alázatosságát veszélyezteti. Szívesebben lát ott másokat, akiket magánál különbnek, alkalmasabbnak hisz. Ha azonban előljárója úgy akarja, akkor habozás nélkül vállalkozik rá, mert tudja, hogy az engedelmesség által Isten akaratát teljesíti s így biztosan számíthat az ő segítségére.

A szerzetes közös élet szempontjából is rendkívül fontos az ilyen alázatos lelkület, mert mindig vonz és sohasem taszít, útját állja a vetélkedésnek s a vele járó irigykedésnek, a vélt mellőzésből származó keserűségnek és biztosítja a belső békét, a kölcsönös szeretetet.

⁸⁴ 1Kor 10,12

⁸⁵ Róm 14,10.

2. A türelem

A türelem az az erény, mely képessé tesz bennünket arra, hogy az élet bajait, testi és lelki szenvedéseit Isten iránt való szeretetből nyugodt lélekkel viseljük. A szenvedésből mindenkinek kijut a része. Isten jól ismeri a romlott emberi természet hajlamait. Tudja, hogy ha földi életünk csupa jólét, élvezet és öröm között telne, elpuhulnánk és nem volna erőnk az ő parancsainak útján járni; s a mulandó élet annyira rabul ejtené lelkünket, hogy a mennyországról, örök célunkról könnyen megfeledkezhetnénk. Ettől akar megóvni bennünket azáltal, hogy szenvedéseket bocsát ránk s szívünket nem engedi a földiekhez tapadni. De hogy miattuk el ne csüggedjünk, hanem ellenkezőleg úgy tudjuk őket viselni, hogy az ő szándékai szerint javunkra váljanak, szent Fiában a türelemnek legfölségebb példaképét állította szemünk elé. Ha látjuk, hogy ő, az ártatlan, mennyit szenvedett, akkor nem csodálkozunk és nem méltatlankodunk azon, hogy nekünk, bűnösöknek szintén szenvednünk kell. Hiszen „nem különb a tanítvány mesterénél, sem a szolga uránál.”⁸⁶ De azután nem elégszünk meg azzal, hogy csak belenyugszunk, beletörődünk a szenvedésbe, mint kikerülhetetlen sorsunkba, amint ezt a pogány bölcsek is megtették; hanem arra törekszünk, hogy mint Istennek velünk szemben való szerető rendelkezését készséges lélekkel, szívesen fogadjuk. Az Úr Jézus szent Szíve mérhetetlen szenvedései között is ujjongott az örömtől, hogy mennyei Atyja iránt való engedelmisségét és hozzánk való szeretetét ily módon mutathatta meg. A buzgó keresztény, főleg a szerzetes törekszik magáévá tenni az isteni Mester érzelmeit; s akkor a türelem nem lesz nála bár nélkülözhetetlen, de amellet rendkívül terhes és azért talán kellelten erény, hanem az örvendező szeretetnek állandó megnyilatkozása és sok esetben hősies gyakorlása.

A szerzetesélet már természeténél fogva sok alkalmat nyújt a türelemre. Az a nagy áldozat, melyet a szerzetes fogadalmi által lényegében meghozott, szinte mindennapos, kisebb-nagyobb áldozatok elé állítja őt, melyek sokszor ugyancsak próbára teszik türelmét. És csak akkor mondhatja magáról, hogy fogadalmait tökéletesen teljesítette, ha ezekben az apróbb alkalmakban hűnek mutatkozott.

Az egyes hivatásbeli köteleességek teljesítése szintén állandó türelmet kíván. Ezek a köteleességek néha nagyon terhesek, a szerzetestől nem csekély erőkifejtést kívannak; s ha nincs hozzá türelme, akkor idő előtt lankad, többet-kevesebbet enged s az eredmény nem az, aminek lennie kellett volna. Máskor meg éppen azért van szükség türelemre, mert a közönséges, szürke, mindennapi foglalkozás nem nyújt elég változatosságot s vele szórakozást, örömet a léleknek. S ha a szerzetes emiatt türelmetlenkedni kezd s alig várja, hogy ezeken az unalmas dolgokon túlessék, ez esetben kétségtelenül sok hibát és mulasztást fog elkövetni; s a gépiesen, kelleltenül végzett munka egész lelki világára nyomasztólag, ernyesztőleg hat vissza. Mindezekben komolyan meg kell gondolnunk, hogy a köteleesség Istennek kifejezett akarata; s ha a vele járó kellemetlenségeket türelemmel viseljük s mindent a lehető legjobban törekszünk elvégezni, a legegyszerűbb módon és mégis a legsikeresebben munkáljuk az ő dicsőségét és lelkünk üdvösségét.

Egyik gyakori alkalom a türelem gyakorlására a betegség, mely sokszor nemcsak testi fájdalmakat okoz, hanem ránehezedik lelkünkre is. Minthogy miatta nem tudunk úgy dolgozni, mint ahogy szeretnénk, hajlandók vagyunk azt hinni, hogy életünk most már céltalan és csak terhére vagyunk magunknak és a rendnek. Gondoljunk ilyenkor a vértanúkra, kik még többet szenvedtek; s tanuljuk meg tőlük, de még inkább édes Üdvözítőnkől, hogy az Isten akaratában való megnyugvással viselt szenvedés a legnagyobb értékű tett, melyet Istenért, a lelkekért és magának a rendnek érdekeiért is végbevihetünk. Betegség alatt ne legyünk képzelődők, mintha más körülmények között nagyobb gonddal ápolnának; hanem

⁸⁶ Mt 10,24.

inkább valljuk meg őszintén, hogy igen sok beteg boldog lenne, ha mindazt megkaphatná, amiben minket részesít a rend áldozatkészsége. Ne legyünk követelődzők és elégedetlenek, mert ezzel egyrészt igazságtalanok leszünk a renddel és környezetünkkel szemben, másrészt megfosztjuk magunkat a szenvedés érdemétől. Az Úr Jézus a kereszten nem talált senkiben és semmiben enyhületet; csak az a tudat erősítette és tartotta fenn, hogy ebben a mérhetetlen elhagyatottságában is mennyei Atyjának akarata teljesedik. És ez elég volt neki. Legyen elég nekünk is.

A közös élet az, ami talán legjobban és hozzá még állandóan próbára teszi a szerzetes türelmét. Azért mondta Berchmans Szent János: „Az én legnagyobb penitenciám a közös élet.” Sokan azt hiszik, hogy ilyesmi csak ott fordulhat elő, hol az igazi szerzetes szellem hiányzik. Ez azonban tévedés. A tapasztalat azt mutatja, hogy a legjobb szellemű és ideális törekvésű szerzetesek között is szinte naponként adódik alkalom a türelem gyakorlására. Ennek oka az, hogy az emberek természete különböző s azt a vele született vagy szerzett hibáktól megtisztítani és tökéletesíteni lehet, de alapjában, lényegében megváltoztatni nem. Ha már most állandóan kénytelenek vagyunk együtt élni és szorosan együtt dolgozni olyanokkal, akiknek természete a miénktől nagyon különböző, sőt talán vele éppen ellentétes, ezt csak nagy türelem és önlegyőzés árán tudjuk megtenni. Ezek a nehézségek könnyebben elviselhetővé válnak, ha ráeszmélünk arra, hogy másoknak épp úgy kell túrnunk a mi természetünk miatt, bármennyire vigyázunk és bármennyire kerülünk is minden súrlódást vagy szándékos kellemetlenkedést. De éppen ez a folytonos türelem folytonos erénygyakorlat is és egyik leghathatósabb eszköze a lelki előhaladásnak. Még többet kell túrnunk akkor, ha társaink között olyanok is vannak, kiknek élete ellene mond szerzetesi jellegüknek s viselkedésük talán még különös módon is zavarja a kolostor belső békéjét. Ha az emberiség első családjában egy testvérgyilkos volt, – Kain; ha az Úr Jézus közvetetten közelében is akadt egy áruló, – Júdás; akkor nem szabad csodálkoznunk azon, hogy a szerzetekben is akadnak árulók, méltatlan rendtagok. Isten megengedi ezt. Várja, hogy megjavuljanak s végre megadják magukat a kegyelemnek; addig pedig alkalmul szolgáljanak arra, hogy a többiek velük szemben a türelem, a megbocsátás és a testvéri szeretet erényét gyakorolják s ily módon azt, ami természeténél fogva rossz, Isten dicsőségére és lelkük megszentelésére értékesítsék.

Sőt magával az elüljáróval szemben is szükségünk van, sőt sokszor még nagyobb szükségünk türelemre, mert természetének a miénktől való különbségét, esetleges gyarlóságait érezhetőbbé és terhesebbé teszi reánk nézve az a körülmény, hogy hatalma van fölöttünk s emberi gyöngesége belejátszhatik rendelkezéseibe; vagy legalább mi azt gondoljuk, hogy belejátszott. Legyen erősségünk ilyenkor az a hit, hogy az elüljáró nekünk mindig Isten helyettese; s intézkedései mögött azt az isteni kezet nézzük, amely vele és benne mindenkor a mi javunkra működik. És sohase felejtsük el, hogy a kolostor nem a könnyű, kényelmes élet számára berendezett otthon, hanem erényiskola, hol az Úr tökéletes szolgálatára képezzük ki magunkat;⁸⁷ s ez csak nehézségek között, türelem árán és folytonos áldozatokkal lehetséges. Mikor azonban ennyire fontosnak tartjuk másokkal szemben a türelmet, ugyanakkor tudjuk türelemmel elviselni magunkat, a magunk természetes hibáit, gyarlóságait is. Szemünk legyen állandóan rajtok és teljes erőnkkel törekedjünk őket letompítani, kiirtani; de ezt mindig nyugodtan s önmagunk iránt való keserűség nélkül tegyük. Egy pillanatra se adjunk helyet a csüggedésnek; gyöngeségünk látása csak az alázatosságot és Istenbe vetett bizodalmat fokozza bennünk.

⁸⁷ Szent Benedek: Prologus in Reg.

3. A testvéri szeretet

Az Üdvözítő búcsúbeszédében így szólt tanítványaihoz: „Arról fogja megismerni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymáshoz.”⁸⁸ Ha a szeretet parancsa egyetemes, és Krisztus minden tanítványának, tehát minden kereszténynek ismertető jele, még fokozottabb mértékben kötelezi azokat, akik Krisztusban egészen különös és szoros lelki viszonyba léptek egymással. Ez történik a szerzeteséletben. A szerzet Krisztusnak családja; benne Krisztus és az ő helyetteseként a rend feje az atya, a szerzetesek pedig egymásnak testvérei.⁸⁹ Az a kapcsolat, mely őket összetartja, eredete, jellege és célja szerint kizárólag természetfölötti és éppen azért magasabb rendű, szentebb, mint azok a többi, tisztán természetes kapcsolatok, melyek a világban az emberek között elő szoktak fordulni. Ez a természetfölötti kapcsolat magától értetődőleg természetfölötti életet föltételez, melynek gyökere, fönmaradásának és kifejlődésének legfontosabb tényezője a szeretet. Éppen azért a szerzetesség csak úgy érheti el célját, ha az Isten iránt való szeretet állandó tartalma lesz az egyes szerzetesek lelkének és pedig oly mértékben, hogy telítettségéből bőven tudnak juttatni mindenkinek, de mégis első sorban azoknak, kik velük Isten szolgálatában testvéri egységbe forrtak egybe: rendtársaiknak.

Mint minden erénynek, úgy a szeretetnek is az Úr Jézus a mintaképe. Krisztus azért szeretett minket, mert szerette mennyei Atyját. Ha csak a gyarló, a bűnös embert nézi bennünk, utálat töltötte volna el szívét irántunk. Ő azonban a megtévedt, a bukott emberben is Isten kezének alkotását, az ő képét és hasonlatosságát, sőt gyermekét látta; ezért aztán rá is kiterjesztette azt a mérhetetlen nagy szeretetet, mely szívét mennyei Atyja iránt eltöltötte. Tudta, hogy ezzel csak az ő akarát teljesíti s így kedves dolgot cselekszik előtte. És ehhez az indító okhoz még hozzájárult egy másik, egy tisztán emberi: az a rokonszenv és szájalom, melyet jószágos szíve irántunk, emberi természetének közösségénél fogva testvérei iránt érzett.

Nekünk is így kell gondolkoznunk felebarátainkról s azért kell szeretnünk mindenkit, de különösen szerzetes testvéreinket. Ne álljunk meg mi sem a fõlszínen, a természetes embernél, mert akkor vagy nem tudjuk, vagy nem Isten akarata szerint fogjuk őket szeretni. Ha csak emberi tulajdonságaikért vonzódunk hozzájuk és szeretjük őket, ezt nem nevezhetjük krisztusi szeretetnek. Isten ennél többet vár tőlünk. Emelkedjünk tehát magasabbra s a hit világánál alkossuk meg róluk ítéletünket. Ez esetben mi is mindnyájukban Istennek teremtményeit, fogadott fiait és a magunk testvéreit látjuk; szemünk nem akad fõnn tökéletlenségeiken s szívünk nem idegenedik el tőlük ezek miatt, mert lelkük mélyén a legnagyobb nyomorúságok között is ott ragyog eredetük pecsétje, az eltörölhetetlen isteni képmás. Ez pedig mindig szép és szeretetreméltó.

A testvéri szeretet legelső követelménye az, hogy óvakodjunk mindentõl, amivel mást megbánthatnánk, – s tegyük meg mindazt, amivel az adott viszonyok között Isten akarata szerint testvéreinknek örömet okozhatunk.

Azután kerüljük a ridegséget, az érintkezésben való kimértséget. Olyan ez, mint a dér: hidegével hervasztólag hat a lelkekre.

Sohase akarjuk másokkal szemben szellemi felsõbbségünket éreztetni. Ez a felsõbbség sok esetben úgyis csak hiú képzelõdés; s ha valóság volna, akkor sem szabad azt mások megalázására használni fel. S képességeinket annál készségesebben elismerik az emberek, minél kevésbé fitogtatjuk õket; s annál nagyobb tisztelettel lesznek irántunk, minél kevésbé vagyunk e tekintetben követelõdzõk.

⁸⁸ Jn 13,35.

⁸⁹ Szent Benedek: Reg. 2,67; 33,9; 49,22.

A jókedv a maga helyén és idején nagyon értékes lehet: a fáradt idegeket fölüdíti s a lélekbe új erőt, új lendületet önt a további munkára. De nagyon kell vigyáznunk vele.

Ha a tréfa csipkedő alakot ölt, könnyen megszűnik az lenni, aminek szántuk, mert fájdalmat – s néha nagyon érzékeny fájdalmat – okozhat annak, akinek rovására tréfálkozunk. Hiába mentegetjük magunkat azzal, hogy hiszen mi nem akartunk sérteni és csak az illetőnek érzékenysége fogja fel úgy szavainkat. Nem a mi szándékunk számít, hanem testvérünk lelkiállapota; s a tréfa megszűnik tréfa lenni, mihelyt észre vesszük, hogy sebet ejtett.

De viszont éppen a szeretet ápolása megkívánja, hogy ne legyünk túlságosan, szinte betegesen érzékenyek. Melegebb, bensőbb viszony alig lehetséges ott, hol az embernek mindig attól kell félnie, hogy egy egészen gyanútlanul elejtett szavával megsért valakit. S mikor azt hangoztatjuk, hogy tudva és akarva még tréfából se mondjon senki olyant, ami másnak rosszul eshetik, ugyanakkor azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az érzékenységet, a sértődésre való hajlamot a szerzetesnek a lelki élet ápolásával, kegyelmi eszközeivel le kell tompítania, mert különben igazi béke, és harmónia még legjobb lelkű és igazán szerető társak között sem lehet.

A saját igazának kíméletlen hangoztatása, heves bizonyítgatása s a maga véleményéhez való makacs ragaszkodás szintén ellensége a szeretetnek. Az alázatos szerzetes őszintén, de mindig szerényen fejezi ki a maga meggyőződését és hozza föl bizonyító okait. S ha azt látja, hogy véleményét nem fogadják el, nem izgul föl miatta, hanem nyugodtan válaszol az ellenvetésekre s ily módon törekszik meggyőzni, nem pedig heveskedéssel, talán hangja élével elhallgattatni a más véleményűeket. De mindenesetre azon van, hogy a vita minél hamarabb befejeződjék; mert egyrészt nem gondolja, hogy tévedhetetlen és föltétlenül neki kell igazának lennie; másrészt pedig meg van győződve arról, hogy a szeretet maga is igazság s azt nem szabad föláldoznia csak azért, hogy a szócsatában ő legyen a nyertes.

Lelkünk békéje és a testvéri szeretet rendszerint kárát vallja, ha elegendő ok nélkül mások dolgába avatkozunk. Az elüljáró van hivatva fölügyelni arra, hogy mindenki megtegye a maga kötelességét; az egyes szerzetesnek nem lehet föladata, hogy testvéreit ellenőrizze s velük szemben, hacsak nem kéri vagy nyilván rá nem szorulnak, vezetőül vagy bírálólul tolja föl magát. Ha komolyabb hibákat, mulasztásokat vesz észre, inkább az elüljárónak szóljon – ez akárhányszor kötelessége is lehet – s az majd megteszi mindazt, amit a közösségnek és az illető szerzetesnek javára szükségesnek lát.

Ne legyünk gyanakvók s óvakodjunk másoknak szigorú, főleg pedig vakmerő megítélésétől. A jó szerzetes többet foglalkozik magával, mint mások cselekedeteivel; s ha valami olyant vesz észre, amit kénytelen helyteleníteni vagy rosszalni, akkor is mentegeti az egyént vagy legalább szándékát, amely akárhányszor nem olyan rossz, mint aminőre viselkedéséből következtetni lehetne. Ugyancsak kerüljük a megszóló, szeretetlen beszédeket. Szent Ambrus azt mondja: „Ha meggondoljuk saját nyomorúságunkat, akkor nem leszünk kemények hibázó testvérünkkel szemben, hanem inkább őszintén sajnáljuk őt s komolyan félünk, hogy ugyanabba a hibába találunk esni. Sohasem fog rosszat mondani másról az, aki önmagát igazán ismeri.”⁹⁰

Az irigység a közös életnek s a testvéri szeretetnek valóságos pestise. Szent Ágoston szerint „ördögi bűn; mert míg a rosszindulatú ember mások bajának örül, az irigyet az gyötri, emészti, ha valami jót lát másokban.”⁹¹ Forrása a kevélység, amely minden áron érvényesülni akar, s azért fáj neki, ha olyan jó tulajdonságokat lát testvéreiben, amelyek – mint gondolja – őreá árnyat vetnek. Már az is visszataszító, ha ez az irigység természetes javakra vonatkozik, (pl. tehetség, siker, stb.); de még rútabb és még visszataszítóbb, ha valaki lelki javak miatt irigykedik másra (pl. mert más buzgóbb, több kegyelmet kapott Istentől s előrehaladottabb a

⁹⁰ Ep. 29. ad Flor.

⁹¹ Serm. 353. 1.

tökéletesség útján stb.) Hogy ez a bűnös érzés meg ne gyilkolja lelkünket és föl ne dúlja a közös élet békéjét, legyünk résen s legelső megmozdulásakor fojtsuk el kérlelhetetlenül.

Az igazi szeretet azonban mindennél jóval több: belső, szívbeli jóakarát, amely külsőleg is megnyilatkozik szavainkban és tetteinkben.

Először is tisztelettel van minden testvére iránt s megadja nekik azt, ami őket állásuknál, koruknál és egyéb életkörülményeiknél fogva megilleti. Az udvariasság szabályait a szerzetben sem szabad elhanyagolni; de ez az udvariasság ne legyen külsőséges, mesterkél, hanem a szeretet virága: a szív őszinte érzelmeinek egyszerű, természetes és mégis finom megnyilatkozása. Ha ilyen, akkor nemcsak hogy nem lesz korlát a lelkek között, hanem inkább közelebb hozza őket egymáshoz, mert kiküszöböl bizonyos súrlódásokat s ezáltal megkönnyíti a közös életet.

Legyünk mindenkor figyelmesek, előzékenyek. „Ami a testvéri szeretetet illeti – mondja Szent Pál –, legyetek egymás iránt gyengédek, a tisztelet dolgában egymást megelőzők.”⁹² Tekintetünk, szavunk mutasson mindig jóindulatot, érintkezés alkalmával törekedjünk hangulatunkon uralkodni s még akkor is derültek lenni, ha talán lelkünkre szomorúság, fájdalom nehezedik. Ez maradjon a mi keresztünk s ne terheljük vele másokat; a mi keserű poharunk, s ne itassuk belőle testvéreinket is.

Kísérjük őszinte érdeklődéssel munkájukat, törekvéseiket s mindazt, ami velük történik. Örüljünk velük, ha valamiben sikert érnek el; s mi legyünk az elsők, akik érdemeiket elismerik. A közömbösség hidege könnyen megfagyaszthatja a legszebben zsendülő vetést is.

Álljunk szeretettel testvéreink mellett mindenkor, amikor csak segítségre szorulnak. A lelki életben, különösen annak nagyobb válságaiban kimondhatatlan áldás, ha egy megértő szív és higgadt értelem áll az ember mellett s fönntartja a nehézségek között és eligazítja a sötétben, a bizonytalanságban. De ezenkívül is számtalan eset van, mikor az ember maga nem lát tisztán s nem tud pontos különbséget tenni a jó és rossz vagy a jó és jobb között; ilyen esetekben annak, akinek Isten megadta a világosanlátás ajándékát, szeretetbeli kötelessége azt testvére megmentésére vagy nagyobb javára fordítani.

A testi szenvedés, a betegség is bőséges alkalmat nyújt a szeretet gyakorlására. Látogassuk ilyenkor testvéreinket és tegyük meg mindazt, amiről azt gondoljuk, hogy enyhülésükre szolgál. Sokszor egy-két meleg, részvevő szó, ha mást nem tudunk tenni, elég arra, hogy őket megvigasztaljuk, lelküket fölmelegítsük és szenvedéseik terhén könnyítsünk. A beteg úgylis hajlandó a képzelődésre s azt hiszi, hogy nem törődnek vele eléggé; amennyiben tőlünk függ, törekedjünk viselkedésünkkel nemcsak minden jogos panasznak, hanem még ennek a képzelődésnek is elejét venni. Egyáltalán kövessük Szent Pál buzdítását: „Örvendjete az örvendezőkkel és sírjatek a sírókkal”⁹³ – s a szeretet nagy törvényét teljesítettük.

De van még egy rendkívül fontos pont, melyet sohase hangsúlyozhatunk eléggé; s ez az, hogy imádkozzunk testvéreinkért, – élőkért és holtakért egyaránt. Mindaz, amit eddig mondtunk, bár természetfölötti indítóokokból származik, mégis sok tekintetben a természetes embert tartja szem előtt s a kegyelmi életnek jóformán csak előfeltétele. Az imádság azonban az isteni kegyelem és irgalom csatornáit nyitja meg testvéreink számára s részint kiegészíti, részint pedig a természetfölötti rendben is teljessé, tökéletessé teszi azt, amit testvéreink lelkében elérni akartunk. S nem szabad elfelejtenünk, hogy ebben a tekintetben a kegyelem a legfőbb tényező s mellette jelentőségben eltörpül mindaz, amit emberileg tettünk.

⁹² Róm 12,10.

⁹³ Róm 12,15.

4. Függelék: A különleges barátkozások

Mikor a lelki írók a testvéri szeretet szépségét, fontosságát és szükségességét hirdetik, ugyanakkor óvnak bennünket bizonyos kapcsolatoktól, melyeket a „különleges barátkozás” névvel szoktak illetni. Nem azt jelenti ez, mintha szerintük a szerzetes minden testvérét kivétel nélkül egyformán volna köteles szeretni. A szeretetnek tárgya ugyanis a fölsimert jó; s minél nagyobb az a jó, amely fölkelte és táplálja, annál nagyobb maga a szeretet is. S minthogy a testvéreinkben megnyilatkozó jóság kisebb vagy nagyobb fokú, egészen természetes, hogy különböző lesz a szeretetnek foka is, amelyet irántuk érzünk. A lélek biztos ítélete azonban néha megzavarodik, ami azután rendszerint nagyon káros következményekkel jár. Megtörténhetik ugyanis, hogy a testvéreinkben észlelt igazi jótulajdonságok, természetes, vagy természetfölötti értékek annyira hatalmukba ejtenek bennünket, hogy egyoldalúan mások mellőzésével csak az ő barátságukat, szeretetüket keressük. Nyilvánvaló, hogy az ilyen viselkedés könnyen a lelkek megosztásával jár s zavarja a közös élet összhangját.

Fordulhatnak elő azután olyan barátkozások, is, amelyek a külön, egyéni célok után törekvő szerzetesek között jönnek létre, akik azután a maguk útján, egymást támogatva s a többiek mellőzésével és a közös rendi érdekek elhanyagolásával igyekeznek érvényesülni. Ily módon csoportok – „klikkek” – alakulnak, ami azután természetesen gyöngíti a kölcsönös testvéri szeretetet.

De van a különleges barátkozásnak egy más, még veszedelmesebb neme is, mikor tudniillik a vonzódásnak oka, gyökere az érzéki természet. Lehet, hogy először csak az egyikben nyilatkozik meg; de hanem is mindjárt, utóbb rendszerint föltámad a másikban is. Keresik egymás társaságát csak azért, mert valami kellemes érzés vesz erőt rajtuk egymás közelében. Eleinte egészen ösztönszerű ez a hajlam, nem is sejtik, mi lappang mögötte; sőt a szívnek a mélyebb, melegebb, de tiszta barátság után való vágyódását látják benne. Hovatovább azonban egyre jobban elhatalmasodik s a viszony érzéki jellege már egyikük, vagy másikuk s utóbb azután mindkettejük előtt nyilvánvalóvá lesz. A testi közelség iránt való vágy mind követelődzőbben jelentkezik. Rosszul érzik magukat, kedvetlenek, ha nem lehetnek együtt; s addig is, még ismét alkalmuk lesz rá, gondolatban keresnek kárpótlást: majdnem állandóan egymással foglalkoznak. A szeretet kizárólagosságát akarják, s fáj nekik, ha azt látják, hogy valaki osztozik velük a másiknak vonzalmában, sőt talán nagyobb mértékben részesül benne, mint ők. Ilyenkor azután egyik szemrehányás a másikat éri s valóságos féltékenységi jelenetek játszódnak le köztük.

Már ezen a fokon is bűn és erősen kárhoztatandó a különleges barátkozás; de hogy sokszor nem áll meg itt, hanem még tovább is fejlődik s végül a legszégyenletesebb bukás örvényébe taszíthatja a gondatlan lelkeket, azt – sajnos – nem egy szomorú példa bizonyítja.

IV. A szerzetesélet legfontosabb gyakorlatai

1. Vágyódás a tökéletesség után

Ha szétnézünk a világban, látjuk azt a szakadatlan munkát, a legnagyobb akadályokon is győző erőfeszítést s néha szinte hihetetlen áldozatot, melyre az emberek képesek azért, hogy megszerezzenek bizonyos földi javakat, melyeket értékesnek és így kívánatosnak tartanak. A tökéletesség megszerzésére való törekvésben azonban az emberek nagy többsége hanyag, s köztük sokszor még olyanok is, akik pedig különös módon kötelezve volnának rá, pl. papok, szerzetesek. Ennek oka az, hogy a tökéletességet nem becsülik igazi értéke szerint s következésképp nem is vágyakoznak utána eléggé. Pedig a hit világánál tekintve kétségtelen, hogy nincs semmi, ami annyira érdemes volna a fáradságra s oly joggal elvárhatna tőlünk minden erőfeszítést és áldozatot, mint a tökéletesség megszerzése; mert ez a legdrágább kincs, melyre a földön szert tehetünk: a megszentelő malaszt által lelkünkbe oltott s gazdagon kifejlődött isteni élet s vele az örök boldogság kezdete.

Ha ez a fölfogás egyszer teljes meggyőződésünkké vált, szinte lehetetlen, hogy lelkünk mélyéből ne vágyakozzunk ez után a nagy s egyetlen igazi jó után; s minél komolyabb és erősebb lesz vágyódásunk, annál hathatósabban buzdít s ragad majd mindarra, ami a tökéletesség eléréséhez szükséges, vagy legalább hasznos. Láthatjuk ezt a szentek példáján. Ők épp úgy húsból és vérből való, tehát természetük szerint gyarló emberek voltak, mint mi; de egész életükön uralkodott az a központi gondolat, hogy a földi élet csak átmenet az örökkévalóba s ez alatt az előkészületi idő alatt nincs, nem lehet fontosabb feladatuk, mint az isteni életnek lelkükben való folytonos ápolásával és fejlesztésével örök boldogságukon dolgozni. Ez a gondolat kimondhatatlan vágyat keltett és tartott ébren bennük mindaz után, ami ebben a törekvésükben segítségükre lehetett. Különleges élethivatásukat is ebből a szemszögből nézték s erre vonatkoztatva törekedtek kötelességeit teljesíteni. Kövessük őket mi is lelkesen, állhatatosan. A célpontot tűzzük minél magasabbra, úgy, hogy ha talán nem tudunk is oda egészen följutni, az eredmény még mindig megnyugtató legyen. Ne féljünk attól, hogy talán vakmerő kevélység az, ha nagyfokú tökéletesség után vágyakozunk. Ellenkezőleg kislelkűség, gyávaság, ha valaki nem mer, vagy nem akar magasabbra törni. A tökéletességben Istennek kedve telik; tehát nemcsak nem helytelen, hanem inkább nagyon is méltó az Istent igazán szerető lélekhez, ha olyasmi után vágyódik, amivel az ő szent tetszésére lehet és dicsőségét is előmozdítja. Ezért buzdít bennünket Szent Terézia: „Igen fontos, hogy ne szállítsuk le vágyaink színvonalát. Legyünk arról meggyőződve, hogy ha mi megtesszük a magunkét, Isten kegyelméből, ha nem is egyszerre, de lassan-lassan mégis csak eljuthatunk oda, ahova egyes szentek; mert hiszen ha ezek sohasem szánták volna rá magukat, hogy ezt óhajtani fogják, s ha lépésről-lépésre nem valósították volna meg: ők sem jutottak volna föl soha oly magasra.”⁹⁴

Különben az ilyen vágyódás már maga is imádság, melynek szárnyán a lélek Istenhez emelkedik föl; s ha a jóságos mennyei Atya gyermekeinek minden ésszerű kérését meghallgatja, mindenestre a legnagyobb és legszeretőbb készséggel teljesíti azt a kívánságát, mely az életszentségre vonatkozik, minthogy Szent Pál szavai szerint neki magának is ez a legforróbb óhajtása: „Az Isten akarata tudniillik ez: a ti megszentelődésetek.”⁹⁵

⁹⁴ Önéletrajza, XIII. Ford. Ernő atya.

⁹⁵ 1Tessz 4,3.

Ez a vágyakozás azonban legyen összekötve nagy alázatossággal, abban a tudatban, hogy magunktól teljesen képtelenek vagyunk célt érni; s csak Istennek kegyelme az, ami bennünket előre visz s annyi külső és belső akadályon győzelemre segít, mint Szent Pál mondja: „Nem azon múlik, aki akar, vagy aki törtet, hanem a könyörülő Istenen.”⁹⁶

A következetesség és állhatatosság szintén föltétlenül szükséges tulajdonsága ennek a vágyódásnak. A tökéletesség nagy dolog s nem lehet csak úgy játszva, máról holnapra megszerezni. Ha vágyakozásunk utána csökkent, vagy megszűnt, törekvésünk lankadni fog, vagy egészen meg is szűnik. Felejtsük el tehát azt, ami mögöttünk van, amit már elértünk; szemünk legyen állandóan a végső nagy célon s a kegyelemmel hűségesen közreműködve menjünk mindig előre, igyekezzünk mindig magasabbra. „Ne állj meg az úton, mondja Szent Ágoston, ne térj le róla... Mindig folytasd, mindig menj, mindig előre haladj!”⁹⁷ A szalmaláng nem segít semmit; legföljebb füstöt hagy, mely tisztánlátásunkat akadályozza s eltakarja előlünk a helyes utat.

Egyúttal azonban az is szükséges, hogy vágyódásunk gyakorlati, megvalósítható legyen. Vessünk számot életünk s viszonyaink természetével. Sokan vannak, kiknél a tökéletesség után való vágy szép, de üres ábrándozás, miközben elvesztik lábuk alul a talajt. Elgondolják, hogy bizonyos körülmények között milyen buzgón tudnának szolgálni az Istennek s mily áldozatok tudnának hozni érte; de emellett elhanyagolják azokat az eszközöket és alkalmakat, melyeket tényleges viszonyaik s a mindennapi élet nyújtanak nekik és nemcsak előre nem mennek, hanem egyik hibát, mulasztást, bűnt a másik után követik el. Isten mindenkinek kijelölte a maga helyét, hivatását s azt akarja, hogy annak keretei között, az ott rendelkezésünkre álló természetes és természetfölötti eszközökkel szenteljük meg magunkat. Vágyakozásunkat tehát ez a meggyőződés gyújtsa föl, ez tartsa ésszerű korlátok között s ez lendítsen rajta új meg új erővel míg csak célt nem ér.

2. Az Isten jelenlétére való gondolat

Szent hitünk tanítja, hogy Isten mindenütt jelen van. Ennek nemcsak az az értelme, hogy mindent lát s hatalma mindenre kiterjed, hanem az, hogy legbensőbb valója, lényege szerint is – jelen van mindenütt és mérhetetlenségével körülvesz és betölt minden teremtményt. Azért mondja Szent Pál: „Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk.”⁹⁸ Istennek mindenhatósága hozta létre és tartja fenn a fizikai világot s az ő ereje nyilatkozik meg ennek a világnak csodáiban, törvényeiben. Ő az, aki lelki képességeinket adta s állandó, benső, közreműködésével lehetővé teszi tevékenységüket.

Ez a jelenlét azonban, különösen benső, mély és átható a kegyelem állapotában levő emberben. „Ha valaki szeret engem – mondja az Üdvözítő –, Atyám is szeretni fogja őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.”⁹⁹ Ahol az Atya és a Fiú van, ott van a lényegi szeretet is, mely őket egybe kapcsolja, tudniillik a Szentlélek. Így tehát a Szentháromság isteni életének lesz színhelyévé az igaznak lelke, melyet teljesen birtokába vesz, templomává avat s különös gondviselésében részesít. „Isten temploma szent, ti vagytok az,” – mondja Szent Pál.¹⁰⁰

Isten jelenlétéről megemlékezhetünk oly módon, hogy egész egyszerűen, nagy közvetetlenséggel fölkeljük magunkban az erre az igazságra vonatkozó hitet: Isten előtt állok, szemem rajtam van s látja, tudja mindazt, amit teszek, s ami velem és bennem történik.

⁹⁶ Róm 9,16.

⁹⁷ Sermo 169, n. 18.

⁹⁸ ApCsel 17,28.

⁹⁹ Jn 14,23.

¹⁰⁰ 1Kor 3,17.

Az így fölkelte hit azonban ne legyen csupán száraz, hideg gondolat, hanem kísérje mindig az imádatnak, alázatnak, szeretetnek, hálnak stb. egy-egy bensőséges indulata, fohásza.

De buzgó lelkek különleges módokhoz is szoktak fordulni, hogy ezt a gyakorlatot maguknak megkönnyítsék, változatosabbá és gyümölcsözőbbé tegyék... Először is a képzeletet használják föl erre a célra s ennek segítségével mintegy megjelenítik maguk előtt a megtestesült Ige földi életének egyes mozzanatait, főleg azokat, melyek különösen alkalmasak arra, hogy lelküket megragadják és szívüket iránta szeretetre gyullasszák. Így szemlélik őt pl. a betlehemi istállóban názáreti életének alázatos foglalkozásai között, főleg pedig kínszenvedésében és halálában. Gyakran gondolnak az Oltáriszentségre is, hol a kenyér színe alatt állandóan közelünkben tartózkodik. De vigyázni kell arra, hogy mindez nagyon egyszerűen, megerőltetés nélkül történjék, mert különben idegfáradtság, sőt idegkimerülés származhatik belőle, ami esetleg még hamis, megtévesztő látomásokat, víziókat is vonhat maga után. Másik módja az Isten jelenlétéről való megemlékezésnek a külső világ szemléletéből indul ki. Ennek a világnak tárgyaiban s e tárgyak szépségében, jóságában és életműködéseiben ott van a Teremtő, csak hogy arcát fátyol takarja el előlünk. A hit némileg föllebbenti ezt a fátyolt és mi mögötte meglátjuk az Istent, nem ugyan lényege szerint, ami a mennyország számára van fönntartva, hanem – mint Szent Pál mondja – „tükör által homályban”¹⁰¹: kimondhatatlan tökéletességeinek a teremtményekben szétszórt sugarait. Aki így nézi a természetet, az embereket, annak minden egyes tárgy lépcső, melyen közelebb jut az Istenhez, avagy szikra, mely az Isten iránt való imádatnak, szeretetnek s hálnak tüzet gyújtja lángra szívében.

Legtökéletesebb módja azonban ennek a gyakorlatnak az, ha a saját lelkünkben szemléljük az ott jelenlevő, a megszentelő malaszt folytán szívünkben trónoló, s természetes és természetfölötti életünk minden megnyilatkozásában szakadatlanul közreműködő Istent. Mennyire boldogító az a tudat, hogy ily közel van hozzánk, hogy lényegével átjárja legbensőbb lényegünket, hogy egész életünk úgyszólván összekapcsolódik az ő isteni életével s az ő közvetlen hatása alatt marad fenn és tökéletesül. Ha ezt a hitet gyakran és nagy buzgósággal törekszünk magunkban fölkelteni, mélységes belső összeszedettségre teszünk szert, úgy hogy életünk lassanként szakadatlan imádsággá válik s akaratban és szeretetben egyre jobban és jobban egyesülünk Istennel.

Az Isten jelenlétéről való megemlékezésnek sok áldásos, gyakorlati következménye van. Először is nagyobb gonddal, lelkiismeretességgel fogjuk kerülni a bűnt. Ki volna ugyanis oly vakmerő, hogy szinte kihívóan megsértse azt a végtelenül szent Istent, akinek színe előtt áll, aki a szívek mélyén is olvas és hatalmával összetörheti a bűnöst. Azután ösztönzésül szolgál arra, hogy a jót buzgóbban, tökéletesebben gyakoroljuk. Ha a szolga megfélemedezik arról, hogy ura szemmel tartja őt, könnyen elhanyagolja a munkát; de ha tudja, hogy állandóan figyelemmel kíséri, akkor vigyáz és szorgalmasan teljesíti kötelességét. Ha a lelki életet néha talán nehéznek találjuk s fáradni, lankadni kezdünk, gondoljunk mi is arra, hogy Isten szemtanúja, sőt mi több: részese mindannak, amit teszünk, s aszerint lesz velünk megelégedve és aszerint fogja megjutalmazni fáradságunkat, áldozatainkat, aminő buzgóságot, erőfeszítést és állhatatosságot tapasztalt bennünk.

Végül ébren tartja és növeli bizalmunkat. Akármilyen kemény az a harc, melyet meg kell vívni, akármilyen súlyosak a megpróbáltatások, melyek ránk várnak és hevesek a kísértések, melyek ostromolnak bennünket, egy pillanatra sincs okunk csüggedni; mert hiszen Isten mindazt látja, velünk van, sőt ő maga küzd bennünk mindenhatóságával s így teljesen biztosak lehetünk a végső győzelemtől. És ha itt-ott megbotlunk, talán elesünk, az csak gyarlóságunknak a következménye; ily esetben alázódjunk meg mélységesen s azután

¹⁰¹ 1Kor 13,12.

emeljük szemünket ismét Istenhez, fogjuk meg az ő kezét és folytassuk bátran, újult bizalommal utunkat és küzdelmeinket.

3. A munka

Isten az embernek különböző testi és lelki képességeket adott s azt akarja, hogy fölhasználja, értékesítse őket. A munka eszerint egyetemes törvény, amely alól nincs kivéve senki. Az első embert a „gyönyörűség paradicsomá”-ba helyezte ugyan az Isten, de ott is azt a parancsot adta neki, hogy „művelje és őrizze azt.”¹⁰² A munka tehát már akkor kötelessége volt az embernek, mikor még az eredeti ártatlanság állapotában élt; nem büntetésül szabta rá az Úr, hanem inkább meg akarta tisztelni azzal, hogy az ő közreműködését is fölhasználja saját örök gondolatainak a világban való megvalósítására. A teremtés alkalmával ugyanis sok olyan erőt fektetett bele művébe, melyeket fölfedezni, kifejleszteni s az ő szándékai szerint értékesíteni az embernek lett magasztos föladata. A saját lelkének kiművelése s benne az isteni képmásnak kialakítása szintén állandó, komoly munkát kívánt volna tőle. Ez a munka, mely a mondottak szerint egészen megfelelt az ember természetének, eredetileg könnyű és édes volt; csak a bűnbeesés után lett fáradalmassá, mikor az Úrtól megátkozott föld „töviset és bojtorjánt” kezdett teremni s az ember már csak „orcája verejtékével”¹⁰³ ehette kenyereit. Így történt azután, hogy az eredeti törvény módosult s a munka több-kevesebb gyötrődéssel jár és a büntetés jellegét öltötte magára. De Isten abban, amivel büntetett, egyúttal irgalmasságát is meg akarta mutatni s engesztelésül, elégtételül fogadta el az emberek immár fáradságos munkáját. Sőt még ennél is tovább ment, mikor ugyanezt a munkát érdemszerzés alkalmává tette, mely az embernek módot, eszközt nyújt a maga erkölcsi tökéletesítésére és a mennyország megszerzésére.

A pogány világ öntudatában a munka jelentősége elhomályosodott, sőt bizonyos fajtáját lealázónak tartotta. Isten Fiának kellett eljönnie, hogy példájával a legközönségesebb foglalkozást is megszentelje s bennünket a munka becsülésére, sőt szeretetére megtanítsa. Amióta Jézus Krisztusban maga az Isten dolgozott, fáradozott közöttünk, azóta az igazi keresztény lélek nemcsak a főntebb említett okoknál fogva végzi szívesen, örömmel a munkát, hanem azért is, mert vele Megváltójának nyomdokaiba lép s iránta való szeretetét és háláját ily módon is kimutathatja. Meg van továbbá győződve arról, hogy minél bensőbbben egyesül az Úr Jézussal, annál bővebb lesz munkája után az aratás Isten dicsőségére és a saját lelkének javára; mert azok a kegyelmek, melyeket Krisztus a maga munkálkodásával számunkra megszerzett, isteni termékenységet adnak a mi emberi tevékenységünknek is.

Még egy más fontos oknak is ösztönöznie kell bennünket arra, hogy dolgozzunk. Isten ugyanis társas lényeknek teremtett bennünket s ezzel kötelességünké tette, hogy ne csak magunknak éljünk, hanem másoknak is. Ebből a közösségből senkisémm vonhatja ki magát, mert bizonyos fokig mindnyájan rászorulunk egymásra és Isten akarata szerint jogunk van egymás segítségéhez, munkájához. Aki másképp viselkedik, aki nem akar dolgozni, Isten akarata ellen cselekszik s egyben igazságtalanságot követ el embertársaival szemben, mert megfosztja őket attól, amihez joguk van. Az ilyen ember élete valóban „haszontalan” élet s méltán vonja magára mások szemrehányását.

A munkának természete és módja azonban aszerint változik, hogy az egyes embert minő életviszonyok közé állította az Isten és minők azok a képességek, amelyekkel őt megajándékozta. A szerzetesség története mutatja, hogy keretei között minden fajta munka helyet foglalhat; de az egyes rendek különleges célja pontosabban is meghatározza azt, hogy tagjai kizárólag vagy legalább túlnyomó részben mivel foglalkozzanak. S csak az a szerzetes

¹⁰² Ter 2,15.

¹⁰³ Ter 3,17–19.

teljesíti hivatása kötelességeit, aki ebben a tekintetben is híven alkalmazkodik rendje szabályaihoz s a munkát nem saját ízlése, hajlamai szerint választja meg, hanem aszerint, hogy mit kíván tőle az engedelmesség. Igaz, hogy ez nehéz és sokszor nagy lemondásba kerül; de éppen ezért válik munkánk is annak az áldozatnak egy részévé, melyet fogadalmaink által Istennek hoztunk.

Tudnunk kell azt is, hogy az emberi cselekedeteknek Isten előtt való értéke nem attól függ, hogy mily nagy volt külsőleg, emberi megítélés szerint az a dolog, amit tettünk; hanem egyedül attól, hogy micsoda indítók vezettek bennünket. Minthogy pedig szabályainkban és elöljáróink parancsában Isten akarata nyilatkozik meg, az a munka lesz mindig a legtökéletesebb, az tetszik legjobban az Istennek, melyet ilyen szellemben s ebből a legszentebb indítóokból végzünk. Ez esetben soha sincs okunk nyugtalankodni az eredmény miatt. Megtörténhetik ugyan, hogy valami nem sikerül úgy, ahogy szeretnénk volna és ahogy a ráfordított igyekezet, fáradság után vártuk, s az emberek talán csalódással tekintenek ránk és csekély véleménnyel vannak képességeinkről; Isten azonban lelkünket nézi s az ilyen látszólagos eredménytelenség nagyobb értékű az ő szemében, mint más olyan munka, melyet szembeszökő siker és az emberek magasztalása kísér, de amelynek forrása természetes hajlam vagy emberi becsvágy volt, nem pedig az ő szent akarata.

Az ilyen szerzetes nem ismer versenytársat, lelki békéjét nem zavarja meg a féltékenység, mert hiszen azt, hogy mit szólnak hozzá s hogy ítélik meg munkáját és őt magát is az emberek, mellékesnek tartja ahhoz képest, hogy hogyan ítél róla az Isten. Minthogy tehát a szerzetes mindabban, amit tőle az engedelmesség kíván, Isten szent akaratát látja, azért nagyon becsüli hivatásbeli munkáját s lelkiismeretben kötelességének érzi, hogy annak lehető legjobb végzésére minél jobban kiképezze s alkalmassá tegye magát. Még az önmehtagadás terén is vigyáz, hogy a saját feje után indulva, meggondolatlanul ne tegyen olyasmit, ami egészségét alááshatná és így kötelességeinek teljesítésében gátolhatná. Rajta lesz, hogy ne csak immel-ámmal, hanem erejéhez képest a legjobban végezzen mindent, mert csak így biztosítja a maga számára Istennek tetszését és áldását.

Azt a munkát szereti legjobban, melyet az engedelmesség követel tőle, még akkor is, ha nem olyan fontos, ha hiúságának nem hízeleg úgy, mint talán valami más megbízatás. Ha nehézségét tapasztalja, vagy esetleg ellenszenvet is érez iránta, azt képzei, hogy maga az Isten így szól hozzá: Gyermekem, nézd, én magam bízlak meg ezzel a munkával. Örömet szerzel vele nekem; csak nem tagadod meg tőlem?

Végül vigyáznunk kell, hogy mindaz, amit teszünk, jószándékkal történjék. Nyilvánvaló, hogy ez a jószándék gyökere szerint megvan minden cselekedetünkben, melyet engedelmességből végzünk. De könnyen becsuszhatik valami természetes, emberi, sőt talán bűnös indítók is, amely munkánk természetfölötti értékét vagy egészben vagy részben megsemmisítheti. Éppen azért keltsük föl magunkban minél gyakrabban, főleg nagyobb munka előtt kifejezetten is azt a jószándékot, hogy nem magunkért, nem is az emberekért, hanem Isten szent akaratából, az ő nagyobb dicsőségére akarjuk végezni. Sőt ha valamely kötelességszerű munka kedvünkre van s természetes élvezetet, örömet okoz, ami nem baj, sőt hatalmas lendítő erő lehet, akkor is tegyük még nagyobb erkölcsi értékűvé azzal a jószándékkal, hogy nem azért végezzük és pedig oly szívesen és jól, mert nekünk magunknak tetszik, hanem azért, mert Isten elvárja tőlünk, és mi ő érte akarunk dolgozni.

4. A részletes lelkiismeretvizsgálat

A részletes lelkiismeretvizsgálat összpontosított figyelem és szakadatlan harc a végső, teljes győzelemig bizonyos bűnök és hibák ellen s bizonyos erények megszerzése végett. A tudós és szent életű cisztercita bíboros, Bona ezt írja: „A szentatyák a legnagyobb mértékben ajánlják a részletes lelkiismeretvizsgálatot, mert a legalkalmasabb és leghathatósabb eszköz

arra, hogy a bűnöket kiirtsuk, a hibákat kitépjük, erényeket plántáljunk a lélekbe és rövid idő alatt igen nagy tökéletességre jussunk.”¹⁰⁴ Eszerint tehát kettős célt szolgálunk ezzel a gyakorlattal: először a bűnöktől és hibáktól tisztítjuk meg s azután erényekkel ékesítjük lelkünket.

Az elsővel kell kezdenünk s itt is szükséges, hogy bizonyos sorrendet tartsunk. A bűnök között ugyanis vannak olyanok, melyek különösen nagy erővel zaklatnak bennünket. Mindenekelőtt tehát ezektől kell megszabadulnunk. Ha talán több ilyen van, kezdjük azzal, amely a leggyakoribb, a legmakacsabb s melyet a lelki írók „uralkodó szenvedély”-nek szoktak nevezni. Ha egyszer ezen sikerült győzelmet aratnunk, könnyebben birunk majd a többiekkel. S egy bűn leküzdésével foglalkozzunk mindaddig, amíg teljesen nem végeztünk vele.

A bűnök után ejtsük sorra azokat a hibákat, amelyeket állapotbeli kötelességeink ellen s embertársainkhoz való viszonyunkban gyakrabban el szoktunk követni. A tökéletességre komolyan törekvő szerzetesnek ugyanis nem szabad megelégednie azzal, hogy kerülje a bűnöket, hanem ezenfelül arra kell törekednie, hogy külső és belső életében semmi olyan ne maradjon, ami rendezetlen, kivetnivaló és hivatásának teljesítésében akadályozhatná. Sőt foglalja bele önvizsgálatába azt is, ami cselekedeteiben nem valóságos hiba ugyan, de lelkiismerete mégis azt mondja róla, hogy jobban, tökéletesebben cselekedhetett volna.

Azután jönnek az erények. Először is a lelki élet alapja: az alázatosság az, amelynek elsajátítására a legnagyobb gondot kell fordítanunk. Ha ugyanis ez hiányzik, akkor hasztalan erőlködünk: számottevő eredményt sohasem érünk el a lelki életben. Majd azokat az erényeket kell sorra vennünk, melyeknek szükségét legjobban érezzük, főleg pedig azokat, melyek hivatásbeli kötelességeinkkel kapcsolatosak és a testvéri együttélést megkönnyítik s megszépítik. Ha egyszer-kétszer nehézség nélkül, sőt talán lelki örömmel gyakoroltunk bizonyos erényt, ne gondoljuk, hogy most már el is sajátítottuk s nyugodtan mehetünk át valamely másikra. Ellenkezőleg: maradjunk csak meg egy mellett mindaddig, míg huzamosabb tapasztalat meg nem győz bennünket arról, hogy valóban megerősödtünk benne.

A részletes lelkiismeretvizsgálat megejtése a következő módon történik. Mindjárt reggel, mikor felébredünk, vagy amikor reggeli imádságunkat végezzük, fordítsuk figyelmünket a vizsgálat tárgyára s erős elhatározással tegyük föl magunkban, hogy a szóban forgó bűnt vagy hibát kerülni, illetőleg a választott erényt gyakorolni akarjuk. Jó, ha rá gondolunk azokra az alkalmakra is, melyek tapasztalataink szerint napközben előfordulhatnak. Ehhez azután egy-két buzgó fohással kérjük Istennek segítő kegyelmét. S valahányszor jó föltételeinket nem tartottuk meg, bánatot keltünk, valami kis elégtételt szabunk magunkra és újult buzgósággal, nagyobb vigyázattal folytatjuk a napot. Délután behatóbb vizsgálatot végzünk, hogy a közbeeső időben elkövetett bűnök, mulasztások, illetőleg erénygyakorlatok számáról világos képünk legyen. Loyolai Szent Ignác még azt is ajánlja, hogy egy vonalon jegyezzünk föl minden esetet; mert ily módon pontosan össze tudjuk hasonlítani az egyik napot a másik nappal, az egyik hetet a másik héttel s jobban ellenőrizhetjük előhaladásunkat. Kétségtelen, hogy sok lélek rendkívül nagy haszonnal követheti az ő utasítását; de viszont vannak olyanok is, akiket ez az eljárás mód gúzsba köt s fejlődésükben nem hozza meg a tőle várt eredményt. Ezek tehát végezzék egyszerűbb módon; komolyan, következetesen ugyan, de mégis bizonyos könnyedséggel; kerüljék mindazt, ami idegeiket megerőltetné, lelki szabadságukat korlátozná s belső életük közvetlenséget csökkentené.

S végül ne felejtjük el, hogy hiába jegyezzetjük az egyes bűnöket, hibákat s hiába tesszük föl újra meg újra, hogy fölhagyunk velük, nem érünk el komoly eredményt, hacsak a fa gyökerére nem tesszük a fejszét s ki nem irtjuk azt a rendezetlen érzést, hajlamot, vagy vágyat, melyből kisarjadtak. Az erények tekintetében se álljunk meg az egyszerű gyakorlatnál, hanem

¹⁰⁴ Horologium asceticum, c. 4, 2.

vezessük őket vissza mindig azokra az indítókokra, melyeket az isteni kinyilatkoztatás, különösen pedig az Üdvözítő példája rájuk vonatkozólag nyújt; s tegyük ezeket az indítókokat vezető életelvünké, erénygyakorlataink öntudatos, szilárd alapjává.

S mialatt így erőlködünk és megtesszük mindazt, ami tőlünk telik, hasson át bennünket az a teljes meggyőződés, hogy Isten kegyelme nélkül a kívánt eredményt sohasem érjük el; éppen azért buzgón, állhatatosan és határtalan bizalommal kérjük hozzá Istennek hathatós segítségét.

5. A lelki olvasmány

A lelki olvasmány vallásos könyveknek épülés végett való olvasása. Tulajdonképpen célja tehát nem az, hogy vele tudományos ismereteinket gyarapítsuk, – jóllehet sokszor ez is vele jár, – hanem az, hogy szent hitünk üdvözítő igazságaiban elmerüljünk, őket magunkra alkalmazzuk, hatásuk alatt Isten szeretetében növekedjünk és az erényes életben előrehaladjunk. Ezért a lelkiolvasmány nem annyira az értelemhez, mint inkább a szívhez és akarathoz fordul; nem tudós, hanem belső, lelki emberek alakítására szolgál; valóságos áhítatgyakorlat, mely Istenhez emel s a vele való egyesülésnek egyik hathatós eszköze.

Hogy egy-egy könyv milyen döntő szerepet játszhat az ember erkölcsi életében, arra a szentek története sok példát tud fölmutatni. Szent Ágostonnak az első nagyobb indítást megtérésére Szent Antal remetének életrajza adta, majd pedig Szent Pálnak a rómaiakhoz írt levele segítette végleges győzelemre rettenetes lelki harcában.¹⁰⁵ Boldog Colombini Jánost, a kapzsi, gazdag siénai kereskedőt a bűnbánó egyiptomi Szent Máriának története térítette az istenesség útjára (†1367.) Loyolai Szent Ignác, mint egészen világias érzelmű, léha katonatiszt, mikor a csatateren kapott sebe sokáig ágyhoz szegezve, unaloműzőül könyveket kért; s minthogy más nem volt kéznél, vallásos könyveket – köztük egy szentek életét – adtak neki. S bár csak kelleetlenül kezdte olvasni őket, a kegyelem hatása alatt mégis csodás lett az eredmény: a beteg nemcsak testben, hanem lélekben is meggyógyult s visszanyert életét a szentség útján folytatta és fejezte be.

Lelki olvasmányra szüksége van mindenkinek, aki erkölcsi tökéletesedését komolyan veszi. Ez ugyanis nehéz munka s csak az Isten iránt való szeretet és a belőle származó lelkesedés tud elég erőt adni arra, hogy érte a küzdelmet fölvegyük s lankadás nélkül, életünk utolsó lehelleltéig folytassuk. Az a természetfölötti világosság, s az a tűz, mely a vallásos könyvekből lelkünkbe árad, nemcsak megtart a helyes úton és könnyebbé teszi ezt a munkánkat, hanem nap-nap után új ösztönzést is ad, megszeretteti velünk s ezáltal valósággal megédesíti a folytonos küzdelmet.

A szorosabb értelemben vett tudományos művek rendszerint nem felelnek meg ennek a célnak, bár az alaposan kiművelt elme sokszor nagy lelki haszonnal olvashatja ezeket is, ha tudniillik nem az a szándéka, hogy ismereteit gyarapítsa velük, – ennek máskor van az ideje – hanem azokat a tanulságokat törekszik levonni a tárgyalt igazságokból, melyek szívét is megilletik, Istenhez emelik és így épülésére szolgálnak. A kivételes eseteket leszámítva azonban úgy válogassuk meg lelki olvasmányainkat, hogy a rászánt idő egy részét ne kelljen az intenzív gondolkodás munkájára fordítani s ezáltal szellemi erőnket szétforgácsolni. Olyan könyvet, olyan anyagot olvassunk, amely nem nagyon fárasztó, hanem inkább megragad s nagy közvetlenséggel árasztja lelkünkbe a természetfölötti igazságok világosságát és melegét.

Természetes, hogy az egyes emberek lelki szükségletei mások és mások, s az olvasmányt eszerint kell megválasztani. Ami az egyiknek jó, az a másokra nézve gyümölcstelen, sőt káros is lehet. A legszentebb s minden léleknek a legegészségesebb táplálékot adó könyv a

¹⁰⁵ Confess. Lib. 8, c. 6–8; 12.

Szentírás. Az ószövetségből különösen a zsoltárok és az úgynevezett bölcsesség-könyvek (libri sapientiales) nyújtanak sok és hathatós ösztönzést a lelki életre. A történelmi és prófétai könyvek megértéséhez több előtanulmány szükséges, de azután rendkívül nagy haszonnal olvashatók. De még fontosabbak és tanulságosabbak ránk nézve az újszövetségnek szent könyvei, vagyis azé a legtökéletesebb kinyilatkoztatásé, amely által Isten az emberekhez szólt. Az evangéliumokban az Úr Jézus tanítása és tettei tárulnak föl előttünk; már pedig nincs hathatósabb eszköze a lelki haladásnak, mint az isteni Mester példája és annak hűségese követése. Az újszövetség többi könyvei azt ismertetik meg velünk, hogy miképp valósították meg az első keresztények életükben az evangélium szellemét és pedig azoknak közvetlen vezetése alatt, akikre ennek a szellemnek terjesztését, megszilárdítását maga az Úr Jézus bízta.

Első rangú lelki olvasmányok a szentatyák művei is, mert tartalmuk kitűnősége mellett az ősegyház lelke tükröződik vissza bennük; s az a tisztelet, melyet irántuk ez oknál fogva érzünk, csak fokozza lelkünkre való hatásukat.

A későbbi írók közül is különös szeretettel válasszuk és olvassuk azokat, akik életszentségük által kitűntek, akár szentté avatta őket hivatalosan is az Egyház, akár nem. Az ilyen írók ugyanis bővebben veszik a Szentlelket; annak kenete megérzik műveikben és jobban átjárja, átítatja a mi lelkünket is, mint ha szerzőjük kevésbé állna és szólna Isten közvetlen hatása alatt s inkább a maga – bár talán kiváló – tehetségének alkotásával akarna táplálni bennünket.

Különös szeretettel merüljünk el azokba az írókba, kik saját rendünknek tagjai voltak, főképpen szenteinknek műveibe. A kegyeletes érzés, mely bennünket hozzájuk fűz, fogékonyra teszi lelkünket tanításuk iránt, s a rendi szellem elsajátítására és továbbfejlesztésére öbennük találjuk meg a leghivatottabb mestereket.

A lelki olvasmányra tűzzünk ki mindennap határozott időt, melyet azután – hacsak fontos ok nem kényszerít rá – tartunk meg pontosan. Ami tartamát illeti, egy negyedóra a legkevesebb, amit rá kell fordítanunk. Ha nagyobb nehézségekkel találkozunk a lelki életben, melyek belső békénket is alkalmasak megzavarni, akkor föltétlenül toldjuk meg valamivel ezt az időt, hogy ezáltal lelkünket huzamosabban kitegyük az isteni nap világosságának és melegének. Az olvasásra rövid imádsággal készüljünk s azután nyugodtan, figyelmesen és alázatosan merüljünk el a szerző gondolataiba azzal az egyetlen szándékkal, hogy az olvasottakat lelkünk épülésére fogadjuk és fordítjuk. Közben ne akadjunk fönn esetleges kicsiségeken, ne kritizáljuk az író tehetségét, stílusát stb., hanem tekintsük úgy, mintha általa maga az Isten szólna hozzánk. Ez a lényeg; a kéz, amely a magot hinti és a mód, ahogy elhinti, másodrendű dolog, mert a gyümölcsöt úgyis a kegyelem érleli meg.

Ne olvassunk gyorsan és sokat, mert ez esetben a hatás is fölszínes lesz. Csak úgy tudunk elmélyedni az igazságokba, csak úgy bírja lelkünk földolgozni a kapott táplálékát, ha elegendő időnk lesz rá. Sőt közben-közben álljunk meg, alkalmazzuk magunkra az éppen olvasottakat s egy-egy fohászban fejezzük ki szívünknek megfelelő érzelmeit és elhatározásainkat. Végül adjunk hálát Istennek az olvasás közben kapott kegyelmekért s kérjük segítségét jószándékaink megvalósításához.

V. A lelkiélet kegyelemforrásai

A) Az imádság

Az imádság Damaszkuszi Szent János meghatározása szerint „a léleknek fölemelkedése az Istenhez.”¹⁰⁶ Isten iránt való kötelességeinkből és a saját természetünk végességéből, nyomorúságából következik az imádságnak föltétlen szükségessége. Az a végtelen fölség ugyanis, mely Istennek legbensőbb lényege, mindenekelőtt hódolatot követel tőlünk; s ennek a hódolatnak legközvetlenebb, legméltóbb kifejezése az imádás. Kimondhatatlan jósága állandóan elhalmoz bennünket ajándékaival, jótéteményeivel; s szívünk ezért megint csak imádsággal tudja leróni szeretetének és hálájának adóját. Gyarlóságunkban sokszor megbántjuk őt és ezáltal magunkra vonjuk igazságos haragját, megérdemeljük büntetését; s a megengesztelésnek, megkérlelésnek hathatós eszköze az imádság, melyben megalázódva, töredelmes lélekkel kérünk tőle bocsánatot. S nagy szegénységünk és sokféle szükségletünk láttára nem lehet másban bizodalunk, mint egyedül őbenne; őhöz kell tehát fordulnunk és tőle kérnünk mindazt, aminek híját érezzük, s ami nélkül ideiglenes és örök célunkat nem tudjuk elérni. Ezen az alapon vagyis tartalma és célja szerint négyféle imádságot különböztetünk meg, úgymint: imádó, hálaadó, engesztelő és kérő imádságot.

Vannak azonban ezen kívül még más fölosztások is. Nevezetesen az imádkozó alany szempontjából megkülönböztetjük az Egyház hivatalos imádságát, mely az Egyháznak, mint Krisztus szeplőtelen Jegyesének ajkáról száll állandóan az égbe; és a magán imádságot, mely Istenhez való személyes viszonyunk kifejezője s egyéni lelki világunk mélyéből tör elő. Végül alakja szerint van szóbeli imádság (*oratio vocalis*), melyben határozott szavakhoz fűzzük gondolatainkat és érzelmeinket; s belső imádság (*oratio mentalis*), mikor oly módon merülünk el a tartalomba, hogy annak kifejezésére nem keresünk, nem használunk meghatározott szavakat.

1. Az Egyház imádsága vagyis a zsolozsma

(*Officium Divinum. Breviarium.*)

Isten végtelen fölségét végtelen hódolat illeti. Az ember, mint véges lény, erre magától képtelen. Ezt a hiányt pótolta a megtestesült Ige emberi természetében, melynek minden cselekedete – tehát imádsága is – az isteni személlyel való egyesültség folytán végtelen értékű volt s így teljesen méltó Isten nagyságához, fölségéhez. Ennek a tökéletes imádságnak nem volt szabad többé megszűnnie a földön; azért az Úr Jézusnak gondja volt rá, hogy az Egyház, az ő Jegyese, egész az idők végéig folytassa azt, amit ő megkezdett. Igaz, az Egyház emberek társasága, tehát imádsága sem volna önmagában véve több, értékesebb, mint bizonyos számú emberek összességének imádsága. Ámde ezzel az Egyházzal állandóan vele van Krisztus, az isteni Völegény; s mikor az az ő nevében, az ő Jegyeseként, vele való legbensőbb egyesülésben imádkozik, Krisztusnak méltósága, érdeme kimondhatatlan méltóságúvá és érdeművé teszi ezt az imádságot is. Szent Fiának hangját hallja, az ő hódolatát, szeretetét érzi ki belőle a mennyei Atya, s azért mindig kedves az ő színe előtt, kedves még akkor is, ha az, aki végzi, személyes érdemtelenése miatt nem számíthatna rá. Annál nagyobb azonban értéke, ha ahhoz, ami benne Krisztustól van, még az imádkozónak személyes buzgósa és tökéletessége is hozzájárul.

¹⁰⁶ De fide orthod. 3,24.

Az Egyház kétségtelenül a Szentlélek vezetése alatt állította össze azt az imádságos könyvet (breviárium), melyet szolgálóinak kezébe ad, hogy ezt a kötelezettségüket Istenre legmegtisztelőbb és a lelkekre leggyümölcsözőbb módon teljesíthessék. S amint a földön élő Krisztusnak imádsága a legbensőbb egységben volt az istentiszteletnek azzal a páratlan gyakorlatával, mely egész életének tartalma, célja volt, épp oly szorosan kapcsolódik a zsoltosma is az Üdvözítő életének egyes mozzanataihoz, melyeket az Egyház a liturgikus év folyamán megünnepel, és a szentmiséhez, mint amely istentiszteletének legszentebb középpontja. Ez az oka annak, hogy a zsoltosma, a liturgikus imádság, minden más imádságnál jobban fölemeli és megtermékenyíti a lelket. Az Egyháznak ugyanis nemcsak az a célja ünnepeivel, hogy emlékezzünk, hogy kegyeletesen gondoljunk vissza az Úr Jézus megváltói életének főbb eseményeire, hanem azt akarja, hogy az illető tényeket, misztériumokat hitben és szeretetben át is éljük és ily módon lelkünkbe fogadjuk azokat a különleges kegyelmeket, melyeket az Üdvözítő az éppen ünnepelelt események, misztériumok által számunkra kiérdemelt. Erre segít rá bennünket a zsoltosma, ez a liturgikus imádság, mely beosztásával s szövegével nyomon kíséri az egyházi év változásait, híven alkalmazkodik az egyes ünnepek tárgyához, jelentőségéhez s azok eszmei és érzelmi tartalmával telíti lelkünket.

Anyagát a leggazdagabb és legtisztább forrásokból meríti. Főszerepet játszanak benne a zsoltárok, melyekben maga a Szentlélek tanít meg bennünket rá, hogy hogyan kell Istenhez méltóan, a magunk szükségleteinek megfelelő, módon, azaz tökéletesen imádkozni. Szent Ágoston azt mondja róluk: „Hogy az ember jól dicsérhesse az Istent, önmagát dicsérte az Isten; s azért mert kegyes volt önmagát dicsérni, az ember példát talált arra, hogyan dicsérje őt.”¹⁰⁷ Valóban a zsoltárok az emberi szívnek minden húrját rezgésbe hozzák. Isten fölségének élénk tudata, a vele szemben köteles hódolat, a hála, a szeretet, a bűnbánat, az Istenre-szorultság és a gyermeki bizalom a legmeghatóbb hangon nyilatkozik meg bennük. Ezeket kiegészítik azok a bensőséges, magas szárnyalású himnuszok, melyek mindegyike valamely Isten szeretetétől különös módon megihletett lélek mélységeiből tört elő; s kiegészítik az Egyháznak a Szentlélek hatása alatt szerkesztett imádságai, melyek mindig az ünnep tárgyára vonatkoznak s tartalmi gazdagság és formai tökéletesség szempontjából rendszerint fölülmúlnak más imádságokat. Ezeket a részeket azután megszakítják s ezáltal a zsoltosmát változatossá teszik az olvasmányok, melyek megint a Szentírásból, vagy pedig a szentatyák műveiből vannak véve s nagyon alkalmasak arra, hogy az ünnep jelentőségét kidomborítsák és kegyelmi hatásait növeljék.

S minthogy Krisztus életének misztikus kiegészítői a szentek, különösen és első sorban a Boldogságos Szűz, azért ezek ünnepei is helyet foglalnak a zsoltosmában s rövid életrajzuk az emberi tökéletesség mintaképeül állítja őket élénk, akik hathatósan serkentenek bennünket az isteni Mester követésére.¹⁰⁸

A zsoltosmát a régi rendek szerzetesei közösen, karban szokták végezni. Ez a kötelezettség mint az ősegyház szokása és a Krisztusban való egység beszédes szimbóluma tiszteletreméltó és szent hagyomány, melyet az illető rendek minden tagjának becsülnie, szeretnie és egész odaadással ápolnia kell. Krisztus Urunk azt mondotta: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.”¹⁰⁹ Mennyivel inkább számíthatunk az Üdvözítő jelenlétére és áldására, ha ennek az összejövételnek célja az

¹⁰⁷ Enarr. in Ps. 144.

¹⁰⁸ S bizonyos, a rubrikák által meghatározott napokon ezekhez még a halottak zsoltosmája is járul. Némely rendben a breviárium mellett a Boldogságos Szűz kis zsoltosmájának elimádkozására is kötelezve vannak a szerzetesek. (Az újabb női kongregációkban csak ezt végzik.) Teljesítsék ezt a kötelezettségüket úgy, hogy mennyei Anyánk iránt való mély tiszteletüknek és gyöngéd gyermeki szeretetüknek méltó kifejezője legyen.

¹⁰⁹ Mt 18,20

imádság és pedig legtökéletesebb megnyilatkozásában. Éppen azért elegendő ok nélkül soha le ne mondjunk róla, mert ott igazán családi körben vagyunk. A kórusmondó szerzetek tagjai személyenként is kötelesek rajta megjelenni; sőt hanyagságból származó mulasztásukkal halálos bünt is követnek el abban az esetben, ha emiatt a közös zsolozsmát nem lehetne megtartani.

A kóruson viselkedjünk mindig úgy, ahogy ilyen szent dologhoz illik; testtartásunk és egész külsőnk legyen hódolat Isten végtelen fölsége előtt s visszatükrözője a belső áhítatnak. Az imádságban ne siessünk, hisz az, amit teszünk, oly fontos dolog, hogy nem szabad tőle sajnálnunk az időt. A szavakat ejtsük ki tisztán, hangosan, – de nem kiabálva, – egyúttal azonban egyenletesen, ritmikusan is; ha ez utóbbi szabályt elhanyagoljuk, könnyen bántó, az imádság nevét meg nem érdemlő hangzavarrá lesz zsolozsmázásunk. Ne mondjuk úgy, mintha magunk volnánk: tetszésünk, szeszélyünk szerint; hanem a szükséges összhang végett figyeljünk másokra is. Emellett legyen éber gondunk mindazoknak a szabályoknak megtartására, melyeket a breviárium rubrikái vagy a rendi tiszteletreméltó szokások részletesen megállapítanak. Másrészt azonban arra is nagyon vigyázzunk, hogy ezek a szabályok ne maradjanak holt formák, az igazi áhítat megrontói, hanem éppen ellenkezőleg: mindenkor a legbensőbb lelkiesség kifejezői és hordozói legyenek.

Az újabb rendeknél a karimádság általában hiányzik; de a régi rendek tagjai is sokszor kénytelenek részint a nagy elfoglaltság, részint helyzetük különleges alakulása folytán¹¹⁰ kóruson kívül, magányosan mondani a breviáriumot. Ez a körülmény azonban nem változtatja meg annak természetét: akkor is liturgikus imádság, tehát az Egyház közösségének istentiszteleti cselekedete marad, s a szerzetes sohasem a maga, hanem az Egyház nevében, az Egyház megbízásából végzi. Igyekezzünk minél tudatosabbá és élénkebbé tenni magunkban ezt a meggyőződést s imádkozzunk mindig azzal a lelkiülettel, hogy tulajdonképpen nem vagyunk egyedül, hanem imádságunk szervesen belekapcsolódik abba a szünet nélkül való imádságba, mely a fejével, Krisztussal egyesült Egyház szívéből és ajkáról száll föl Isten trónja elé.

A zsolozsma előtt – akár karban, akár magányosan végezzük – készítsük elő lelkünket. Gondoljunk Isten jelenlétére s keltsük föl magunkban azt a jó szándékot, hogy minden oda nem való gondolattól menten, egyedül az ő dicsőítésével akarunk foglalkozni. Erre vonatkozólag kitűnő szolgálatot tesz az Egyház *Aperi* kezdetű előkészítő imádsága, mely magában foglalja mindazt, amit az igazi „jó szándék” megkíván.

A zsolozsma nemcsak szóbeli imádság, melynek meghatározott szövege van, hanem egyúttal ajakimádság (*oratio labialis*) is. Nem elég tehát, ha magányos imádkozásnál csupán szemünkkel olvasunk, hanem ajkunkkal is ki kell mondanunk az egyes szavakat; de az már nem szükséges, hogy magunkat halljuk. Óvakodjunk a nagyon gyors mondástól, mert ennek előbb-utóbb az lesz a következménye, hogy nem ejtünk ki mindent úgy, ahogy kellene, s ezáltal bünt – esetleg, ha az így beállt mulasztás, kihagyás jelentékeny, – halálos bünt is követünk el.

A hely, a külső testtartás a magánimádkozásban nincs oly szigorúan szabályozva, mint a kóruson; csak arra vigyázzunk, hogy semmi olyan ne forduljon elő, ami az Isten iránt tartozó tisztelettel ellenkezik. Egyébként ülve, járkálva, kocsin, sőt szükség esetén fekvő is lehet végezni.

Az egyes részek elosztása a nap folyamán és elmondásának ideje szintén nagyobb szabadságot enged meg, mint ha a kóruson imádkozzunk, mindazonáltal kívánatos, hogy amennyire körülményeink engedik, alkalmazkodjunk hozzá. Arra azonban mindig vigyáznunk kell, hogy kényszerítő ok nélkül ne halmozzunk össze túlságosan sokat s főleg ne hagyjuk az egész napi kötelezettséget – vagy nagyobb részét – a késő esti órákra. Ez ugyanis

¹¹⁰ Pl. Magyarországon a monasztikus rendek (bencések, ciszterciák) tanító renddé lettek.

ellenkezik a zsolozsma szellemével és annyira fárasztó, hogy miatta a kívánt összeszedettség majdnem lehetetlen.

A külső figyelem mindenesetre elég ahhoz, hogy a zsolozsmázó kötelességének lényegét teljesítse és így halálos büntől ment legyen. Isten és az Egyház azonban ennél többet vár tőlünk; megkívánja – legalább bocsánatos bűn terhe alatt – azt, hogy amíg ajkunk az imádság szövegét mondja, elménk valamiképpen Istennel, istenes gondolatokkal foglalkozzék és a szándékos szórakoztató gondolatokat törekedjünk távoltartani magunktól. Ez a lelki állapot az igazi vagy belső figyelem (*attentio vera seu interna*), melynek megint három fajtája lehet – aszerint, amint a szavakra, az értelemre vagy Istenre irányul közvetlenül. Imádság közben ugyanis figyelhetünk a szavakra, hogy jól ejtsük ki őket. S mivel ezek az Egyháznak Istenhez intézett szavai, azért az, aki rájuk figyel s őket az Egyház nevében és jól akarja mondani, – ha még nem is tökéletesen – de már igazán imádkozik. Figyelmünk irányulhat azután a szavak értelmére. Ennek megint több foka van; legmagasabb foka az, ha nemcsak hogy értjük azt, amit a szöveg mond, hanem érzelmeink is alkalmazkodnak a tartalomhoz, vagyis ugyanazok az érzelmek töltik el szívünket, melyeket a Szentlélek a Szentírás szavaival kifejezni és az emberek szívében fölyullasztani akart. A figyelem harmadik fajtája az, mely más isteni titkokra, vagy általában magára az Istenre irányul, úgy, hogy míg ajkunk a zoltárokat mondja, azokról elmélkedünk. Vannak, kik ezt a figyelmet tartják legtökéletesebbnek; ezt azonban csak bizonyos megszorítással, tudniillik arra az esetre fogadhatjuk el, ha az imádkozó nem szakad el teljesen az olvasott szövegtől, hogy helyette egyszerűen Istenre gondoljon, vagy valamely más isteni titokról elmélkedjék, hanem éppen annak alapján, amit a szavak mondanak, tud jobban fölemelkedni Istenhez s elmerülni az ő titkainak szemléletében. Eszerint tehát azt kell mondanunk, hogy rendes körülmények között legtökéletesebb módja a figyelemnek a második, mellyel egész lelkünket belevihetjük az imádságba s legkevésbé vagyunk kitéve a szórakozás veszélyének.

2. A magánimádság

A szerzetes nemcsak a Krisztusban való közösségnek egy tagja, aki az Egyház nevében imádkozik s az Egyház és a lelkek érdekeit képviseli Isten előtt; hanem ezenfölül külön egyéniség is, kinek lelke a minden hívővel közös kapcsolatokon kívül a legszemélyesebb, legbensőbb viszonyban van Istennel. Az előbbi kötelességét liturgikus imádságával, a zsolozsmával teljesíti; utóbbi szükségleteinek kielégítésére, Istenhez való személyes viszonyának elmélyítésére azonban még a magánimádság különböző módjait is gyakorolnia kell. A zsolozsmának önmagában való értéke kétségtelenül mindig nagyobb; de ha valaki mellette a magánimádságot elhanyagolná, egyéni lelki élete mégis komolyan megsínylené, sőt e miatt a mulasztás miatt könnyen hajótörést is szenvedhetne. Viszont a buzgón ápolt magánimádság nagyon segít bennünket abban, hogy a zsolozsmát is mind jobban és jobban végezzük s azt az Egyház általános céljain kívül saját személyes megszentelésünkre is a lehető legtökéletesebben föl tudjuk használni.

A magánimádság lehető szóbeli, vagy belső imádság. A szóbeli vagy önként tör elő szívünkéből s magunk választotta szavakban ölt alakot; vagy pedig már kész imádságszövegeket használunk és így tulajdonképpen mások szavaival fejezzük ki gondolatainkat és érzelmeinket. Az első közvetlenebb, természetesebb és jobban megfelel lelkünk tényleges állapotának, szükségleteinek; az utóbbiban mások szívének dobogása is hallik és segít Istenhez szólnunk, és hozzá fölemelkednünk. Az elsőben kerülünk minden keresettséget, mert Isten nem a szavak, a mondatok választékosságát, hanem a lélek készségét, jóakarátát nézi; a másodikban válasszunk olyan imádságokat, melyek egyéni lelkiállapotunknak, szükségleteinknek legjobban megfelelnek. Részesítsük mégis közülök

előnyben azokat, melyeket az Egyház a maga tekintélyével is támogat s különös módon ajánl híveinek magánajtatosságába.

De bármennyire hasznos, sőt szükséges a szóbeli imádság, rendes körülmények között mégsem elég ahhoz, hogy a lélek – főleg a szerzetes lélek – a tökéletességre eljusson. Ennek szinte múlhatatlan feltétele a belső, más néven elméleti imádságnak buzgó gyakorlása.

3. A belső imádság

Ezzel az összefoglaló névvel jelöljük az imádságnak mindazokat a neveit, melyek az imádkozó gondolatait és érzelmeit oly módon fejezik ki, hogy nem keresnek rá határozott és több-kevesebb szavatossággal mondattá fűzött szavakat, hanem lényegük szerint a lélek mélyén mennek végbe és ott is maradnak. Szavakat csak annyiban használ, amennyiben az ember értelmi működése és érzelmeinek természete nem tud teljesen ellenni a szavak segítségével nélkül. De azért a szavak rendszeren csak belsők s maga az imádkozó sem tudna pontosan számot adni róluk.

4. Az elmélkedés

(Meditatio)

A belső imádságnak többféle foka van s vele rendszerint párhuzamos a léleknek a tökéletesség útján való haladása. Legelső foka az elmélkedés. Ebben a lélek komoly és beható megfontolás tárgyává teszi azokat az indítókat, melyek őt Istennek odaadó szolgálatára ösztönözhetik. Meg akarja ismerni az erények szépségét, kívánatos voltát s kutatja azokat az eszközöket, melyek segítségével megszerezheti őket. Közben állandóan önmagán van a szeme: pártatlanul vizsgálja cselekedeteit s a bennük észrevett tökéletlenségekre, hibákra és bűnökre keresi az orvosságot. Egyre jobban és jobban meg akarja ismerni az Istent, hogy annál tökéletesebben szerethesse és szolgálhassa őt. S mivel Isten önmagát szent Fiában, a megtestesült Igében mutatta meg nekünk, az Úr Jézus élete és tanítása lesz főtárgya elmélkedéseinek s az ő képmására törekszik magát alakítani. Minél hívebben utánozza őt, annál nagyobb szeretetet tanúsít ezáltal Isten iránt s viszont a mennyei Atya is annál jobban szereti őt, minél hasonlóbbnak látja isteni Fiához.

Elméletében állandó kapcsolatot keres az egyházi évvel; tárgyát azokból az eseményekből, hitigazságokból veszi, melyeket az Egyház a különböző időszakokban ünnepel. Ily módon az elmélkedés magánimádság létére is legszorosabban összefügg a liturgiával s a lelki életnek ez a kettős forrása közösen táplálja és termékenyíti meg a lelket. Maguk a liturgikus szövegek (missale, breviarium) tartalmi mélységüknél és alkalmi voltuknál fogva kitűnő és bőséges anyagot nyújtanak az elmélkedéshez. De használhatja egyszerűen a Szentírást is, vagy pedig olyan könyveket, melyek az elmélkedés anyagául szolgáló igazságokat már némileg földolgozzák s ezzel a lélek munkáját megkönnyítik.

Az elmélkedés nem éppen könnyű dolog; azért a lelki élet mesterei már a legrégebbi időben bizonyos utasításokat adtak, hogy tanítványaikat az elmélkedés gyakorlatára rásegítsék. Pontosabban meghatározott módszerekkel azonban először csak a XV. században találkozunk,¹¹¹ melyeket azután a következő kornak kiváló szentjei és lelki írói (Alkantarai Szent Péter, Loyolai Szent Ignác, Szalézi Szent Ferenc, P. Granadai Lajos, a párizsi Saint Sulpice szeminárium és kongregáció alapítója: Olier, utána Tronson) tovább fejlesztettek és megállapítottak. A különböző módszerekben vannak olyan vonások, melyek mindnyájukkal közősek, s amelyeket éppen azért a legfontosabbnak kell bennük tekintenünk. Ilyen mindjárt

¹¹¹ Pourrat: La spiritualité chrétienne, III. 6–34.

az előkészület. Maga a Szentlélek figyelmeztet bennünket: „Az imádság előtt készítsd el lelkedet és ne légy mint az Istent kísértő ember.”¹¹² Ez ismét lehet távolabbi, közelebbi és közvetlen. A távolabbi előkészület maga a bűnt kerülő, önmehtagadó, összeszedett és alázatos élet. Minél jobban megvan ez bennünk, annál könnyebben tudunk imádság idején magunkba szállni és az isteni igazságokba elmerülni. A közelebbi előkészület rendszerint este történik, amikor is figyelemmel hallgatjuk vagy gondosan átolvassuk a másnapi elmélkedés anyagát s már akkor különösen ráirányítjuk gondolatainkat azokra a pontokra, melyeknek ránk vonatkozó gyakorlati jelentőségét észrevettük. Másnap fölébredéskor és öltözködés alatt egész könnyedén ugyan, de mégis ezekkel a gondolatokkal foglalkozunk s nekik megfelelő érzelmeknek adjuk át magunkat. Végül a közvetlen előkészület abban áll, hogy élő hit által a mindenütt – szivünkben is – jelenlévő Isten színe elé helyezkedünk, végtelen fölsége előtt mélyen megalázódunk és méltatlanságunk, nemkülönben minden jóra való képtelenségünk tudatában bizalommal kérjük elmélkedésünkhöz a Szentlélek segítségét.

Ezután következik a tulajdonképpeni elmélkedés. Először is megfontoljuk azokat az igazságokat, melyek elmélkedésünk tárgyául szolgálnak. Hitünk és értelmünk segítségével törekszünk őket minél világosabban megismerni s minél szilárdabb meggyőződésünké tenni. Szemügyre vesszük belső szépségüket, amely Isten végtelen szépségét sugározza vissza s már ezért hathatós ösztönzésül szolgál arra, hogy szeressük és életünkben megvalósítani igyekezzünk őket. De meglátjuk – és pedig részletekbe menően – gyakorlati jelentőségüket is, hogy tudniillik életünknek Isten akarata szerint való berendezésére és az örök boldogság megszerzésére mennyire hasznosak és szükségesek. Közben mindig vizsgáljuk magunkat, hogy miképpen vagyunk ebben vagy abban a tekintetben, mit kell tennünk, hogy a bajokon segítsünk, a hiányokat pótoljuk s a jóban előrehaladjunk. Mindezt az imádnak, a szeretetnek, hálának, megalázódásnak s a bánatnak stb. indulatai kísérik; s azok a kérések egészítik ki, melyekben a hibák, bűnök leküzdésére és az erények elsajátítására szükséges kegyelmeket törekszünk Istentől kieszközölni.

A befejezésben visszatekintünk az elmélkedés egész folyamára, hogy megtettük-e mindazt, ami tőlünk tellett; megköszönjük Istennek a kapott világosságot és kegyelmi ajándékokat; bocsánatot kérünk tőle az elkövetett mulasztásokért; valamely gyakorlati jelentőségű pontban részletes jóelhatározást teszünk és megvalósítására Isten áldását kérjük.

A különböző módszerek mindezeket a mozzanatokat még pontosabban kidolgozzák és jobban a részletekbe menő szabályokat adnak. Ezek közül ma legelterjedtebb az, amely Szent Ignác nevét viseli; s amely a lélek három alapképességére: az emlékezetre, az értelemre és az akaratra támaszkodik. Közvetlen bevezetője – az előkészületi imádság után – két úgynevezett előgyakorlat (praeludium). Az elsőben képzeletünket erősen ráirányítjuk a tárgyra (compositio loci); a másodikban pedig kérjük Istentől azt, amit jelen elmélkedésünkkel el akarunk érni. Azután az emlékezet áttekinti az elmélkedés anyagát, majd az értelem minden oldalról megtekinti és részletesen földolgozza s munkája alapján az akarat teljes erővel törekszik elfordulni a rossztól és átkarolni a jót. Az aznapra vonatkozó különös, meghatározott jóföltétel után beszélgetést (colloquium) folytatunk a mennyei Atyával, az Úr Jézussal, a Boldogságos Szűzzel s utána valami szóbeli imádságot (Pl. Anima Christi... Krisztus lelke szentelj meg engem) mondunk. Végezetül röviden áttekintjük az elmélkedés egész folyamatát s megállapítjuk azokat a hibákat, melyeket közben elkövettünk, hogy a következő alkalommal elkerülhessük őket.

Az elmélkedésnek ez a módja az értelmi beláttatásra és az akarat erősítésére helyezi a hangsúlyt s ezért kiváló szolgálatot tesz mindazoknak, kiknek életét nagyrésztben a világgal való érintkezés: a külső tevékenység és apostolkodás foglalja le.

¹¹² Sir 18,23.

A másik részletesen kidolgozott módszer a Saint-Sulpice-é. Ez az előkészület tekintetében megegyezik a Szent Ignác-félével, csak az előgyakorlatok hiányzanak belőle. Magának az elmélkedésnek három része van: az imádás (adoration), az egyesülés (communion) és a közreműködés (cooperation). Az elsőben szemünk elé állítjuk az Úr Jézust (Olier azt mondja: Jésus devant les yeux: Jézus szemünk előtt), mint aki mintaképe annak az erénynek, forrása annak az igazságnak, melyről elmélkedni akarunk. S utána elmerülünk az imádás, csodálat, szeretet, dicséret, hála stb. érzelmeibe. A második részben (Olier szerint: Jésus dans le coeur: Jézus szívünkben) magunkra alkalmazzuk, szívünkbe fogadjuk az elsőnek a gyakorlati tanulságait és igyekezzünk minél jobban meggyőződni az illető erény vagy igazság nagy értékéről, hasznosságáról és szükségességéről s kérjük Istentől azt a kegyelmet, hogy elsajátíthassuk, a magunk lelki életébe belegyökerezethessük.

A befejezésben (Olier: Jésus dans les mains: Jézus kezünkben) megvizsgáljuk jelen lelki állapotunkat s megfelelő jó elhatározásokat teszünk; megköszönjük Istennek a kapott kegyelmeket, bocsánatot kérünk az elkövetett hibákért, mulasztásokért, s az elmélkedés gyümölcseként egy „lelki csokrot” viszünk magunkkal napi foglalkozásaink közé: vagyis egy olyan gondolatot, mely imádság közben nagyon megragadott bennünket s azért alkalmas jelszó és hathatós buzdítás lesz lelki harcunkban. S végezetül mindezt a Boldogságos Szűz anyai kezébe tesszük le.

Ez a módszer különösen hangsúlyozza az Isten iránt való hódolatot és a kegyelem szerepét megszentelésünkben, valamint a Boldogságos Szűz iránt való gyermeki bizalmat. Azonfölül nagyobb szerepet juttat az érzelmeknek, anélkül azonban, hogy az értelmi megfontolások szilárd és biztos talaját elhagyná.

Lehet az elmélkedést még a következő egyszerűbb módokon is végezni:

1. Szemléljük lélekben a) azokat a személyeket, melyek elmélkedésünk anyagában szerepelnek s mindazt a jót vagy rosszat, melynek képviselői, b) Hallgassuk beszédüket s még azokat a szavaikat is, melyek csak lelkük mélyén hangozhattak el. c) Vizsgáljuk behatóan cselekedeteiket s keressük az okokat, melyekből származtak. S igyekezzünk mindebből valami lelki hasznot húzni. (Szent Ignác.)

2. A képzelet által támogatott értelmünk az öt külső érzék példájára vizsgálja az Úr Jézus, a Boldogságos Szűz életének egyes eseményeit vagy valamely igazságot, mely alkalmas rá, hogy ily módon foglalkozzunk vele. Pl. lelki szemünkkel nézzük az Üdvözítő szenvedésének valamely jelenetét, hallgatjuk az ott elhangzó szavakat, megízleljük annak a bizonyos szenvedésnek keserűségét, szagoljuk az Üdvözítő erényeinek édes illatát vagy ellenségei gonoszságának undorító bűzét, megtapintjuk a durva keresztet, a szűrős tövist stb. S közben fölgerjesztjük magunkban a megfelelő érzelmeket és jó elhatározásokat. (Szent Ignác.)

3. Megvizsgáljuk lelkiismeretünket Isten és az Egyház parancsaira vonatkozólag, hogyan engedelmeskedtünk nekik; végig megyünk az egyes érzékeken (látás, hallás stb.), hogy miképp használtuk őket, a főbűnökön és velük ellentétes erényeken, hogy lássuk, mit vétettünk, mit kell kerülnünk és mit elsajátítanunk. Ezt a vizsgálatot mindenütt az Isten iránt való szeretet, megalázódás, bánat stb. érzelmei kísérik és buzgó kérés fejezi be. (Szent Ignác.)

4. Valami szóbeli imádságot végzünk, de egészen lassan, minden szó értelmét jól átgondolva s megfelelő érzelmek kíséretében levonva belőlük a megfelelő tanulságot. (Szent Ignác.)

5. Olvashatunk valamely lelki könyvet (Szentírást, Krisztus követését); s egy-két mondat után megállunk, elgondolkozunk tartalmáról, magunkra alkalmazzuk, fölkeljük a megfelelő érzelmeket s levonjuk a kínálkozó tanulságot. Azután tovább folytatjuk, még csak el nem telt az elmélkedésre szánt idő. Ez a mód különösen nagy fáradtság esetén tesz jó szolgálatot, úgyszintén akkor, ha a szórakoztató gondolatok túlságosan zaklatnak bennünket.

Végül nem szabad elfelejtenünk, hogy a kérés nagyon fontos eleme az elmélkedésnek, azért azt mindig buzgón és bizalommal kell gyakorolnunk.

A módszereknek megvannak a maguk előnyei s nemcsak a kezdők, hanem az elmélkedésben már előhaladtak is sokszor nagy segítséget találnak bennük. Mindazáltal nem szabad elfelejtenünk, hogy a módszer nem tartozik a lényeghez s még kevésbé azonos magával az elmélkedéssel. Szükség van rá addig, míg hasznát látjuk; ha ellenben azt vesszük észre, hogy lelkünknek Istennel való érintkezését nem mozdítja elő, hanem inkább akadályozza, ez annak a jele, hogy Isten más úton és nem bizonyos módszerek által akar vezetni bennünket. Ez esetben ne keressünk továbbra is támasztékot ott, ahol úgy sem találunk, hanem engedjük át magunkat nyugodtan a kegyelem vonzásának, irányításának.

A régi szerzetesek napi rendjében nem volt külön idő kitűzve az elmélkedésre; elfoglaltságuktól és egyéb körülményeiktől függött, hogy napközben mikor és mennyi időt tudtak rá szentelni. Később azonban a különböző rendek vezetősége jónak látta, hogy a napi elmélkedés idejét és tartamát pontosabban meghatározza. Fél óra a legkevesebb, amit ma megkívánnak; a legtöbb szerzet azonban nem elégszik meg ezzel, hanem naponként egy órát ír elő. Sőt vannak rendek, melyek még ennél is többet. S valóban, aki komolyan törekszik a tökéletességre, az látja, hogy az elmélkedésre fordított idő sohasem sok: annyi megbeszélni és elintézni valója van Istennel. S viszont minél nagyobb tökéletességre jutott valaki, annál inkább szereti az elmélkedést, mert annál jobban érzi magát Isten társaságában, a jóságos mennyei Atya szívében.

Az elmélkedés sok nehézséggel jár, de nem szabad előttük meghátrálni. A kezdők sokszor panaszkodnak arról, hogy nincsenek gondolataik. Ámde az elmélkedés nem tudományos vizsgálódás, nem filozófiai eszmélődés, hanem imádság; s nem az imádkozik jól, akinek sok a gondolata, hanem az, akiben nagy a szeretet. Hosszas okoskodás, új meg új eszmék hajhászása helyett igyekezzék gyakorlativá tenni s minden részében Istenre és lelke javára irányítani elmélkedését.

Nagy akadály a szárazság és a nyomában járó kellemetlenség érzete. Az a benyomásunk, hogy semmit vagy csak nagyon keveset tudunk tenni s így elmélkedésünk nem egyéb, mint időpazarlás. De nem szabad elcsüggednünk, még kevésbé abba hagynunk az elmélkedést. Vizsgáljuk meg ez esetben magunkat, vajon oka vagyunk-e valamely szándékos hiba vagy bűn által annak, hogy ez a lelki állapot bekövetkezett. Ha igen, törekedjünk teljes erőnkől kiküszöbölni az okot; ha nem, tekintsük a szárazságot próbának, melyet Isten bocsátott ránk. Isten az ő kegyelmeivel majd pótolja azt, amit mi magunk ilyenkor nem tudunk kifogástalanul elvégezni. Nem nyilvánvaló eredményt vár tőlünk, hanem jóakarátu erőfeszítést, amellyel jobban megmutathatjuk hűségünket, mint ha érezhető áhítat emelne, segítene bennünket.

A szórakoztató gondolatok is nagy akadályai az elmélkedésnek; igazi kárt azonban csak a szándékos szórakozások tesznek. Ezekkel szemben azután legyünk határozottak: késedelem nélkül, teljes erővel törekedjünk őket elűzni magunktól. Lehet, hogy ismét visszatérnek; nem baj: megismételjük azt, amit előbb tettünk, s megismételjük fáradhatatlanul mindannyiszor, ahányszor újra meg újra zaklatnak. Minden egyes komoly föllépésünk ellenük nagyon érdemszerző. „Szalézi Szent Ferenc azt mondta, hogy ha imádság közben egyebet se tennénk a szórakoztató gondolatok és kísértések elűzésénél, imádságunk mégis jó volna. Sőt Tanler azt mondja, hogy annak, aki állhatatos a szárazsággal végzett imádságban, Isten nagyobb kegyelmet ad, mint ha sokat imádkozott volna nagy és érezhető áhítattal.”¹¹³ A szórakozások hessegetésénél azonban nem szabad megállnunk, hanem szemügyre kell vennünk, hogy miből származnak, és ha megtaláltuk az okot, azt kell az útból eltávolítanunk s ily módon szabaddá tennünk lelkünket Isten felé való szárnyalásában.

¹¹³ Liguori Szent Alfonz : Megegyezés Isten akaratával, 53. l.

5. Az érzelmes (affektív) belső imádság

Az elmélkedésnek soha, még kezdő fokán sem szabad kizárólag vagy nagyrészt okoskodásból állnia, mert ez nem lenne imádság, hanem legfőljebb tudományos vizsgálódás vagy bölcselkedés. Ha pedig már huzamosabb ideig gyakoroltuk magunkat benne, az értelem munkájára vagyis az úgynevezett megfontolásokra egész természetesen mind kevesebb és kevesebb szükségünk lesz. Azok az igazságok ugyanis, melyeket oly sokszor átgondoltunk és oly részletesen meghánytunk-vetettünk, mind nagyobb és nagyobb világosságban állnak előttünk, teljes meggyőződésünkkel válnak s utoljára szinte vérünkbe mennek át. Főösleges tehát, hogy még ezután is minden alkalommal hosszabb ideig foglalkozzunk velük, körülményesen fontolgassuk őket s még mindig keressük bennük cselekedeteink indítóokait. A keresés ideje most már elmúlt s nincs más tennivalónk, mint hogy egy-két gondolattal fölelevenítsük, tudatossá tegyük ezt vagy azt az igazságot, szemünk elé állítsuk ezt vagy azt az eseményt, melyet elmélkedésünk tárgyául választottunk; s azután átadjuk magunkat azoknak az érzelmeknek, melyeket az illető eseményekkel, igazságokkal kapcsolatban a kegyelem segítségével minden különösebb erőlködés nélkül föl tudunk kelteni.

A mondottakból következik, hogy hiba volna a belső életet, a tökéletesség útján a kezdő lépéseket mindjárt ezzel az érzelmes imádsággal kezdeni. Kétségtelen ugyanis, hogy *rendszerint* a legtöbb lélekre jóideig a fontolgatásokkal összekötött elmélkedés a leghasznosabb, mert csak ezáltal tud elmélyülni az isteni igazságokban, tesz szert szilárd elvekre, meggyőzésekre s szerez komoly önismeretet. Már pedig mindez szükséges föltétele az előhaladásnak. De másrészt meg óvakodnunk kell attól, hogy ne tapadjunk hozzá túlságosan az elmélkedés első formájához s ne maradjunk meg mellette még akkor is, mikor tapasztalatból tudjuk, hogy minden jóakarátú igyekezetünk ellenére se hozza meg már gyümölcsét. S ha ezenfölül még valami idegenkedés-félét is érzünk a fontolgatásokkal szemben s viszont egy-két gondolat elég, hogy lelkünk táplálékot találjon benne s szívünk fölmelegedjék: ez biztos jele annak, hogy nyugodtan áttérhetünk, sőt saját érdekünkben át is kell térnünk az affektív imádságra.

Az egyszerűbb, vagy természetüknél fogva érzelmesebb lelkeknél rendszerint gyorsabban bekövetkezik ez az állapot, sőt akárhányszor kezdettől fogva csakis ezt az imádságos módot tudják eredményesen gyakorolni.

Ennek az imádságnak többféle haszna van a közönséges elmélkedéssel szemben. Először is az érzelmek gyakori fölkelése által folyton növeli szívünkben az Isten iránt való szeretetet, ébren tartja és szítja bennünk a tökéletesedés után való vágyat s ily módon leghathatósabb eszközévé válik az Istennel való bensőbb, állandóbb egyesülésnek. Azután az a lelki öröm, melyet benne találunk, megkönnyíti az élet terheit, sőt kívánatosá teszi előttünk a testi-lelki szenvedéseket. S mivel nem olyan fárasztó, mint a közönséges elmélkedés, szívesen szentelünk neki több és több időt, s fölhasználhatjuk rá azokat a szabad pillanatokat is, melyek fontolgotó elmélkedésre nem volnának alkalmasak.

Vigyáznunk kell azonban, hogy ne erőlködjünk az említett indulatok fölkelésében és ne akarjuk őket mindenáron *érezni*. Tudnunk kell, hogy itt nem természetes folyamatokról s tetszés szerint földézhető lelki állapotokról van szó, hanem a kegyelem működéséről és természetfölötti hatásairól. Mindez pedig a lélek felsőbb részében, az akaratban megy végbe, tehát lény szerint tisztán szellemi, s azért mellékes, hogy a szónak megszokott értelmében érezzük-e őket vagy nem.

Végül ne felejtsük el, hogy az érzések, indulatok bármily nagy ereje, heve még nem maga a tökéletesség. Ne állapodjunk meg tehát náluk, hanem egyre alázatosabban s egyre buzgóbban törekedjünk magunkat az *erényekben* gyakorolni.

6. Az egyszerű hit imádsága¹¹⁴

A lelki élet fejlődésével még tovább egyszerűsödik az elmélkedés. Az előbbi fajtájánál még szükséges volt egy-két egész rövid megfontolás és csak annak nyomában fakadtak érzelmek; most már azonban megszűnik az értelemnek minden okoskodó, következtető munkája s helyébe a lélek egyszerű, de mélyreható tekintete lép.

Az értelem munkájával párhuzamosan mind egyszerűbbé válnak az érzelmek is. Azelőtt még bonyolultak voltak; szavakat kerestünk, hogy kifejezzük őket; s elménk újra meg újra fölidézte indítóokaikat, különben nem tudtunk volna elmerülni és megmaradni bennük. Most nincs szükségünk ilyesmire: a lélek csak látni és érezni akar, s azt a már megismert igazságok alapján okoskodás nélkül, egész közvetlenül meg tudja tenni.

Azelőtt gyorsan változtak érzelmeink: egymás után, ismételten fölkellettük a hitet, reményt, szeretetet, hálát, alázatot stb. úgy amint az elmélkedés tárgya alkalmat nyújtott rá. Most már nem törekszünk erre, nem érezzük szükségét, lelkünk beéri egy-két érzélemmel, jó sokáig elidőzünk náluk, szívünk csendesen kiárad s szinte érezzük Isten közelségét.

Az elmélkedés tárgya is egyre kevesebb lesz. Azelőtt szerettük a változatosságot. Az Üdvözítő életének eseményei, Isten tulajdonságai, az egyes hitigazságok sorra jöttek és igyekeztünk minél részletesebben foglalkozni velük s minél jobban kiaknázni őket. Most nem kívánunk nap-nap után másról elmélkedni: egy gondolat, egy nyugodt tekintet – sokszor egész általánosságban – Istenre, az Úr Jézusra vagy valamely hitigazságra, már megragadja és hosszabb időre kielégíti lelkünket. Valahogy ráfeledkezünk, elmerülünk szemléletében, és nemcsak jól érezzük magunkat, hanem meg is világosodunk s akaratumk megedződik a jóra. Ily módon ez az egyszerű, de mély és huzamos tekintet nemes elhatározásoknak, hatalmas nekilendüléseknek forrása lesz.

Tévedés volna azonban azt hinnünk, hogy a léleknek ezek az elmerülései nagyon soká tartanak s hogy talán mindig érezhető áhítat-féle kíséri őket. Ellenkezőleg. Bizonyos idő múlva szórakoztató gondolatok kezdenek zavarni bennünket; ez figyelmeztetés arra, hogy más gondolatra, igazságra menjünk át és adjunk új táplálékot lelkünknek. S ha így sem tudjuk megfékezni a képzelet csapongását, sőt attól kell tartanunk, hogy imádság helyett csak elfecséreljük az időt, akkor térjünk vissza az affektív imádsághoz s maradjunk meg nála addig, amíg lelkünk megint szükségét nem érzi a nagyobb egyszerűségnek. Ezt a hajlamát aztán kövessük haladéktalanul s folytassuk ismét örömmel azt, amit egyidőre elhagytunk. A jóleső „érzés”-ről pedig tudnunk kell, hogy az itt még inkább szellemi természetű, mint az affektív imádságban; s míg a lélek felsőbb részében megvan, az alsó rész talán szárazsággal küzd. Sőt a szárazság néha a felső részre is átterjed; s ilyenkor nem tehetünk mást, mint hogy alázatosan, türelemmel viseljük el ezt az állapotot.

Isten tehát ebben az imádságban sem vezet bennünket csupa virágos mezőkön, hanem sokszor göröngyökkel, tövisekkel hinti be utunkat. Ezt tudnunk kell, hogy zavarba ne jöjjünk, meg ne ijedjünk s a ránk váró küzdelem miatt csüggedten abba ne hagyjuk az imádságot.

7. Misztikus imádságok

Imádkozni csak az isteni kegyelem támogatásával tudunk. Szent Pál szavai szerint „senki sem modhatja: Úr Jézus! hanem csak a Szentlélek által.”¹¹⁵ De emellett fontos szerepe van benne az ember munkájának is, mely nélkül a kegyelem nem érlelné meg gyümölcsét. Az az erőfeszítés azonban, melyet ki kell fejtenünk, lelki előhaladásunkkal párhuzamosan egyre

¹¹⁴ Szent Terézia az „összeszedettség imádságá”-nak mondja, Bossuet az „oraison de simplicité” (egyszerűség imádsága) nevet adta neki. Mások „szerzett szemlélődés”-nek (contemplatio acquisita) nevezik, ellentétben a misztikus kontemplációval (contemplatio infusa), melyet Isten önt a lélekbe.

¹¹⁵ 1Kor 12,3.

kisebb lesz s a mi személyes munkánkból mind többet és többet vesz át és végez el a kegyelem. Ezt láttuk már az érzelmes, de főképpen az egyszerű hit imádságánál. Bizonyos idő múlva azután elérkezik a lélek ahhoz a határhoz, ahol az imádság többé már nem annyira a kegyelemtől segített emberi tevékenység gyümölcse, mint inkább Istentől jóságosan lelkünkbe öntött állapot. Lényeges tulajdonsága szerint olyan, hogy magunktól s a kegyelem rendes támogatásával nem is tudnók előidézni. Isten nyújtja s mi önmehtagadó, erényes életünkkel csak előkészíthetjük rá lelkünket, s mikor Isten jónak látja és meg akarja adni, alázatosan és hálásan elfogadjuk. Viselkedésünk tehát vele szemben szenvedőleges (passzív). Ez nem az emberi tevékenység teljes megszűntét jelenti, hanem csak azt, hogy ez a tevékenység alárendelt szerepű s jóformán csak az isteni behatás elfogadására s a léleknek vele szemben való engedelmességére szorítkozik.

Természetfölöttinek is szokták nevezni. Ez a jelző tulajdonképpen minden imádságra ráillik. A különbség mégis az, hogy míg a közönséges imádságban a természetfölötti elem el van rejtve a többé-kevésbé *fárasztó* emberi tevékenység alatt, addig ebben a rendes emberi cselekvés természetét fölülhaladó módon és szembetűnően nyilatkozik meg a kegyelemnek és főleg a Szentlélek ajándékainak hatása, működése. Azt az imádságot, melynek ez gyakori és tartós tulajdonsága s melyet éppen azért a léleknek imádság közben tapasztalható kisebb-nagyobb passzivitása, szenvedőlegessége jellemez, Istentől belénk öntött vagy misztikus szemlélődésnek (*contemplatio infusa seu mystica*) nevezzük.

A misztikus szemlélődést saját erőnkkel megkísérelni nemcsak eredménytelen, de egyúttal vakmerő törekvés is volna. Célt nem érnénk vele, hanem helyette Istennek igazságos haragját vonhatnók magunkra azért, hogy erkölcsi előkészület nélkül s illetéktelenül akartunk betolakodni olyan területre, melyet számunka még nem nyitott meg. Alázatosan vágyakozni utána azonban nemcsak szabad, hanem önmagában véve dicséretes dolog is; és pedig azért, mert a misztikus imádság rendes körülmények között nagyobb segítséget nyújt a tökéletességre való törekvésben s hathatósabb eszköze az Istennel való belső egyesülésnek, mint a közönséges imádság. Mikor tehát utána vágyakozunk, ez a vágyakozásunk olyan valamire irányul, ami Isten előtt kedvesebbé tesz bennünket s így nincs benne semmi vakmerőség. Egészen másképp áll a dolog azokra a rendkívüli jelenségekre vonatkozólag, melyek néha a misztikus állapot kísérői, (elragadtatások, látomások stb.) de nem tartoznak annak lényegéhez. Aki ilyesmit kíván, abban nincs igazi alázatosság; s egyúttal a csalódás nagy veszélyének teszi ki magát, minthogy az erős vágy s a fölcsigázott várakozás könnyen okozhat – főleg beteges idegzetű egyéneknél – különböző, tisztán szubjektív jellegű káprázatokat (hallucinációkat). – De a tisztán misztikus kegyelmek után való vágyakozásban is nagyon kell vigyáznunk, mert megeshetik, hogy csak titkos hiúság vezet bennünket, mely valami különlegesben, a közönségesnél nagyobb és értékesebb dologban keres magának táplálékot. S ha úgy érezzük, hogy valóban nem a hiúság, hanem a tökéletesség után való őszinte vágy lelkesít bennünket, akkor is nyugodjunk bele teljesen Isten szent akaratába, ha ő más úton kíván vezetni bennünket s esetleg más eszközökkel segít rá ugyanannak a célnak elérésére.

A misztikus kegyelmekkel elárasztott lelkek gyakran beszélnek ennek az állapotnak kimondhatatlan édességeiről. Teljesen igazuk van; de ha csak ezekre a nyilatkozataikra gondolunk, nagyon egyoldalú képet alkotunk róla. A misztikus imádságban a lélek valóban sokszor a mennyország előízét érzi; ez az állapot rendszerint olyan szenvedésekkel is kapcsolatos, minők a lelki élet közönséges útjain egészen ismeretlenek. De viszont éppen ezek a szenvedések tisztítják meg a lelket még az utolsó salaktól is, amely hozzá tapad, s ezek készítik elő azt a legtökéletesebb egyesülést, mely ebben a földi életben, ennek a testnek bilincsei között a végtelen Isten és gyarló teremtménye között lehetséges.

A misztikus imádságban is több fokozatot különböztethetünk meg. Ezek megállapításában azonban nincs teljes egyöntetűség a misztikus írók között. Ennek legfőbb

oka az, hogy Isten az ő kegyelmeinek és ajándékainak osztogatásában teljesen szabad s oly sorrendben és oly fokban adja őket a lelkeknek – még a legjobban fölkészülteknek is, – amint neki tetszik. Azután meg az egyes misztikus lelkek, mikor állapotukat elmondják vagy leírják, olyan kifejezéseket használnak, melyek nézetük szerint legjobban visszatükröztetik a valóságot; s ily módon megtörténik, hogy az egyik ezt, a másik meg azt a kifejezést használja, mikor pedig talán ugyanazt az állapotot akarja jellemezni. Ebből aztán azt a téves következtetést lehet vonni, hogy a misztikus imádság mindmegannyi különböző módjáról van szó. S viszont vannak, akik a misztikus élet legfőbb mozzanatát ragadják meg és csak azokat írják le nagy részletességgel; s azt a benyomást keltik, mintha a többi jelenségeket nem is ismernék.

Szent Terézia óta, aki a belső folyamatoknak egyik legpontosabb, legmélyrehatóbb megfigyelője és páratlanul szabatos leírója, mégis bizonyos egyöntetűség állt be s a misztika művelői általában az ő osztályozását fogadják el. Ez röviden a következő:

a) *A nyugalmi imádság.* Az isteni kegyelem ezen a fokon még csak az akaratot ejti rabul. Az a nagy természetfölötti világosság, mely a lélekre kiárad, nyilvánvalóvá, szinte kézzelfoghatóvá teszi előtte Isten végtelen jóságát; s ennek a jóságnak szemléletében valami nagy, ezelőtt nem tapasztalt nyugalom szállja meg és tartja őt mintegy fogva Isten színe előtt. A többi képesség: az értelem, az emlékezet és a képzelet néha szintén segítségére van az akaratnak, hogy elmerüljön Istenben; máskor azonban szabadon csapong s ezzel az akaratot zavarja. De nem kell velük sokat törődni. Igaz, nagyon alkalmatlanok lehetnek, de az akarat nyugalmi állapotát nem tudják megszüntetni. Szárazságot is sokszor érez a lélek, amely nagy szenvedést okoz neki; de nem baj, mert ez csak jobban megtisztítja. Heves kísértések is zaklatják, melyek komoly küzdelmet kívánnak tőle; de szintén csupán arra szolgálnak, hogy az erkölcsi erényekben annál jobban megerősödjék.

b) *Az egyesülés imádsága.* Ebben már Isten oly erősen hatalmába ejti a lélek belső képességeit, hogy azok már nem csaponganak többé szerteszét, hanem mind öfeléje irányulnak. Más szóval: itt már az akaraton kívül az értelem, az emlékezet és a képzelet is Istennek rabjává lesz. Ennek azután az a következménye, hogy a szórakozások általában véve elmaradnak. Isten fölfüggeszti az értelem természetes munkáját, hogy – Szent Terézia szavai szerint¹¹⁶ – ő maga annál jobban belenyomja a lélekbe az igazi bölcsességet. Ugyanezt teszi rendszerint az emlékezettel és képzelettel is; de néha-néha – mint Szent Terézia saját tapasztalata alapján állítja¹¹⁷ – ezek működése tovább is tart, s ilyenkor az egyesülés nem teljes. Az értelem és akarat azonban mindkét esetben Istenhez tapad, a másik két képesség alkalmatlankodását pedig nyugodtan kell tűrni.

Ez az imádság rendkívül előresegíti a lelket a tökéletesség útján: nagy bánatot ébreszt benne bűnei, mulasztásai miatt, erőt ad neki a legnagyobb megpróbáltatások elviselésére, szinte szomjaztatja vele a szenvedést, hogy Isten igazságosságát megengesztelje s áldozat legyen a bűnösökért. A legszebb és leghősiesebb erénygyakorlatok sarjadnak ki belőle.¹¹⁸

c) *Az extatikus imádság* (elragadtatás, önkívület). A lélek annyira elmerül Istenben, oly tökéletesen egyesül vele, hogy minden működése kizárólag és a legerősebben öbenne összpontosul s ennek következtében a külső érzékek tevékenysége részben vagy sokszor egészen is megszűnik. Látszatra hasonlít ez az állapot a természetes okokból származó önkívülethez (ájulás, epilepszia); a valóságban azonban a leglényegesebb különbség van közöttük. A természetes önkívületi állapotok alatt a lelki működések megállnak, s az öntudat hiánya mutatja, hogy beteges tünetekkel van dolgunk. Az extázisban azonban a léleknek tisztán belső tevékenysége a legmagasabb fokra emelkedik: lát, hall s mindenekfölött szeret. De összes tevékenységének tárgya annyira csak az Isten és az isteni dolgok, hogy ez a

¹¹⁶ Belső várkastély, V. 1.

¹¹⁷ Önéletrajz, 17.

¹¹⁸ Belső várkastély, V. 2.

kizárólagosság elvonja erejét a külső érzékektől, úgy hogy ezek az extázis alatt vagy teljesen, vagy legalább részben tétlenek maradnak. Ennek az állapotnak imádság-jellegét és értékét tehát az adja meg, ami bensőleg történik; maga az önkívület, illetőleg az érzékek működésének fölfüggesztése csak kísérő körülmény s valójában a testnek gyöngesége, amely nem bírja meg a léleknek kegyelemmel való, szokatlanul nagy fokú telítettségét s azért többé-kevésbé megroppan alatta.

Mivel tehát az extázis mint testi jelenség maguktól a misztikus kegyelmektől lényegesen különböző valami s a lelki haladást nem mozdítja elő, hanem ehelyett rendkívüliségénél fogva könnyen táplálékul szolgálhat a hiúságnak, nem is szabad utána vágyakoznunk. A szentek sokszor minden erejüket megfeszítették, hogy az extázis – különösen mások szeme láttára – hatalmat ne vegyen rajtuk.

d) *Az átalakító egyesülés imádsága vagy a lelki mennyező.* A misztikus imádságnak ezt a fokát egy utolsó és rendkívül fájdalmas tisztulási folyamat szokta megelőzni, melyet ily mértékben még soha nem tapasztalt külső és belső szenvedések okoznak. A lélek állapota valóságos vértanúság, melyet még csak fokoz Isten után való kimondhatatlan vágyódása. Emellett azonban tudatában van annak, hogy ez a sok és szinte határtalan szenvedés rá nézve a legnagyobb kegyelem, azért örömmel fogadja s kész volna ebben az állapotban akár a világ végéig megmaradni.¹¹⁹

Miután a lélek ezeknek a szenvedéseknek tüzeiben megtisztult, Isten megadja neki a végső nagy kegyelmet: nemcsak átmenetileg, hanem állandó módon egyesíti őt magával s érezteti vele boldogító jelenlétét. S éppen Isten jelenlétének hol világosabb, hol halaványabb, de mindamellet állandó, eleven tudata az, ami ezt a kegyelmi ajándékot az előbbiektől megkülönbözteti. Ez a tudat nemcsak a szorosabb értelemben vett imádság idején van meg, hanem egyéb foglalkozások között is. De ennél még fontosabb az a belső átalakulás, melyben az isteni Jegyes Keresztes Szent János szavai szerint¹²⁰ a lelket önmaga fölé emeli, mintegy megisteníti, azaz: amennyire ezen a földön lehetséges, részesévé teszi az isteni természetnek. A szárazság, belső szenvedések majdnem teljesen hiányzanak; kísértések is csak ritkán bántják s ekkor is rövid ideig tartanak. A lélek egészen megfeledezik önmagáról, gondolatai és érzelmei mind Istenben összpontosulnak, ami azonban nem akadályozza őt külső kötelességeinek teljesítésében. Uralkodó, mindent legyőző szenvedélyévé válik a szeretet, az Isten dicsőségéért, felebarátainak üdvösségéért való és a legnagyobb áldozatokra is kész buzgolkodás. S ebben az állapotban valósággal előízét érzi a mennyei boldogságnak.¹²¹

B) A szentségek

A kegyelmek legbőségesebb forrásai a szentségek. A szerzetesi tökéletesség szempontjából kettő jön tekintetbe: a törödelem vagy bűnbánat szentsége és az Oltáriszentség.

1. A törödelem szentsége

A törödelem szentsége az a szentség, melyben a pap Isten helyett és Isten nevében megbocsátja a hívő léleknek a keresztség után elkövetett bűneit. Föltétlenül, az üdvösség elvesztésének terhe alatt szükséges szentség annak, aki a keresztség után halálos bűnt követett el. Igaz ugyan, hogy a tökéletes bánat magában véve is tisztára mossa a lelket, de csak abban az esetben, ha az embernek szándéka van a megbánt bűnt meggyónni, hogy szentségi föloldozásban is részesüljön.

¹¹⁹ Belső várkastély, VI. 1.

¹²⁰ Szellemi párosének, 22. versszak

¹²¹ Vö. Belső várkastély, VII. 2–4.

De azon az eseten kívül, mikor a törödelem szentsége a régiek találó kifejezése szerint „mentődeszka a hajótörés után” (secunda post naufragium tabula) vagyis az örök halál veszedelméből ment ki, igen fontos eszköze még a lelki életben való előhaladásnak is. A tökéletesség, mely lényege szerint Isten szeretetében áll, a lélek nagy tisztaságát kívánja meg s anélkül el sem képzelhető. Csak az szeretheti ugyanis igazán az Istent, aki igyekszik távol tartani magától mindazt, ami Istennek végtelen szentségét sérthetné s ami hálátlanság volna atyái szeretetével szemben. Márpedig ezt teszi a bűn, még a legkisebb, de szándékosan elkövetett bocsánatos bűn is. A buzgó lélek tehát kettőre törekszik. Először is teljes erejével kerülni akar minden bűnt; s azután – ha gyarlóságból mégis megbotlott – azon van, hogy ezt a ráfröccsent sarat minél hamarabb lemossa magáról. Azért siet fölkeresni a törödelem szentségének fürdőjét, melyben azután nemcsak megtisztul, hanem egyúttal szentségi kegyelmeket is kap arra, hogy megerősödjék, állhatatos maradjon s a meggyónt bűnbe vissza ne essék. Ez a hatás már maga eléggé ajánlja a gyakori szentgyónást; s a szentek életében látjuk, mennyire törekedtek ezt lelkük javára a lehető legjobban kihasználni. Az Egyház azonban szerető gondosságában még külön is szívére köti a szerzeteseknek, hogy minél gyakrabban – és pedig hetenkint legalább egyszer – járuljanak a törödelem szentségéhez.¹²²

E szentség szükséges kellékei a lelkiismeretnek előzetes megvizsgálása, a bűnök megvallása, a bánat és az az elhatározás, hogy többé nem vétkezünk. Ha halálos bűnökről vádol lelkiismeretünk, azokat nemük és – amennyire vissza tudunk rájuk emlékezni – számuk szerint kell meggyónnunk. A bocsánatos bűnöknél szintén jó ugyan, de nem szükséges ez a nagy pontosság; tulajdonképpen elég, ha meggyónjuk a súlyosabbakat, a többiekről pedig általánosságban vádoljuk magunkat. Annál azonban, aki komolyan törekszik lelkiéletet élni, könnyen előfordulhat, hogy utolsó gyónása óta semmi szándékos bűnt sem követett el; ilyen esetben meggyónt gyarlóságaihoz és bizonytalan bűneihez régebbi életéből kell kapcsolnia valamit, ami kétségtelenül bűn volt, vagy pedig valamely erény (pl. felebaráti szeretet), illetőleg parancs (pl. Isten negyedik parancsa) ellen elkövetett bűneiről vádolja magát legalább általánosságban. Ha ezt nem teszi, a gyónáshoz hiányzik az elégséges anyag s így nincs helye a föloldozásnak; az egyszer már meggyónt bűnök azonban ismételten is alkalmasak arra, hogy az ember föloldozást nyerjen alóluk s új szentségi kegyelmekben részesüljön.

A lelkiismeretvizsgálatot nagy gondossággal kell megejtenünk, kiterjeszkedve azokra az okokra is, melyekből elkövetett bűneink származnak; mert csak az okok megismerése és eltávolítása után tudjuk őket gyökeresen kiirtani. Emellett azonban kerüljük az aggályosságot; ha annyi gondot fordítottunk rá, mint amennyit komoly emberek fontos dolgaik elintézésére fordítani szoktak, nyugodtak lehetünk, még arra az esetre is, ha valamit kifelejtettünk volna. Az ilyen kifelejtett bűnt, ha halálos volt és később eszünkbe jut, kötelességünk a legközelebbi gyónásban megmondani; bocsánatos bűnnel azonban ezt sem kell tennünk.

Legyen nagy gondunk a bánat fölkelésére, mert ez a szentség legfontosabb eleme s enélkül teljesen hatástalan. Föltétlenül meg kell történnie még a föloldozás előtt, mert ez csak a már megbánt bűnöket bocsáthatja meg. A nagyobb biztonság és a szentség iránt való tisztelet azonban egyaránt megköveteli, hogy ne hagyjuk az utolsó pillanatokra, hanem már korábban, komoly előkészület kapcsán, lehetőleg mindjárt a lelkiismeretvizsgálat után keltsük föl. A bánat kétféle lehet: tökéletes és tökéletlen. Az előbbinek a forrása az Isten iránt való szeretet: azért bánjuk bűneinket, mert a végtelenül jó és mindenekfölött szeretetreméltó Istent bántottuk meg velük. A törödelem szentségében azonban elég a tökéletlen bánat is,

¹²² Codex Juris Canonici: Can. 595. §. 1. 3. – Egy középkori cisztercita írásban, melynek címe: Amulphi monachi de Boeriis Speculum Monachorum (Szerzetesek tükre) – már megtaláljuk a mai kánonnak ezt az utasítását. Ezt olvassuk ugyanis benne: „Hetenként legalább egyszer gyónjanak, hogy elkövetett bűneik bocsánatát nyerjék és nagyobb kegyelemben részesüljenek a bűnök elkerülésére. Migne: Patrol. 184, 1178.

mely ugyan nem Isten szeretetéből fakad, de indítóoka valamiképpen mégis Istenre irányul. Ilyen indítóokok: a bűn utálatossága, mellyel lelkünket beszennyezi, s ha súlyos, a sátán rabszolgájává teszi; továbbá az Isten igazságossága miatt bűneinkért ránk váró ideiglenes (földi vagy tisztítóföldi) és örök (pokolbeli) büntetésektől való félelem. A földi bajok azonban csak abban az esetben szolgálhatnak elégséges indítóokul erre a bár tökéletlen, de mégis természetfölötti bánatra, ha nem egyszerűen szerencsétlenségnek, hanem valóban Isten büntetésének tekintjük őket.

A bánatnak igaznak kell lennie; s ilyen csak akkor lesz, ha lelkünk mélyéből fakad. Az azonban nem tartozik lényegéhez, hogy érezzük is, mert tulajdonképpeni székhelye az értelem és az akarat. Ha értelmünk rosszalja a bűnt s akaratunk utálattal fordul el tőle, kellő bánatunk van, még ha egyébként hidegnek, száraznak érezzük is magunkat. Az érzés azonban mégsem egészen közömbös dolog, mert Isten ajándéka és jó szolgálatot tehet azáltal, hogy az akarat erejét fokozza s a bűnnel való szakítást megkönnyíti.

Szükséges továbbá, hogy mindennél nagyobb legyen; ismét nem az érzés, hanem az értelem ítélete és az akarat elhatározása szerint. Más szóval: a bűnt a legnagyobb rossznak tartjuk s legyünk készek inkább elszenvedni minden más rosszat, mint hogy vele Istent újra megbántsuk.

Végül egyetemesnek kell lennie, azaz ki kell terjednie minden súlyos bűnre; mert nem nyerhetjük meg az egyik halálos bűn bocsánatát, hacsak nem utáljuk, bánjuk valamennyit.

Aki bűneit *igazán* bánja, abban már megvan a komoly elhatározás, hogy a jövőben kerülni akarja őket. De jó és kívánatos, hogy a gyónó külön is keltse föl ezt az elhatározást s tegye föl magában erősen, hogy többé nem vétkezik. Megtörténhetik ugyanis, hogy valaki érez bizonyos bánatot, szégyenkezést bűnei miatt, mert belátja undokságukat, de még sincs komoly szándéka szakítani velük. Míg ellenben az az erős elhatározás, hogy nem ismétli meg őket, biztos jele annak, hogy bánata igazi volt. Az a félelem, hogy újra elesünk, semmiképp sem jelenti azt, hogy bánatunk és erős fogadásunk nem volt megfelelő; hanem csak lélektani következménye a múltban tapasztalt gyöngeségünknek. A lényeges az, hogy akkor, mikor a szentséghez járulunk, legyen meg bennünk az az őszinte, komoly elhatározás, hogy a bűnt teljes erőnkől kerülni akarjuk.

A töredelem szentségének kiegészítő része végül a gyóntató által föl adott elégtétel, melyet alázatos lélekkel kell fogadnunk s pontosan és buzgón teljesítenünk. Az egyébként időhöz nem kötött elégtételt is jó minél előbb elvégezni, egyrészt mert a szentség csak ezáltal válik teljessé, másrészt pedig, mert máskülönben könnyen elfelejthetjük.

Az Istent igazán szerető és a tökéletességre komolyan törekvő lélek azonban nem elégszik meg azzal, hogy időről-időre rendbe hozza Istennel való számadását, hanem igyekszik minél jobban elsajátítani és ápolni magában a *bűnbánat szellemét*. A bűnt a legnagyobb rossznak tartja, ami őt érheti; azért teljes erejével kerül mindent – még ha magában véve csekélységnek látszik is, – amivel Istent megbánthatná. Kerüli az alkalmakat; a keletkező rendetlen indulatot rögtön, alkudozás nélkül elfojtja; s részletes vizsgálódás tárgyává teszi, hogy miképp írthatná ki magából vagy tompíthatná le veszélytelenné azokat a természetes rossz hajlamokat, melyek bűnre vihetik. Gyakran gondol elkövetett bűneire vagy, ha a részletes visszaemlékezés új bűnalkalom lehetne, általánosságban bűnös voltára, hogy az újra meg újra megismétlődő bánat és megalázódás által annál jobban megtisztuljon s annál több kegyelmet nyerjen a következő harcokra. Ez a bánat azonban sohase fájuljon levertséggé, búskomorsággá, mert az igazi, Isten szerint való szomorúság és a bűnbocsánatból, az Istennel való kiengesztelődésből származó belső béke és tiszta, édes öröm nagyon is megfér együtt, ugyanabban a lélekben. Azt a csekély elégtételt, melyet a gyónásban kaptunk, pótolja ki és tegye teljessé egész életünk. Gyakoroljuk a külső és belső önmegtagadást s legyünk készek mindig kisebb-nagyobb áldozatokra. Végezzük ebben a szellemben állapotbeli kötelességeinket, mindazzal a nehézséggel, mely velük természetesen vagy sajátos

viszonyainknál fogva kapcsolatos. Fogadjuk Isten kezéből s ajánljuk föl neki penitenciául mindazokat a testi vagy lelki bajokat, szenvedéseket, melyek bennünket érnek; egyesüljünk tökéletesen az ő szent akaratával s hagyjuk, hogy tegye velünk azt, ami neki tetszik s akaratának megfelel. A mi egyetlen válaszunk legyen mindenre: Fiat! – Legyen meg Uram, a te szent akaratod.

2. Az oltáriszentség (Eucharistia)

Az oltáriszentség a legnagyobb ajándék, melyet Isten szeretete az embernek adott. Az a szentség, melyben az Úr Jézus teste és vére, istensége és embersége a kenyér és bor színe alatt valósággal jelen van, hogy az újszövetség áldozata és lelkünk eledele legyen. Míg a többi szentség csak közvetíti Krisztus kegyelmeit, az oltáriszentség magát a kegyelmek szerzőjét, az Úr Jézust tartalmazza. A többi szentség az emberek megszenteléséért van, az oltáriszentség ezenkívül az istentiszteletnek is legméltóbb eszköze. Mint áldozat első sorban Istent dicsőíti, mint szentség pedig az áldozásban lelkünket szenteli meg és táplálja az örök életre.

3. Az oltáriszentség mint áldozat, vagyis a szentmise

Az Isten iránt való tisztelet, hódolat az embernek első és legszentebb kötelessége. Ezt a kötelességet legjobban, Istennek legkedvesebb módon teljesíti az Egyház liturgiájával. A liturgia a Krisztusban egyesült hívek közösségének nyilvános, hivatalos istentisztelete, melyet a törvényes felsőbbség által vele megbízott egyén – a pap – az Egyház nevében végez. Középpontja, lelke a szentmise, az újszövetségnek vérontás nélkül való áldozata, mely a kenyér és bor színe alatt az Üdvözítőnek keresztáldozatát újítja meg s annak gyümölcseit alkalmazza az egyes lelkekre. „Magának a megváltásnak áldozata ez, mely jelen van a szentmisében, örökkévaló és egyúttal az időben is folyton tart, az égben Isten előtt, a földön az emberek között, Isten minden szándéka teljesedésének titka, mely egyszer végbement és szünet nélkül megújul.”¹²³

A szentmise tehát lényege szerint az imádságok imádsága, mely a legtökéletesebb módon juttatja kifejezésre mindazt, amit a Teremtő és a teremtmény egymáshoz való viszonya magában foglal. A legmélyesegesebb tiszteletadás Isten szent fölségével szemben, mert hiszen benne magának az ő szent Fiának alázatos hódolatát mutatjuk be neki; a legméltóbb hála megszámlálhatatlan jótéteményeiért, melyet itt az Üdvözítő szent szívével, szeretetével rovník le; végtelen értékű elégtétel, mert az Isten-ember testét és vérének nyújtjuk neki vétkeink váltságdíjául; végre a leghathatósabb könyörgés, mely biztosan megnyitja előttünk Isten irgalmának kincstárát, minthogy „igen kedves Fiának”¹²⁴ hangja száll föl hozzá az oltárról, ugyanaz a hang, mely egykor a keresztfán imádkozott értünk és „meghallgattatott az ő hódolatáért.”¹²⁵

Nagy boldogság a keresztényre nézve, hogy nem társtalan bolygó a mindenségben, hogy a lelki életet nem járja egyedül, magányos utakon, hanem testvérei vannak, akikkel együtt él, keresi az Istent és törekszik áldozatban, szeretetben a vele való ideiglenes és örök egyesülésre. Igaz, egyénisége nem szűnik meg; bizonyos fokig mindegyikünket másnak teremtett az Úr; s az egyéniségnek ez a különböző volta adja meg, mint már láttuk, a magánajtatosságnak létjogát. Vannak szükségleteink, melyek csak vagy legalább első sorban a mieink; ezeket külön kell megbeszelnünk és elintéznünk a jó Istennel. Ezenfölül azonban Krisztus Urunk akarata belekapcsol bennünket Egyházának szent közösségébe s ezzel azt a

¹²³ Dom Gea. Idézve: D. Vendeur: La Sainte Messe, p. 34.

¹²⁴ Mk 1,11.

¹²⁵ Zsid 5,7.

megbecsülhetetlen kegyelmet adja meg nekünk, hogy egyéni szeretetünknel, áhítatunknál s áldozatainknál mérhetetlenül többet nyújthassunk: az ő szeplőtelen Jegyesének, az Egyháznak szeretetét, áhítatát és a maga végtelen értékű áhítatát mutathassuk be az Istennek.

A szerzetes pedig egész különös módon Istennek szentelte magát, s élete nem egyéb, mint fogadalmi által neki hozott folytonos áldozat. Az ő áldozata azonban szintén nem magára álló, elszigetelt valami, nem kizárólagosan egyéni cselekedet. Igazi értékét az adja meg, igazán kedvessé az teszi Isten előtt, hogy szorosán egyesül azzal a nagy isteni, egyetlen áldozattal, melyet az Úr Jézus a keresztfán bemutatott és az Egyház liturgikus istentiszteletén: a szentmisében nap-nap után megújít. Ha minden keresztény élet a szentmiséből táplálkozik, annak kegyelmi hatásai alatt fejlődik ki, még fokozottabb mértékben igaz ez a szerzetesletről. Ott látja a szerzetes azt a fölséges példát, melyet követnie öröm és boldogság; onnét árad lelkébe a fény, mely világosan megmutatja neki az utat, és az erő, mely Krisztus követésére rásegíti. A nap legértékesebb részének azt tartja, melyet a szentmise mondására vagy hallgatására fordított. Ha fölszentelt pap, azon van, hogy mindig jó előkészülettel, tiszta lélekkel és a legnagyobb buzgósággal mutassa be a szentmisét. Lelkiismeretes gondot fordít arra, hogy pontosan megtartsa mindazokat a szabályokat, melyeket a rubrikák és az Egyháznak a szentmisére vonatkozó rendeletei tartalmaznak. Nagyon vigyáz, hogy ez a legszentebb ténykedés ne váljék megszokás folytán közönséges, gépiesen végzett cselekedetté, melyet sivár lélekkel, nagy gyorsan elhadar s talán még botrányt is okoz vele. Ha igazán élő hittel végzi, akkor testtartásában, minden mozdulatában a legmélyebb tisztelet és meghatottság jut kifejezésre s a viselkedéséből, egész lényéből kisugárzó áhítat másokkal is átéreztetni Isten közelségét.

Ha pedig nincs egyházi rendje, törekszik lélekben minél jobban egyesülni a miséző pappal, hogy a szent áldozat gyümölcseiben annál bőségesebben részesüljön. Azért lehetőleg más időre hagyja az olyan imádságokat, melyek semmi vonatkozásban nincsenek a szent cselekménnyel. Helyettük olyanokat végez, melyek segítségére lehetnek abban, hogy a szentmisének ne csak messzeálló vagy tétlen szemlélője, hanem az áldozati cselekménybe belekapcsolódó részvevője legyen. Jeles lelki íróktól ajánlott, vagy a jó imádságos könyvekben található módszerek mindegyikének megvan a maga értéke s a lélek egyéni szükségletei szerint hol az egyiket, hol a másikat lehet nagyobb eredménnyel használni. Mindazáltal azt kell mondanunk, hogy önmagában véve a legtökéletesebb s amellet legegyszerűbb módszer az, ha az ember nyomon követi a papot a szent cselekményekben éppúgy, mint az imádságokban, vagyis ha X. Piusz pápa szavai szerint nemcsak imádkozik szentmise alatt, hanem magát a miseszöveget imádkozza.

Az egyesülés kisebb vagy nagyobb lesz, aszerint, hogy minő fokban teszi magáévá az áldozati Krisztus lelkületét és törekszik olyan érzelmeket kelteni magában, melyek a szentmise egyes részleteinek megfelelnek, így pl. följajánlaskor az isteni áldozattal együtt önmagát is följajánlja Istennek. Úrfölmutatáskor porig alázódva imádja a végtelen Fölséget, aki értünk szolgálai alakot vett föl, kínhalált szenvedett s most a kenyér és bor közönséges színe alatt jelenik meg előttünk. Egyesülését az Üdvözítő áldozatával azáltal mutatja meg legjobban, ha nemcsak gondolataival és érzelmeivel, hanem valósággal is részt vesz benne, vagyis a szentáldozáshoz járul. Ez felel meg legjobban az Úr Jézus óhajának és az Egyház ősrégi, még az apostoloktól átvett gyakorlatának. Szívből, teljes meggyőződéssel mondja ugyan a pappal: Domine non sum dignus ... Uram, nem vagyok méltó ...; de alázatosságán győzedelmeskedik a szeretet és a bizalom, mely lelkét isteni Megváltója iránt eltölti s amely egyúttal a legjobb közvetlen előkészület az ő szent testének méltó vételéhez. S ha bármely oknál fogva nem áldozhatik szentségileg, akkor legalább lelki áldozást végez. Szentmise után hálát ad Istennek a vett kegyelmekért, magával viszi és egész napon át törekszik megőrizni azt az összeszedettséget, bensőséges hangulatot, melyet lelkében a szentmise és a szentáldozás hozott létre. S különös gonddal őrzi lelke tisztaságát. Aki reggel jelen volt a

Kálvária áldozatán s lelkében átérezte az Üdvözítő kereszthalálában megnyilatkozó végtelen szeretetet, az nem oszthatja meg szívét napközben Isten és a Sátán között, hanem becsületbeli kötelességének tekinti, hogy egészen, fönttartás nélkül azé legyen, aki magát érte egészen fönttartás nélkül fölládozta.

4. Az oltáriszentség mint lelkünk eledele, vagyis a szentáldozás

Az Üdvözítő nemcsak azért alapította az oltáriszentséget, hogy általa keresztáldozatát szüntelen megújítsa, hanem ezenfölül még lelkünk eledele is akart lenni. Lelkünk élete a megszentelő malaszt, melyet Krisztus Urunk érdemei folytán a kereszttség önt belénk. Ezt az életet azonban sok veszedelem fenyegeti és törekszik kioltani, vagy legalább meggyöngíteni; szükségünk van tehát valami ellenszerre, orvosságra, mely a káros hatásokat ellensúlyozza. Ennek az életnek továbbá fejlődnie kell, míg csak el nem éri az erőnek, a tökéletességnek azt a fokát, melyet Isten joggal elvár tőle. Ez ismét csak úgy történhetik meg, ha a lélek megkapja azt a táplálékot, melyre szüksége van, hogy a beléje oltott természetfölötti életcsíra ne csak kisarjadjon, hanem állandóan gyarapodjék s meghozza kívánt gyümölcsét. Ez az élet célját Istennek nagy, odaadó szeretetében és a vele való minél tökéletesebb egyesülésben éri el. Az ember azonban erre a saját erejéből képtelen; csak Isten tudja őt rásegíteni azáltal, hogy önmaga, a lényegi szeretet, száll lelkébe s a szó szoros értelmében isteni módon valósítja meg az egyesülést. Mindezeket a hatásokat az Üdvözítő szándéka és intézkedése szerint az oltáriszentség vétele vagyis a szentáldozás hozza létre bennünk.

Bizonyos párhuzamosságot látunk tehát a testi és lelki élet fönmaradása és fejlődése között: megfelelő táplálkozás mindkettőnek nélkülözhetetlen alapja. Ez a párhuzamosság, ez az analógia magyarázza meg azt a tényt, hogy az Úr Jézus lelkünknek igazi eledelét: istenségével egyesült szent testét és vérét a testi táplálkozásra szolgáló kenyér és bor színe alatt nyújtja. Szent Tamás azt mondja: „Ennek a szentségnek hatását jelzi már az a mód is, mellyel az Úr Jézus adja, tudniilik étel és ital módjára. Tehát mindazt a hatást, melyet az anyagi étel és ital a testi életre gyakorol, vagyis hogy fönntartja (sustentat), növeli (auget), helyreállítja (reparat) és élvezetet okoz neki (delectat), előidézi ez a szentség a lelki életre vonatkozólag.”¹²⁶

Első hatása tehát az, hogy fönntart, erősít bennünket (sustentat) s nem engedi, hogy az üdvösségünkért vívott külső és belső harcokban összeessünk s élettelenül maradjunk a csatatéren. Ugyanezt a célt szolgálja azzal, hogy mint a trienti szent zsinat tanítja, elkövetett bűneink sérüléseiből egyre jobban kigyógyít s megóv a halálos bűnöktől.¹²⁷ Másodszor gyarapítja (auget) bennünk a természetfölötti életet s rásegít arra, hogy új meg új kegyelmek által lelki nagykorúságra jussunk.¹²⁸ Azután pótolja, helyreállítja (reparat) azt, amit a lélek részint az érzékiség heve, részint valóságos bocsánatos bűnök által buzgóságban veszített: eltörli a bocsánatos bűnöket s a trienti zsinat szavai szerint¹²⁹ ellenszer, mely mindennapi bűneinktől megszabadít bennünket. Végül lelki örömöknek is forrása (delectat) a szentáldozásban. S az az öröm nagy segítség, nagy lendítő erő lesz, hogy erkölcsi kötelességeinket minél jobban teljesítsük, Istenért, lelkünk üdvösségeért s embertársaink javáért minden, még a leghősiesebb áldozatokra is készek legyünk. Megkönnyíti a küzdelmeket s szárnyakat ad, hogy ne küszünk a földön, hanem szabadon szálljunk az ég felé. Életünk ily módon az anyagiakon fölül emelkedő, az örökkévalóságba néző s mindenben csak Istent kereső szeretet életévé válik. Lehet, hogy ezt az örömet, ezt a szeretetet sokszor nem érezzük; de lelkünk magasabb részében mindig együtt jár a jól végzett szentáldozással valami jóleső belső élmény, mely fölemel, erősít és akárhányszor nagyobb dolgokra képesít bennünket, mint az érezhető öröm.

A testi eledelre állandóan szükségünk van; szervezetünk megérzi hiányát vagy fogyatékoságát. Ugyanez áll bizonyos fokban a lelki eledelről, a szentáldozásról is. Az Úr

¹²⁶ Summ. III. qu. 79. a. 1.

¹²⁷ Trid. sess. XIII. c. 2.

¹²⁸ Szent Tamás : ugyanott.

¹²⁹ Sess. XIII. C. 2.

Jézus azért adta olyan egyszerű, közönséges színek alatt, hogy mindenki könnyen hozzájuthasson. S az Egyház megértve isteni alapítójának szándékát, mindig buzdította híveit, hogy gyakran járuljanak az oltáriszentség vételéhez. Az ősegyházban általános szokás volt, hogy a szentmisén jelenlevők mindnyájan áldoztak. Az újabb időkben a szentemlékű X. Piusz pápa emelte föl szavát s nemcsak lelkes apostola volt a gyakori, sőt mindennapi szentáldozásnak, hanem szabatosan megállapította azokat a föltételeket is, melyek mellett gyümölcsöző módon végezhetjük. Ezek a föltételek: a megszentelő malaszt állapota és a jószándék. Akiben ez a két föltétel megvan, azt nem lehet tőle eltiltani, bár gyóntatója tanácsát ki kell az illetőnek kérnie. Hogy miben áll a jószándék, azt maga az erre vonatkozó rendelet világosan megmagyarázza. „Helyes annak a szándéka, aki nem pusztán szokásból vagy hiúságból járul a szentáldozáshoz, sem pedig emberi tekintetből, hanem hogy Isten tetszésének megfelelően, vele a szeretet által bensőbbben egyesüljön és az isteni orvossággal a saját gyöngeségét és fogyatkozásait gyógyítsa.”¹³⁰

Mindebből nyilvánvaló, hogy az Egyház fölfogása szerint a gyakori szentáldozás nem a már elért tökéletesség jutalma, mint ahogy azt sokan gondolták, hanem inkább a lelki előhaladásnak fontos, sőt szükséges eszköze. A rendelet szavaiból azonban világos, hogy maga az anyagi vétel nem elég; ha ezt csak szokásból, gépiesen vagy emberi indítókokból tesszük, akkor az orvosság nemcsak hogy nem segít rajtunk, hanem igen könnyen halálos méreggá változhatik. Mert igaz ugyan, hogy ha az áldozás kegyelem állapotában történik s vele semmiféle súlyosan vétkes szándék nem kapcsolatos, az ember nem követ el halálos bűnt; de mégis csak méltatlanul veszi magához az Urat s a gyakran, talán naponként megújuló tiszteletlenség végre is lelki katasztrófát vonhat maga után.

A jó szentáldozáshoz ezeken kívül szükséges a megfelelő előkészület. Ez azonban nem annyira az előzetes gyakorlatok sokféleségét, mint inkább az állandó távolabbi előkészültséget, vagyis a komolyan vett lelki életet és a közvetlen előkészületnek bensőségét kívánja meg. Mielőtt a szentáldozáshoz járulnánk, keltsük föl magunkban a hitet az Úr Jézus valóságos jelenlétében, a viszonszeretetet végtelen jóságáért és szeretetért, a bánatot elkövetett bűneink miatt, a bizalmat szent Szívének irgalmasságában s a forró vágyódást a vele való egyesülés után. Mindez egész röviden történhetik akkor, ha – ami kívánatos – szentmise alatt vagy közvetlenül valamely más lelki gyakorlat (zsolozsma, elmélkedés) után áldozunk, mert ez esetben lelkünk úgyis a szent titkokkal vagy legalább Istennel foglalkozott. Azután egyszerű, gyermeki, alázatos lelkülettel vegyük magunkhoz az Urat.

A szentáldozás befejezője a hálaadás. Az első, amit a hozzánk bezállt végtelen Fölségnek nyújtanunk kell, az imádás, az alázatos hódolat. Azután szeressük őt s adjuk át neki szívünket minden érzelmével. Köszönjük meg kimondhatatlan jóságát, melyet velünk szemben tanúsított; s mert magunk nem tudjuk ezt méltóképpen megtenni, kérjük a Boldogságos Szüzet, őrzőangyalunkat és védőszentjeinket, hogy segítsenek benne és pótolják a mi hálaadásunk fogyatékoságát. Azután terjesszük az isteni vendég elé kéréseinket, mert ezek a pillanatok a legalkalmasabbak arra, hogy egészen közel férközzünk szent Szívéhez s a legbiztosabban megnyerjük kegyelmeit magunk és mindazok számára, akikért imádkozni akarunk, vagy imádkozni kötelességünk. S maradjunk vele lehetőleg soká: mindaddig, míg csak körülményeink engedik. Ez nagy örömet okoz szent Szívének, mert hiszen maga mondta: „Gyönyörűségem az emberek fiaival lenni;”¹³¹ ránk nézve pedig a legértékesebb idő: az Istennel való legközvetlenebb érintkezésnek és a kegyelmek legdúsabb kiadásának ideje. A legnagyobb tiszteletlenség, ha valaki akár misézés, akár szentáldozás után parancsoló ok nélkül azonnal távozik.

¹³⁰ Rendelet a gyakori szentáldozásról, 1905. dec. 20.

¹³¹ Péld 8,31.

5. Szentséglátogatás

Üdvözítőnk nem elégedett meg azzal, hogy a szentmisében megújítja áldozatát s a szentáldozásban lelkünkbe száll. Ha csak ezt teszi, akkor szentségi jelenléte itt a földön csupán átmeneti, bizonyos időre szól. S bár talán nincs pillanat, hogy valahol szentmisét ne mutatnának be, az egyes hívő mégis ritkán juthatna Üdvözítője közelébe s csak kevés időt tölthetne vele. Végtelen szeretete azonban arra ösztönözte őt, hogy állandóan közöttünk maradjon s mint az oltárszekrény lakója ne csupán istensége, hanem szent embersége szerint is megvalósítsa földi életének utolsó ígérését: „Íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.”¹³²

A szeretet tartja itt közöttünk, az a szeretet, mely tele marokkal akarja széthinteni kegyelmi kincseit. Éppen azért várja, hogy fölkeressük, szívünket megnyissuk előtte s testi és lelki ügyeinkben bizalommal kérjük segítségét. Az emberek nagy része azonban csak hálátlansággal fizet az Üdvözítőnek ezért a jóságáért. A szeretet szentségében kimondhatatlan hidegség, szeretetlenség veszi őt körül. Az emberek milliói és milliói tudomást sem vesznek róla, hogy Isten csodás módon itt van közöttünk s jelenlétével megszenteli templomainkat, hogy azután bennük megszentelje, megáldja lelkünket is. Legtöbbször magányosan van. Sok templomot istentisztelet idején kívül rendszerint zárva tartanak; nincs senki, aki az ott trónoló és a lelkeket váró isteni Fölséget fölkeresné. S mikor megnyílik a templom, akkor is oly gyöngye, oly elmosódó az emberekben a hit, hogy alig gondolnak rá; s míg szemüket kíváncsian ide-oda jártatják vagy talán egy szentkép, szobor előtt imádkoznak, akárhányszor egyetlen gondolatuk, fohászuk se száll a szentségház felé.

Pedig az Úr Jézus szent Szíve vágyakozik utánunk. Óhajtja hitünk, szeretetünk és bizalmunk megnyilatkozását; nem önmagáért, hanem mi miattunk, a mi boldogságunkért. Az a szerzetes tehát, aki őt igazán szereti, törekszik teljesíteni Üdvözítőjének ezt az óhaját; gyakran fölkeresi őt az oltáriszentségben és örül, ha minél több időt tölthet nála. Ezzel kárpótlást nyújt neki azért a sok feledékenységért, mellőzésért, sőt szentségtörő gonoszságért, melyet ezen nagy szeretete, határtalan leereszkedése jutalmául az emberek részéről tapasztalni kénytelen.

A szentséglátogatás módja legyen egyszerű, közvetlen. Az első pillanatokat mindenesetre az imádás, a hódolat érzelmeinek kell szentelnünk; ezt megkívánja az a végtelen fölség, mely hozzánk e szentségben leereszkedett. Mikor ezt megtettük, tárjuk fel előtte élő hittel és gyermeki bizalommal egész lelkünket; mondjuk el neki mindazt, ami nehézséget okoz, ami fáj; kérjük kegyelmeit magunk és felebarátaink számára; ajánljuk szent Szívébe az Egyház, a haza, a társadalom nagy és szent érdekeit; s hasson át bennünket az a tudat, hogy az előtt térdelünk, aki tud és akar is segíteni mindabban, ami Isten dicsőségére és lelkünk javára válik. Mondhatunk természetesen különböző szóbeli imádságokat is; de hogy az ájtatosság jellege megmaradjon, intézzük őket a *szentségi* Üdvözítőhöz.

Ezután végezzünk lelki áldozást. Ez nem egyéb, mint szerető vágyódás az Üdvözítővel való egyesülés után, a következő vagy hasonló módon: Hiszem, Jézusom, hogy e szentségben jelen vagy. Szeretlek lelkem mélyéből és vágyódom utánad: jöjj szívembe! – Maradj velem örökre, édes Üdvözítőm!

Szent Alfonz, akinek *Szentséglátogatások* c. könyve nagy segítségünkre lehet, melegen ajánlja, hogy befejezésül a Boldogságos Szűznél is tegyünk látogatást, azaz forduljunk őhöz is, magasztaljuk őt, fejezzük ki előtte gyermeki szeretetünket és ajánljuk magunkat anyai pártfogásába.

¹³² Mt 28,20.

C) Jézus Krisztus

„Szentek legyetek, mert én szent vagyok” – mondotta Isten már az ószövetségben papjainak.¹³³ Még inkább szól ez a fölhívás nekünk, kik az újszövetség idején szenteljük magunkat Isten különös szolgálatára mint papok vagy szerzetesek. S a mi helyzetünk e tekintetben sokkal szerencsésebb, mint aminő volt az ószövetség papjaié. Az Úr Jézusban ugyanis maga az Isten jelent meg közöttünk s szent emberségének tulajdonságai, erényei és cselekedetei Istennek végtelen tökéletességét tárják elénk emberi módon, tehát úgy, hogy mi is utánozhatjuk őket. „Aki engem látott, látta az atyát is” – mondja ő maga.¹³⁴ Nekünk tehát csak őt kell néznünk, az ő példáját követnünk s akkor Istennek szentsége, tökéletessége verődik ki mirajtunk is. S valóban az egész kereszténység mindenkor Krisztus követésében ismerte föl azt az utat, mely a tökéletességre vezet; s a hozzá való hasonlóság fokát tekintette a tökéletesség fokmérőjének. Az evangéliumi Krisztus-képnek tehát mindig előttünk kell állania, ha nem akarjuk, hogy lelki életünk csak bizonytalan tapogatódzás legyen vagy holmi terméketlen érzelmességben s gépiesen végzett áhítatgyakorlatokban merüljön ki. Isten csak akkor lesz velünk megelégedve, fölhívását: „Szentek legyetek” – csak akkor látja bennünk megvalósulva, ha egyszülött Fiának élete tükröződik vissza életünkben, ha Szent Pállal mi is elmondhatjuk: „Élek pedig – már nem én, hanem Krisztus él bennem.”¹³⁵ Természetes, hogy a követésnek nem szabad csak külsőlegesnek lennie, hanem egyúttal azt a lelkiületet is magunkévá kell tennünk, amely az Úr Jézus cselekedeteinek forrása volt. Az Isten iránt való hódolat, a felebaráti szeretet, semmiségünknek tudata és a bűnnek utálata vezessen minket is minden cselekedetünkben.

Az Üdvözítő életében három megnyilatkozási formát különböztethetünk meg. Az első a magánynak, az imádságnak szeretete. Az istentisztelet erénye (virtus religionis), mint már láttuk, minden teremtménynek első kötelessége. S Krisztus ezt oly fokban gyakorolta, hogy mennyei Atyjának tökéletes kedve telt benne.¹³⁶ Életének nagy részét imádságos magányban töltötte; s még akkor is, mikor az Isten országának hirdetése foglalta le majdnem minden idejét s ereje szakadatlan munkában őrlődött, egész éjszakákat tudott imádságra szentelni.¹³⁷

A szerzetesnek utánozni kell mesterét. Az Istennel való társalkodást tekintse legjobban fölhasznált idejének; érezze át, hogy alatta a szó szoros értelmében otthon van, mennyei édes Atyjánál s szeretettel, bizalommal beszélget el vele. Imádságos élet azonban csak ott lehetséges, ahol a lélek kerül az emberekkel való minden fölösleges érintkezést, kerül minden szükségtelen szórakozást, amint ezt az Üdvözítő megtette.

Az Úr Jézus élete továbbá munkás, tevékeny élet volt. Dolgozott testileg názareti magányában egész harminc éves koráig s arca verejtékével kereste meg mindennapi kenyerét. Azután az evangéliumot hirdette három éven át s ez idő alatt nem ismert fáradságot, nem ismert semmi kényelmet. De mindezt a munkát nem a saját dicsőségeért, nem is valamiféle haszonért vagy a benne talált örömeért végezte, hanem egyedül azért, mert ez volt mennyei Atyjának akarata. „Nem azért szállottam le mennyből – mondotta, – bogy a magam akaratát cselekedjem, hanem annak akaratát, aki engem küldött.”¹³⁸

Így kell a szerzetesnek is cselekednie. A szent szabályai és a rendi konstitúciók szellemében végzett munka lelkiismeretbeli kötelessége. Nem azért hagyta el a világot, hogy kényelemben, gondtalanul önmagának éljen, hanem azért, hogy egészen Isten és az Egyház érdekeinek s felebaráti szolgálatának szentelje magát. Az a szerzetes, aki mindig attól fél,

¹³³ Lev 11,44

¹³⁴ Jn 14,9.

¹³⁵ Gal 2,20.

¹³⁶ Mt 3,17.

¹³⁷ Lk 6,12.

¹³⁸ Jn 6,38.

hogy a munka megárt neki, csak ruhája tanúsága szerint tanítványa Krisztusnak, lélekben azonban távol van tőle.

Krisztus élete végül áldozat volt. Ez az áldozat tulajdonképpen végig kísérte őt egész földi pályáján, de a három utolsó nap tette föl rá a koronát. A szerzetes is áldozat az Úr oltárán. Kell, hogy az egész életének jellemző tulajdonsága legyen. Az a szerzetes, aki csodálkozik, sőt talán panaszkodik, mintha valami nem várt dolog történt volna vele, mikor szerzetesállapotának súlyát érezni kénytelen s az élet esetleg nagyobb áldozatot is követel tőle, ezzel a gondolkozásmódjával csak azt mutatja, hogy nem értette meg és nem szereti igazán az áldozat-Krisztust s így nem méltó tanítványa annak, aki öerte annyit szenvedett s oly kínos halált halt a keresztfán. A jó szerzetes éppen ellenkezőleg teljesen átadja magát Istennek: tegye vele ő szent Fölsége azt, ami neki tetszik. És Isten majd gondoskodni fog róla, hogy valami módon minket is keresztre feszítsen, – akár közvetlenül a ránk bocsátott szenvedések, akár pedig közvetve az emberek által.

De az ember gondolkodó lény; kutat, érteni akar s nem tud megnyugodni addig, még csak meg nem ismerte az igazságot. Az emberi ész azonban egymagában éppen a létnek legnagyobb, legéletbevágóbb kérdéseire csak bizonytalan, sőt ellenmondó feleletet tud adni és sokszor maga sem hiszi komolyan azt, amit elméletben igaznak hirdet. Krisztusban Istennek Igéje, örök Bölcsessége öltötte magára az emberi természetet, tanító mesterünké lett s mennyből hozott világosságával pótolta értelmünk fogyatékoságát és biztos eligazítást nyújtott mindabban, ami Istenre, lelkünkre és örök céljainkra vonatkozik. Az Atya bizonyossága is mellette van: „Ez az én igen kedves fiam, őt hallgassátok.”¹³⁹

Krisztus irányt mutató szava nem hangzott el nyomtalanul, hanem tovább él az Egyházban, mely az ő tanításának tévedhetetlen őrzője és magyarázója. S a szerzetes a kinyilatkoztatott igazságok alapján áll. Hű gyermeke a tanító Egyháznak, engedelmes alattvalója a törvényhozó, kormányzó Egyháznak s kegyelettel csüng az egyházi tekintély és hatalomteljesség hordozóján, a római pápán. A pogány eszmeáramlatoknak egy pillanatra se hódol be. Ami ezekben a különböző eszmeáramlatokban esetleg igazságtartalom, azt komoly vizsgálat után elfogadja és habozás nélkül értékesíti; de a bennük talált aranyszemek miatt nem teszi magáévá a port, a sarat is, amely tartalmazta: a tévellyel szemben nem ismer megalkuvást. Krisztus szerzetese tehát nem kultúra-ellenes, hanem inkább a kultúra munkása s tőle telhetőleg dolgozik annak fejlesztésén; de azokat a sziklaszilárd igazságokat, melyeknek Krisztus révén birtokába jutott, nem tagadhatja meg az emberi ész ködös ábrándjaiért, bizonytalan tapogatódzásaiért. Szent Péterrel ő is azt mondja: „Uram, kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak.”¹⁴⁰

De Krisztus, az Isten-ember, egyúttal életünk is. Az ő földi életének minden cselekedete, szenvedésének minden egyes mozzanata nemcsak érdemszerzés volt, hanem azonfölül kegyelmek forrása mindazokra nézve, kik vele hitben és szeretetben egyesülnek. A magunk erejéből semmit sem tudunk tenni, aminek természetfölötti értéke volna s üdvösségünk munkálásában segíthetne bennünket. De az ő szent Szívéből folyvást isteni malaszt-áram fakad, mely átjár bennünket, természetfölötti életet ad és Isten előtt kedves, az örök életre érdemes cselekedetekre képesít. Ezt a természetfölötti életet azután úgy tudjuk megőrizni, gyarapítani és lehetőleg gyümölcsözővé tenni, ha mind jobban és jobban egyesülünk Krisztussal, s bekapcsolódunk az ő kegyelmeinek áramába a szentségek vétele, a szentelmények használata, az imádság, főleg pedig a liturgikus istentisztelet által. S ha ehhez még hozzájárul az úgynevezett jószándék, mely megszenteli és maradék nélkül Krisztus tulajdonává teszi minden gondolatunkat, érzelmünket, cselekedetünket és szenvedésünket, akkor közöttünk és az Üdvözítő között oly benső viszony fejlődik ki, mely a javak teljes

¹³⁹ Lk 9,35.

¹⁴⁰ Jn 6,69.

kicserélését vonja maga után: amint mi neki adtuk mindenünket, úgy ő is teljesen, fönntartás nélkül megosztja velünk mindenét, isteni életének minden gazdagságát.

D) A szentek és a Boldogságos Szűz Mária

A szentek életében az Úr Jézus életének tökéletessége tükröződik vissza. Már ezért is megérdemlik nagy tiszteletünket. De ezenfölül még alkalmasak arra is, hogy az Üdvözítő után s neki alárendelten példaképeink s az erényesség útján tanítóink legyenek, mert életük az evangélium hű magyarázata és a krisztusi eszménynek a gyarló emberi természetben való szépséges kialakulása. Imádságukkal, közbenjárásukkal is segítenek rajtunk, hogy jó harcot harcoljunk a földön s majd egykor az égben mi is elnyerjük hozzájuk hasonlóan az igazság koronáját. A szentek közül védőszenteinken kívül különösen azokat kell tisztelnünk, akik rendünknek tagjai voltak vagy akiknek élete külső-belső megnyilatkozásában, hozzánk való viszonyában alkalmas arra, hogy belőle nagyobb világosságot, tüzelesebb lelkesedést merítsünk a tökéletesség után való törekvésünkben. De egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy az ő fényük csak kölcsönzött; azért rajtuk keresztül mindig az igazság napját, Krisztust kell keresnünk és meglátnunk; ők maguk sohasem forrásai a kegyelemnek, hanem csupán csatornák, melyeken át Krisztus kegyelme árad lelkünkbe, adja meg neki és fejleszti ki benne a természetfölötti életet.

De a szentek fölött is kimondhatatlan magasságban áll a Boldogságos Szűz Mária. Benne megvan mindaz a lelki szépség, melyet a szentekben külön-külön csodálhatunk; éppen azért az ő tiszteletének, szeretetének az Úr Jézus szent embersége után az első helyet kell elfoglalnia minden szerzetes szívében. A Boldogságos Szűz mindnyájunkra nézve valóban az, aminek az Egyház imádsága őt mondja: Vita, dulcedo et spes nostra – életünk, édességünk és reményünk.

Először is: életünk. Mint a Megváltó anyja „Legyen”-jével, melyet az angyal Üdvözlétére mondott és a kereszt alatt vérző szívvel ugyan, de nagylelkűen megismételt, részesévé lett az Isten Fia megváltói munkásságának. S ezen a „Legyen”-en kívül is mennyit fáradozott, testben-lélekben mennyit szenvedett és pedig mindig az Úr Jézusért, tehát a mi üdvösségünk érdekében! Ennek jutalmául az Üdvözítő, – mint Szent Bernát mondja – „megváltásunk egész árát” – az általa számunkra megszerzett összes kegyelmeket – „Szűz Máriára bízta,”¹⁴¹ hogy tudniillik ő ossza szét köztünk, gyermekei között. „Isten ugyanis azt akarta, így folytatja a nagy szent, hogy mindazt, amink csak van, Szűz Mária keze által kapjuk.”¹⁴² Ezek alapján az Egyház az összes kegyelmek közvetítőjének tekinti őt s ezen a címen (1921. óta) külön szentmisét is engedélyezett tiszteletére. Kövessük tehát Szent Bernát buzdítását: Törekedjünk megszerezni a kegyelmeket, de Szűz Mária útján törekedjünk.¹⁴³

Az isten-anya továbbá: édességünk; – és pedig lelki szépsége miatt. Ő az Úr Jézus legtökéletesebb képmása, melyet maga a Szentlélek mintázott élethíven az isteni eredeti után. „Az igazság tüköre” – tehát az a teremtmény, mely a legszebben veri vissza Isten szentségének sugarait. Csodálatos a hite. Az angyal a megtestesülésnek isteni tervét közli vele s értelme minden habozás nélkül meghajol a megfoghatatlan titok előtt. Szeplőtelen a tisztasága. Még a Messiásanyaságtól is fél, míg csak az angyal meg nem nyugtatja, hogy szüzességének sérelme nélkül fogadja méhébe az Isten Fiát. Mélységes az alázatossága. Isten anyjává választja, de ő mégis csak az Úr szolgálójának érzi és vallja magát: Íme az Úrnak szolgálóleánya! – s az Urat áldja mindenért: Magnificat! Magasztalja az én lelkem az Urat! Példátlanul bensőséges a lelki összeszedettség. Állandóan Isten jelenlétében élt s

¹⁴¹ De aquaed. n. 6.

¹⁴² In Vig. Nativ. Dom. III. n. 10.

¹⁴³ De aquaed. n. 8.

gondolatainak legfőbb tárgya volt szent Fia: amit benne látott s amit róla hallott: „Mária pedig megjegyzi vala mindeme dolgokat, szívében forgatván.”¹⁴⁴ Határtalan volt egy hosszú élet áldozatában megnyilatkozó szeretete Isten és az emberek iránt. S mindez a legegyszerűbb módon: a mindennapi élet munkájában, kötelességteljesítésében nyilatkozik meg s ezáltal a Boldogságos Szűz könnyen utánozható példaképünké lett.

Végül: reményünk a Boldogságos Szűz Mária. Az Üdvözítő meleg, anyai szeretettel töltötte el szívét irántunk. Mikor a kereszttel maga helyett fiául adta neki, ezek a szavak: „Asszony, íme a te fiad”¹⁴⁵ nemcsak őreá, hanem miránk is vonatkoztak, s a Szűz Anya szent Fia akaratából minket is mindnyájunkat fiaivá fogadott. Földi anyja szeretete helytelen utakra tévedhet, az övé csak igazi javunkat akarja. Földi anyának sokszor nincs ereje, hogy segítsen gyermekén; neki szent Fia mindenhatósága áll rendelkezésére.

Mindebből az következik, hogy isten után a legnagyobb tisztelettel kell lennünk iránta. Ezt szent Fia joggal elvárja tőlünk annál is inkább, mert az a tisztelet, melyet édes anyja iránt tanúsítunk, tulajdonképpen őrá magára hármlik vissza. Az Egyház története nagyban s a lelkek története kicsinyben egyaránt azt bizonyítja, hogy ahol a Boldogságos Szűz tisztelete megfogytatkozott vagy eltűnt, ott megfogytatkozott az Ur Jézus tisztelete, szeretete sőt lassan-lassan megszűnt a benne való hit is.

Ugyanezért nagy, szinte határtalan bizalmunkat érdemli meg. Anyai szívének jól esik, ha szükségünkben hozzá folyamodunk s így alkalmat adunk neki arra, hogy irgalmasságát kiárassza reánk. Azért buzdít bennünket Szent Bernát: „Ha úgy látod, hogy e világ sodrában vész és vihar hány-vet s lábad szinte nem érez talajt, ne fordítsd el szemedet ettől a csillagtól, ha nem akarsz, hogy az ár elborítson. Ha a kísértések szélvészeli támadnak ellened, ha a megpróbáltatások szírtjeibe ütközöl, tekints e csillagra, hívd segítségül Máriát. Ha a kevélységnek, ha a nagyravágyásnak, ha a megszólásnak, ha az irigykedésnek hullámain hanykolódsz, tekints e csillagra, hívd segítségül Máriát.”¹⁴⁶ De hogy pártfogására annál biztosabban számíthassunk, kövessük minél nagyobb buzgósággal életének példáját. „Ha őt követed – mondja tovább Szent Bernát, el nem tévedsz; ha őt kéred, nem esel kétségbe; ha rá gondolsz, el nem tévedsz. Hogyha ő tart, el nem esel; hogyha ő véd, nincs okod félni; ha ő vezet, el nem fáradsz; ha ő kegyes lesz hozzád, célhoz érsz.”¹⁴⁷ Az ő nyomdokaiban, az ő pártfogása alatt boldogok leszünk a földön s boldogok az örökkévalóságban. Legyen azért a mi jelszavunk is a szent életű Ferrero Benignának jelszava: „Mindig többet, mindig jobban, mindig szeretettel, mindig Szűz Máriával.”¹⁴⁸

¹⁴⁴ Lk 2,19.

¹⁴⁵ Jn 19,26.

¹⁴⁶ Super Missus est, II. n. 17.

¹⁴⁷ Uo.

¹⁴⁸ Kalauz, 134. l.

VI. A szerzetesélet jutalma

Az Úr Jézus azt mondta, hogy „százannyit kap és a mennyországot fogja örökölni”¹⁴⁹ az, aki érte a földön elhagy mindent. Ezt tették az apostolok és ezt teszi a szerzetes is. A helyett az élet helyett, melyet a világ adhatna neki, Krisztus lesz „élete” s a földi gyönyörök helyett örömmel merít az Üdvözítő kútforrásaiból.¹⁵⁰

Krisztus szegényei vagyunk, Krisztus szel nekünk kenyeret. Minő boldognak éreznők magunkat, ha előttünk állna és személyesen nyújtana táplálékot, ruházatot. Hitünk azt mondja, hogy – elüljáróink útján – mindent tőle kapunk, s ő gondoskodik szükségleteinkről. Életünk azért sokkal nyugodtabban telhetik, mint azoké, akiknek maguknak kell nap-nap után megtéríteniük asztalukat.

Különös módon ránk illenek Szent Pál szavai: „Nem vagytok idegenek, hanem a szentek polgártársai és az Isten háznépe.”¹⁵¹ Elhagytunk rokonokat, barátokat, természetes szeretetet. A szerzetben azonban megtaláljuk mindezt és pedig főségesebben, mert természetfölötti módon. Egy nagy család él benső közösségben: e földön szerzetestársai, az égben a dicsőült szentek, – a családtyának, Krisztusnak szerető gondviselése alatt. Ránk illenek a zsoltár szavai: „Íme mely jó és mely gyönyörűséges az atyafiaknak együtt lakniok.”¹⁵²

Isten tulajdona lettünk és Isten a mi tulajdonunk. A fogadalmak elhárítanak minden akadályt, amely Istennek fölöttünk való uralmát bármi tekintetben is korlátozhatná; s ezért viszont Isten sokkal nagyobb mértékben adja át nekünk magát és mindenét, mint ha mi is csak bizonyos fönn tartással adtuk volna át öneki magunkat, életünket. Eszerint tehát:

Istenben kárpótolva vagyunk mindazért, amiről lemondunk s amit elhagytunk, még ha emberileg nehéz volna is a sorsunk, ha elhagyatottságban volna is részünk. Igazán és teljes joggal mondhatjuk mindig Assisi Szent Ferencsel: „*En Istenem és mindenem!*” S ez béke, öröm és tiszta – mert minden földi salaktól egészen ment – boldogság.

Isten magára vette a kötelezettséget, hogy utunkból elhárítja az üdvösség akadályait s megadja bőségesen mindazt a kegyelmet, amely erre a célra szükséges, föltéve természetesen azt, hogy mi magunk szerzetes jellegünkhöz méltó módon viselkedünk.

A keresztek azonban saját érdekünkben – nem veszi el tőlünk, hanem kenetével megédesíti, ami benne keserű, letompítja, ami érdes, szúrós; és sokszor a legillatosabb virágokkal szegélyezi éppen keresztútunkat. A világ persze ezt nem veszi észre, csak mi tapasztaljuk. Joggal mondhatta Szent Bernát szerzetes testvéreihez: „Sokan utálattal fordulnak el és menekülnek a bűnbánat útjától, mert a keresztet ugyan látják, de a kenetet már nem. Ti azonban, akik tapasztalatot szereztetek róla, tudjátok, hogy a mi keresztünk kenettel teljes és bűnbánatunk a segítő Lélek kegyelme által édes és gyönyörűséges.”¹⁵³

„És a mennyországot fogja örökölni.” Minden „igaz” – aki a megszentelő malaszt állapotában hal meg – örökölni fogja; de az, aki Istenért elhagyott mindent, mérhetetlenül nagyobb fokban, mert Istent nagylelkűségben nem lehet fölülmulni. Az elhagyott gazdagság helyett, ami sokszor nem is volna oly igen nagy – övé lesz Isten minden gazdagsága; az érzéki gyönyörök helyett, melyekről lemondott, a lélek és test legtisztább, legédesebb gyönyöreit élvezzi; s akarata, melyet áldozatul hozott, visszanyeri teljes szabadságát, aminővel a földön sohase rendelkezett, s ez a szabadakarat minden erejével átkarolja és a legbensőbb, leghűségesebb egyesülésben örökre bírni fogja Istent, az egyetlen, igazi, véghetetlen jót, még

¹⁴⁹ Mt 19,29.

¹⁵⁰ Iz 12,3.

¹⁵¹ Ef 2,19.

¹⁵² Zsolt 132,1.

¹⁵³ In dedic. Eccl. I. n. 3.

pedig fogyatkozás és az elvesztés lehetőségének félelme nélkül. „Megadja neki a koronát az igaz Bíró, mondja Szent Bernát, ama napon, amelyre más nap már nem következik. Akkor majd lát és bővelkedik, csodálkozás fogja el és szíve kitágul. S mennyire tágul ki ? Annyira, hogy Istennek fölségét látja meg majd önnönmagában. De ne gondoljátok testvéreim, hogy ezt az ígéretet nektek szóval meg is tudom magyarázni.”¹⁵⁴

Ami fölülmúl minden fogalmat, arról emberi ajak legföljebb dadoghat valamit, de a tiszta valóságot csak megközelítő módon kifejezni is teljesen képtelen.

¹⁵⁴ In Vig. Nativ. dom. V. n. 6.